

De Stemming 2024

Onderzoek in opdracht van VRT en De Standaard

Deel 1

Stefaan Walgrave (UA)

Jonas Lefevere (UA)

Structuur rapport

- De uitgebreide vragenlijst bevatte vragen over uiteenlopende thema's
- In dit rapport gaan we in op:
  - 0. Methode**
  - 1. Attitudes over politiek en beleid**
  - 2. Sociaal-economische percepties en attitudes**
  - 3. Politieke kennis**
  - 4. Links-rechts-plaatsing**
  - 5. Beleidspreferenties**
  - 6. Belang van politieke thema's**
  7. Issue ownership
  8. Cordon sanitaire
  - 9. Partijen in de media**
  10. Populariteit politici
  11. Kiesintenties ('de peiling')
  12. Kiezersprofielen en stemmotieven
  13. Belangrijkste/opvallende resultaten van DS2024

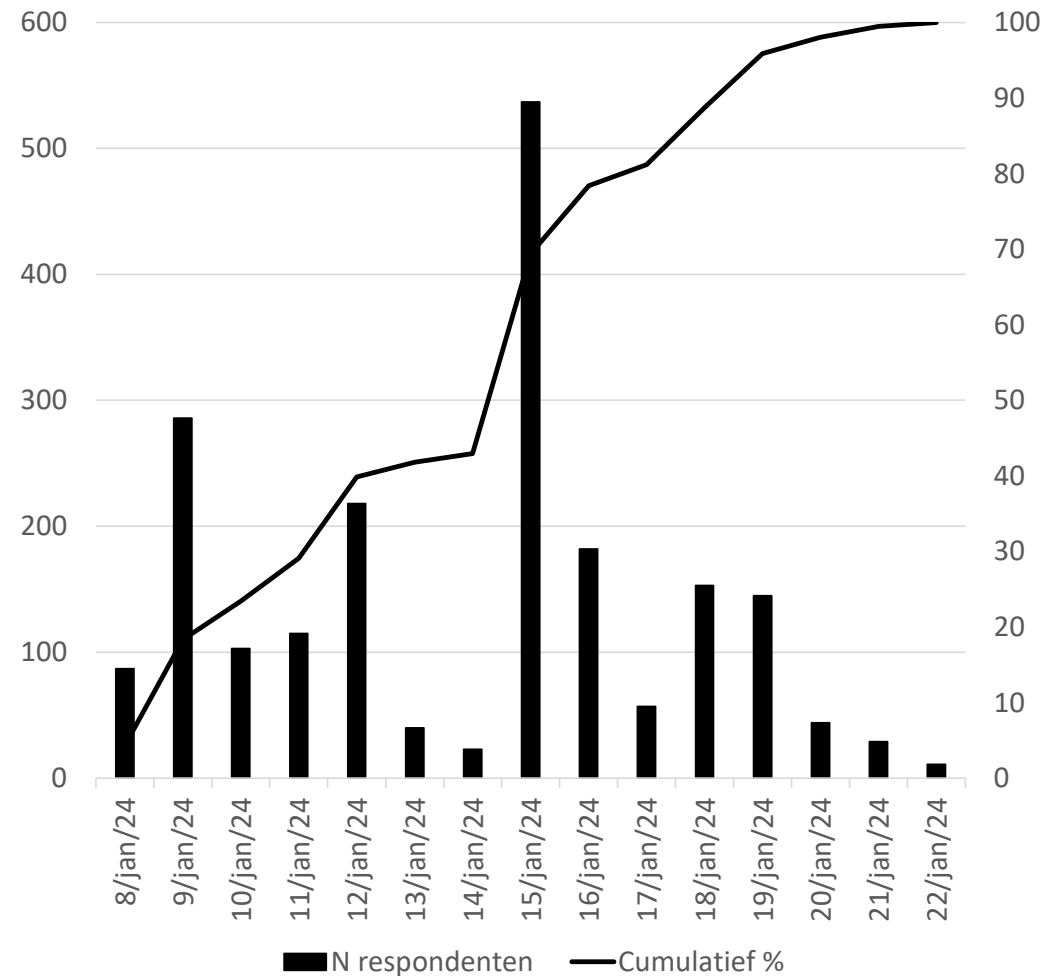
0. Methode

Onderzoeksopzet

- Cross-sectionele online bevraging bij nieuwe steekproef stemgerechtigde inwoners Vlaams gewest (N=2.029).
- Kantar stond in voor het rekruteren van respondenten, UA stond in voor ontwerp vragenlijst, kwaliteitscontrole van de data, cleaning van de data, analyse en rapportering. Beide partners volgden samen veldwerk op.
- Representativiteit
  - Geen totaal willekeurige (random) steekproef (onmogelijk online). Respondenten uit bestaand panel van Kantar (*Topix*) en andere panels (Profiles) werden aangeschreven met de vraag om deel te nemen.
  - Quota steekproef, waarbij beoogd wordt een steekproef te bekomen die gelijkaardig is aan de Vlaamse stemgerechtigde bevolking voor wat betreft leeftijd (vier categorieën), opleiding, geslacht, en provincie.
  - Responsgraad is niet te bepalen, want externe panels geven geen informatie over respons. Maar responsgraad zegt niet veel in vergelijking met willekeurige steekproef, want gerekruteerd uit panel – dus het gaat niet om een echte probabiliteitssteekproef.

Veldwerk (1)

- Veldwerk: 8 januari 2024 tot en met 22 januari (zie grafiek).
- Politieke context
  - Geen één politiek thema dat (op dat moment) de agenda domineerde—boerenprotesten waren nog niet begonnen.
  - Nieuwjaarsrecepties politieke partijen tijdens het veldwerk (bijvoorbeeld N-VA op 13/1, CD&V en PVDA op 14/1, Open VLD op 15/1, Vooruit en Vlaams Belang op 21/1), dus diverse initiatieven en voorstellen circuleerden.

Veldwerk (2)

- Kwaliteit antwoorden werd gemonitord op verschillende manieren:
  - Respondenten met invultijd van minder dan 5 minuten werden geweerd uit de steekproef.
  - Antwoorden van respondenten werden nagekeken op *straightlining* (in vragenbatterij telkens identiek antwoord geven of oplopend/aflopend patroon).
  - Respondenten die nonsensicale antwoorden gaven op open vragen (belangrijkste probleem, door politicus vertegenwoordigd voelen) werden verwijderd.
  - Respondenten werden aan de hand van socio-demografische matching gecontroleerd op dubbele deelname: respondenten met identieke karakteristieken (leeftijd, opleiding, geslacht, woonplaats, gezinssamenstelling) + gelijkaardige open antwoorden, die meermaals de enquête invulden, werden slechts één keer weerhouden.

Steekproef (1)

- Steekproef bevraging: N=2.029 vulden volledige vragenlijst in, N=1.844 gebruikt in analyses wegens non-respons op vraag over stemgedrag 2019, die wordt gebruikt om te herwegen.
- Noteer dat we soms zullen vergelijken met de resultaten van De Stemming in 2020 (N=1.857), 2021 (N=1.908), 2022 (N=1,884) en 2023 (N=1,921), en dat we daarvoor dezelfde herweging gebruiken.

Steekproef (2)

- Onderstaande tabellen geven ruwe steekproefverdelingen weer, samen met het target voor de herweging.
- Voor de herweging op stemgedrag enkele belangrijke punten:
  - We berekenen het 'target' percentage voor partijen op het totaal aantal ingeschreven kiezers, niet alleen op het aantal geldige stemmen. We moeten immers ook een herwegingstarget hebben voor respondenten die aangaven dat ze in 2019 (1) niet zijn gaan stemmen (dus geen stembiljet indienen), (2) blanco/ongeldig hebben gestemd. Daardoor zijn de percentages sowieso al lager dan de (couranter) gerapporteerde percentages die partijen haalden ten opzichte van het aantal geldige stemmen.
  - We stellen de percentages ook bij om rekening te houden met nieuwe kiezers. Die definiëren we hier als respondenten die op het moment van bevraging 22 jaar of jonger waren: zij waren immers nog geen 18 jaar in 2019, en konden dus toen nog niet stemmen. Als herwegingstarget stellen we dit percentage in op 6,67% van de steekproef, gebaseerd op het aantal nieuwe kiezers (op basis van leeftijd), ten opzichte van het aantal inwoners van 18 jaar en ouder in het Vlaams Gewest (Statbel cijfers 2023).
- Net zoals bij alle vorige edities zijn de afwijkingen al bij al beperkt: de voornaamste ondervertegenwoordigde groep is 'niet gaan stemmen', voor de andere categorieën zijn de afwijkingen beperkt.

Geslacht en opleiding (N=2,029)	% in steekproef	% in bevolking
Vrouw, lager opgeleid	9.4%	10.2%
Vrouw, middelbaar	22.3%	21.6%
Vrouw, hoger opgeleid	20.0%	19.0%
Man, lager opgeleid	7.6%	9.2%
Man, middelbaar	22.8%	22.4%
Man, hoger opgeleid	17.8%	17.5%

Leeftijd (N=2,029)	% in steekproef	% in bevolking
18 tot 29	16.2%	16.9%
30 tot 44	24.2%	23.7%
45 tot 64	33.2%	33.5%
65 en ouder	26.4%	26.0%

Provincie (N=2,029)	% in steekproef	% in bevolking
Antwerpen	30.8%	27.9%
Limburg	13.5%	13.4%
Oost-Vlaanderen	21.5%	23.0%
Vlaams Brabant	14.1%	17.3%
West-Vlaanderen	20.2%	18.4%

Stemgedrag 2019 (N=1,844)	% in steekproef	% in bevolking
CD&V	9.2%	11.3%
Groen	6.7%	7.9%
N-VA	24.7%	20.3%
Open VLD	9.2%	10.8%
PVDA	6.0%	4.5%
sp.a / VOORUIT	11.4%	8.6%
Vlaams Belang	19.3%	14.9%
Andere	0.8%	1.6%
Blanco / ongeldig gestemd	3.8%	3.9%
Niet gaan stemmen	4.5%	9.6%
Ik was (nog) niet stemgerechtigd	4.6%	6.7%

Invultijd en weging

- Mediane invultijd van de vragenlijst was 17,3 minuten.
- In alle analyses gebruiken we een proportioneel gewicht (*iterative proportional fitting*) dat de verdeling van de steekproef corrigeert zodat de verdeling in de steekproef gelijk wordt gesteld aan de verdeling in de populatie voor wat betreft leeftijd, opleiding, geslacht, provincie en stemgedrag 2019.
- Het maximale gewicht is 2,9, voor kiezers die aangaven niet te zijn gaan stemmen in 2019, gevolgd door 2,4 (andere partij). Dit waren ook bij de vorige edities van De Stemming de meest ondervertegenwoordigde groepen. Deze groepen worden in de analyses vaak buiten beschouwing gelaten omdat de focus vaak ligt op de partij-electoraten van de 7 voornaamste partijen. Bij die electoraten ligt de hoogste wegingsfactor op 1.85.

Bijkomende achtergrondvariabelen

- Net zoals bij DS2023 meten we in DS2024 ook meer ‘harde’ achtergrondvariabelen om te kijken of ze een effect hebben hoe mensen over politiek denken en zich politiek gedragen (stemmen).
- Dus net zoals vorig jaar nemen we ook nu weer mee:
  1. Gezinsinkomen (voor DS2023 hadden we alleen ‘subjectief inkomen’).
  2. Woonplaats (verstedelijking).
  3. Buitenlandse achtergrond.

Inkomen

- Dit is een moeilijke variabele, alleen al omdat veel mensen weigeren hun inkomen te geven in enquêtes. Bovendien zegt een inkomen vaak niet zo veel, als je geen informatie hebt over de samenstelling van het huishouden.
- We gebruikten de vraag: *Kan u aangeven wat het gemiddelde netto maandinkomen van uw huishouden is, dus uit alle bronnen en na aftrek van belastingen en sociale premies/verplichte bijdragen?* Respondenten kregen dan 12 antwoordmogelijkheden waarvan de eerste 10 samenvallen met de bekende inkomensdecielen in ons land en nog twee extra categorieën voor het 95ste percentiel en het 99ste percentiel (de echt hoge inkomens). Het laagste deciel is 'minder dan €1.800' en het hoogste percentiel is 'meer dan €14,500'. Noteer dat deze vraag alleen gaat over het maandinkomen, niet over het eventuele *vermogen* van huishoudens.
- We vroegen ook naar het aantal personen in het huishouden, en meer specifiek naar het aantal volwassenen (+18) en het aantal kinderen (-18).
- Met die informatie kunnen we het zogenaamde 'gestandaardiseerde' inkomen berekenen. We gebruiken de CBS (Nederlands Centraal Bureau voor de Statistiek) equivalentiefactoren waarbij het totale inkomen gedeeld wordt door een factor die het aantal gezinsleden vat (met een verschillend gewicht van kinderen en volwassenen) ([link](#)). Die verdeling van gestandaardiseerde inkomens delen we dan op in drie grote groepen: de 25% met de laagste inkomens, de 50% met de middeninkomens, en de 25% met de hoogste inkomens.
- In de analyses maken we dus gebruik van een variabele die 'lage', 'gemiddelde', en 'hoge' inkomenskwartielen onderscheidt. De scheidingswaarden worden eenvoudigweg berekend op basis van de kwartielen: de respondenten met de laagste 25% standaardinkomens komen in categorie 1, de 50% met de middelste twee kwartielen komen in categorie 2, en de respondenten met de hoogste 25% standaardinkomens komen in categorie 3.

Woonplaats

- We vroegen aan respondenten om de postcode van hun hoofdverblijfplaats. Op basis daarvan bepalen we in welke van de zes clusters van gemeenten (zogenaamde 'Belfius typologie') de respondent woont ([link](#)).
- Er worden zes clusters onderscheiden: (1) Woongemeenten (2) Landelijke gemeenten (3) Gemeenten met concentratie van economische activiteit (4) Verstedelijkte gemeenten (5) Grote en regionale steden (6) Kustgemeenten.
- Waar relevant, splitsen we de resultaten uit naar de zes clusters om te kijken of de antwoorden systematisch variëren tussen clusters.

Buitenlandse achtergrond

- Om de buitenlandse achtergrond van respondenten te bepalen vroegen we “*Bent u, of (minstens) één van uw ouders, geboren in het buitenland?*”. Indien een respondent hier ‘ja’ op antwoordde, dan werden opvolgvragen gesteld om te bepalen in welk land de respondent en zijn/haar ouders geboren zijn.
- Van de 2.029 respondenten hadden 333 respondenten (16,4%) een buitenlandse achtergrond. Als we dit vergelijken met het aandeel in de populatie (inwoners van het Vlaams Gewest), zitten we in onze steekproef met een vergelijkbaar aantal voor 2022 (14,2% inwoners die zelf, of ouders hebben die, niet geboren zijn in België) ([link](#)).
- Waar relevant splitsen we de respondenten met buitenlandse achtergrond uit, om te kijken of de cijfers significant verschillen met respondenten die geen buitenlandse achtergrond hebben. Echter, de groep respondenten met een buitenlandse achtergrond is heterogeen: wanneer we kijken naar de meest voorkomende landen van oorsprong, zien we dat bijvoorbeeld 23,4% van deze respondenten een (deels) Nederlandse achtergrond heeft (zelf of (één van) de ouders), 10,5% een Marokkaanse, en 8,7% een Duitse. In totaal werden 71 verschillende landen van oorsprong genoemd, die dan nog vaak in verschillende combinaties voorkomen (bvb. Zelf in België geboren, één Nederlandse en één Duitse ouder). Elk van deze subgroepen apart analyseren, is onmogelijk, waardoor het moeilijk is eenduidige conclusies te trekken. Vandaar dat de meeste analyses in dit rapport het ‘effect’ van het hebben van een buitenlandse achtergrond *niet* meenemen; vaak hebben we het getest, maar het leverde meestal geen significant resultaat op.

Nieuwe kiezers

- De groep nieuwe kiezers is een heel interessante groep om te bestuderen: zij vormen immers een relatief grote groep kiezers waarover vaak relatief weinig is geweten.
- In dit onderzoek analyseren we deze groep niet apart, omwille van twee voorname redenen:
  - In tegenstelling tot de steekproef als geheel, waar we duidelijke socio-demografische en politieke herwegingsdoelen hebben, is dit veel minder het geval voor de groep nieuw kiezers. Met name voor politieke voorkeur is er grote onzekerheid: er is geen voorgaand stemgedrag om de distributie van de steekproef te corrigeren voor vertekening, wat zeker bij een niet-toevalssteekproef een risico met zich meebrengt.
  - Hoewel belangrijk, is de steekproefgrootte van het aantal nieuwe kiezers in onze steekproef beperkt: 141 respondenten hebben de leeftijd 18 tot 22. Uitgesplitst naar zeven partijen, zijn de betrouwbaarheidsintervallen dermate groot dat er, wat ons betreft, geen zinvolle conclusies aan kunnen worden verbonden.

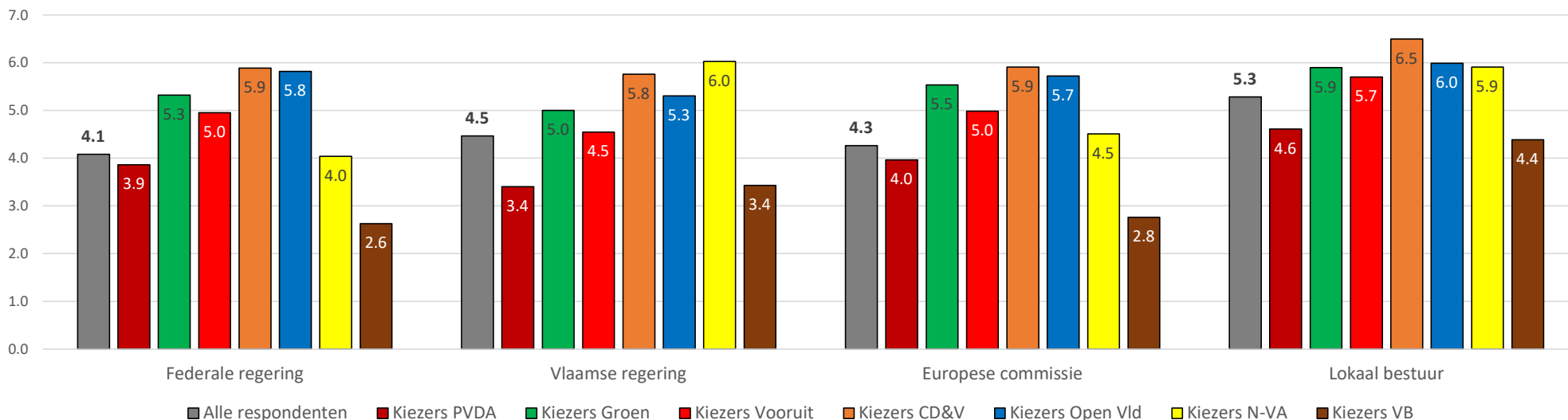
1. Attitudes over politiek en beleid

Houding tegenover politiek

- Bij alle versies van De Stemming sinds 2020, en nog meer tijdens de laatste edities, was de politieke ontevredenheid bij veel Vlamingen zonder twijfel één van de belangrijke bevindingen.
- Net voor en tijdens de enquête voor DS2024 was de politiek na een bijzonder stormachtige legislatuur in iets rustige vaarwater gekomen. De coronacrisis was achter de rug, Oekraïne was naar de achtergrond geschoven, de energieprijzen waren sterk gedaald. Wel was er de 'val' Van Conner Rousseau in november-december 2023. Zien we verbetering in de tevredenheid over politiek begin 2024?
- Voor De Stemming 2024 presenteren we analyses over:
  - (1) Tevredenheid regeringsbeleid
  - (2) Tevredenheid werking democratie
  - (3) Vertrouwen instellingen
  - (4) Belang democratie
  - (5) Opkomstplicht

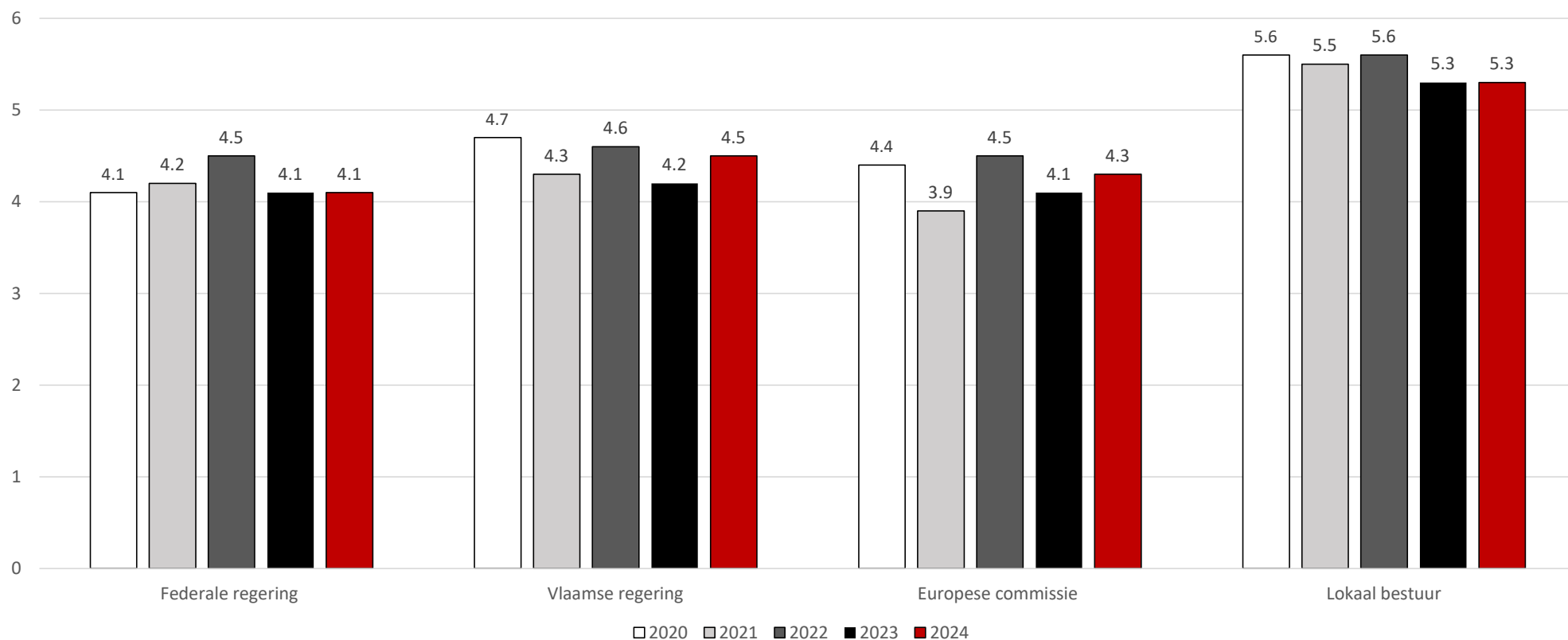

Tevredenheid regeringsbeleid

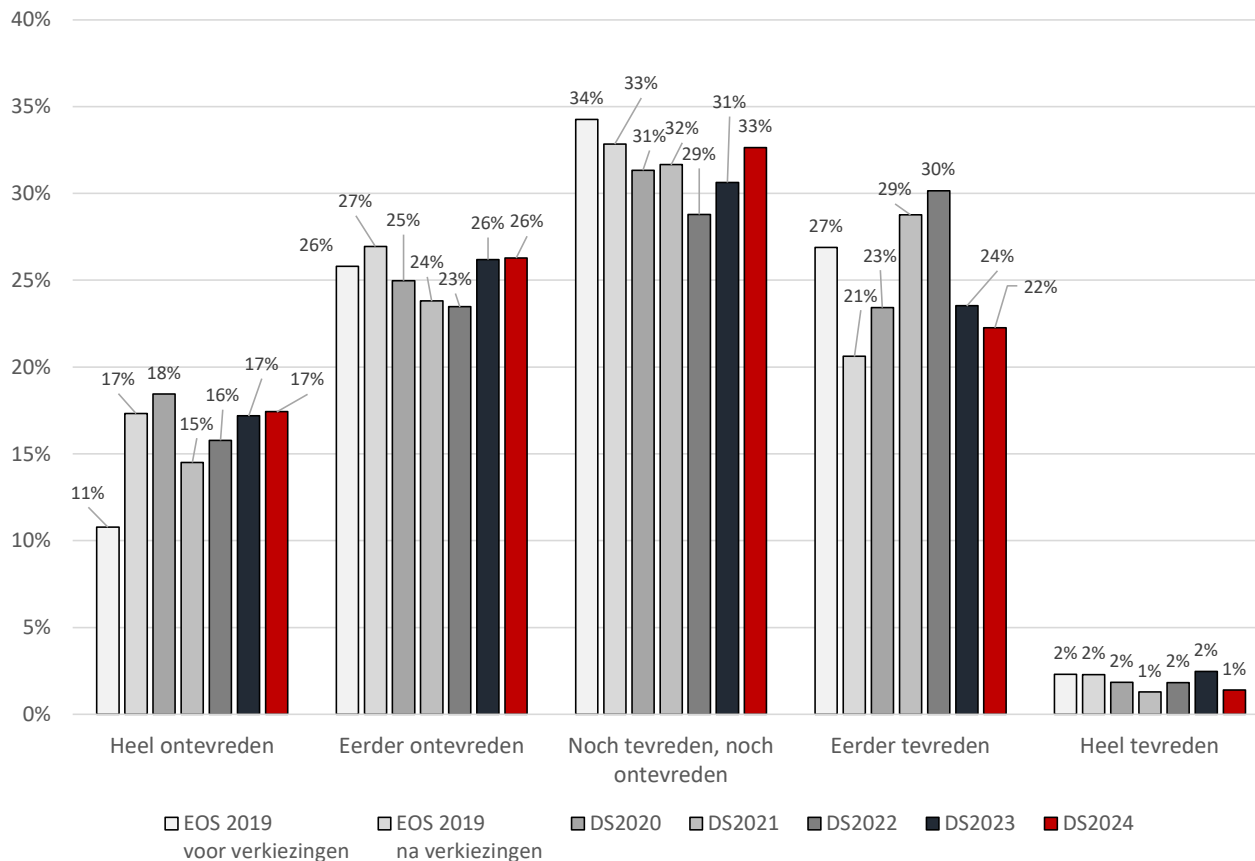
- *Hoe tevreden bent u over het beleid dat op de verschillende politieke bestuursniveaus werd gevoerd in de voorbije periode?*
- In grafiek: gemiddelde score op schaal van 0 (helemaal niet tevreden) tot 10 (helemaal tevreden). De verticale as is afgetopt op 7 maar loopt dus eigenlijk tot 10. Noteer dat 'alle respondenten' ook de niet-kiezers inhoudt. Als we naar alle respondenten kijken zijn alle hogere beleidsniveaus 'gebuisd' met scores onder het neutrale middelpunt van 5, alleen het lokale niveau is 'geslaagd' (5,3), zij het slechts nipt.
- Globaal zien we het gekende patroon: respondenten hebben het meeste vertrouwen in hun lokaal bestuur, dat ook het dichtst bij hen staat (5,3). Meestal scoort een 'verder weg' bestuursniveau lager, maar dat is niet zo met de Europese commissie die deze keer 4,3 scoort. Klassiek zien we dat er meer vertrouwen is in de Vlaamse (4,5) dan in de federale regering (4,1).
- Zoals vorige jaren, vinden we grote verschillen tussen de electoraten in hun globale beoordeling van de verschillende bestuursniveaus. Vlaams Belang-kiezers en PVDA-kiezers zijn het meest negatief over *alle* niveaus (ook het lokale). Kiezers van Open Vld en CD&V zijn globaal het meest tevreden.
- Er zijn verschillen tussen de federale en Vlaamse bestuursniveaus naargelang de partij in de regering zit of niet. N-VA-kiezers zijn negatiever over federaal (4,0) dan Vlaams (6,1), Groen-kiezers zijn dan weer positiever over federaal (5,3) dan Vlaams (5,0), Vooruit-kiezers positiever over federaal (5,0) dan Vlaams (4,5), en Open Vld-kiezers positiever over federaal (waar ze premier van leveren; 5,8) dan Vlaams (5,3). Dus kiezers kijken simpelweg naar de regering waar hun partij al dan niet in zit, en laten hun oordeel daar (deels) van afhangen (maar het zou ook omgekeerd kunnen zijn).

Evolutie tevredenheid beleid bestuursniveaus 2020-2024

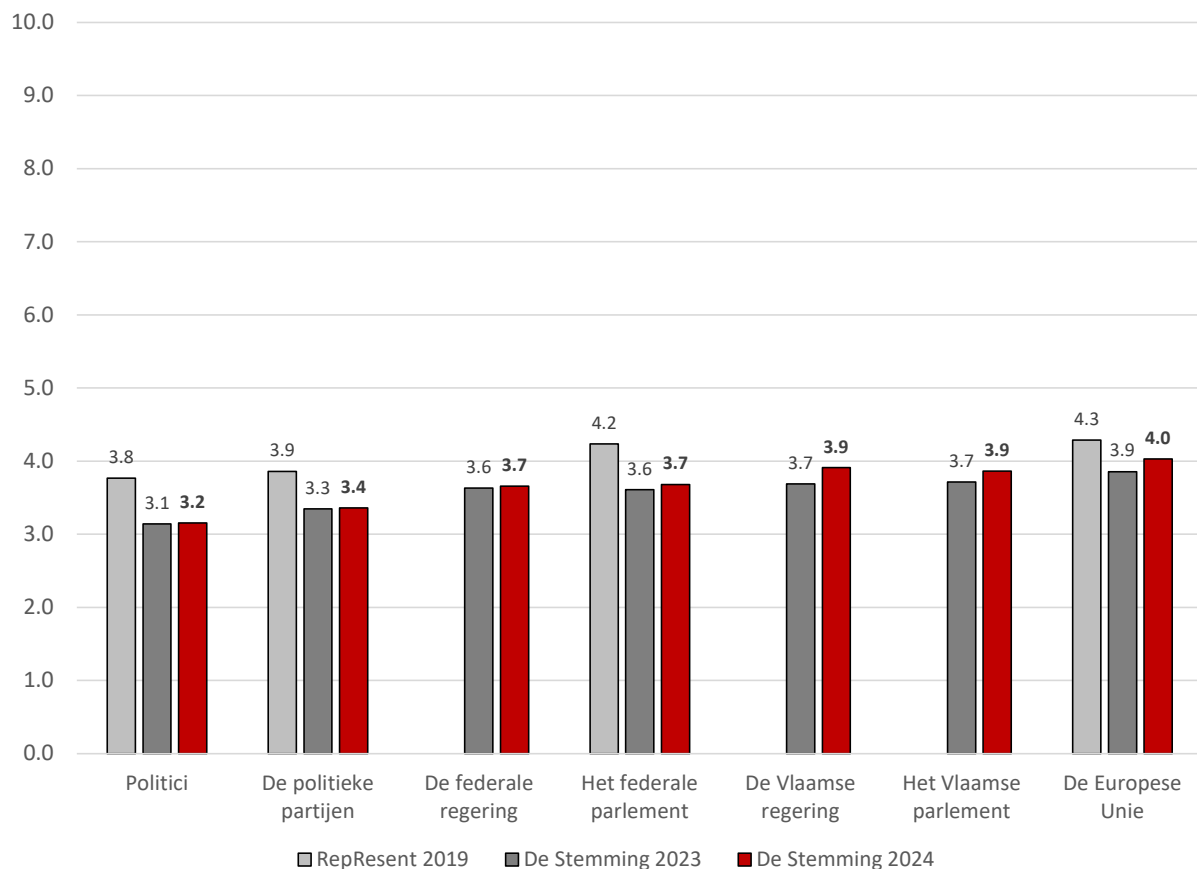
- Over de wat langere termijn van vijf jaar heen, zien we geen sterke wijzigingen in de tevredenheid met het beleid van de verschillende bestuursniveaus. Er is soms marginale vooruitgang, en dan weer achteruitgang. In 2023 daalde het vertrouwen in *alle* bestuursniveaus significant. In 2024 zien we een significante stijging voor het Vlaamse bestuursniveau (van 4,2 naar 4,5), voor alle andere bestuursniveaus is er in vergelijking met het laatste jaar geen significante evolutie.

Tevredenheid democratie

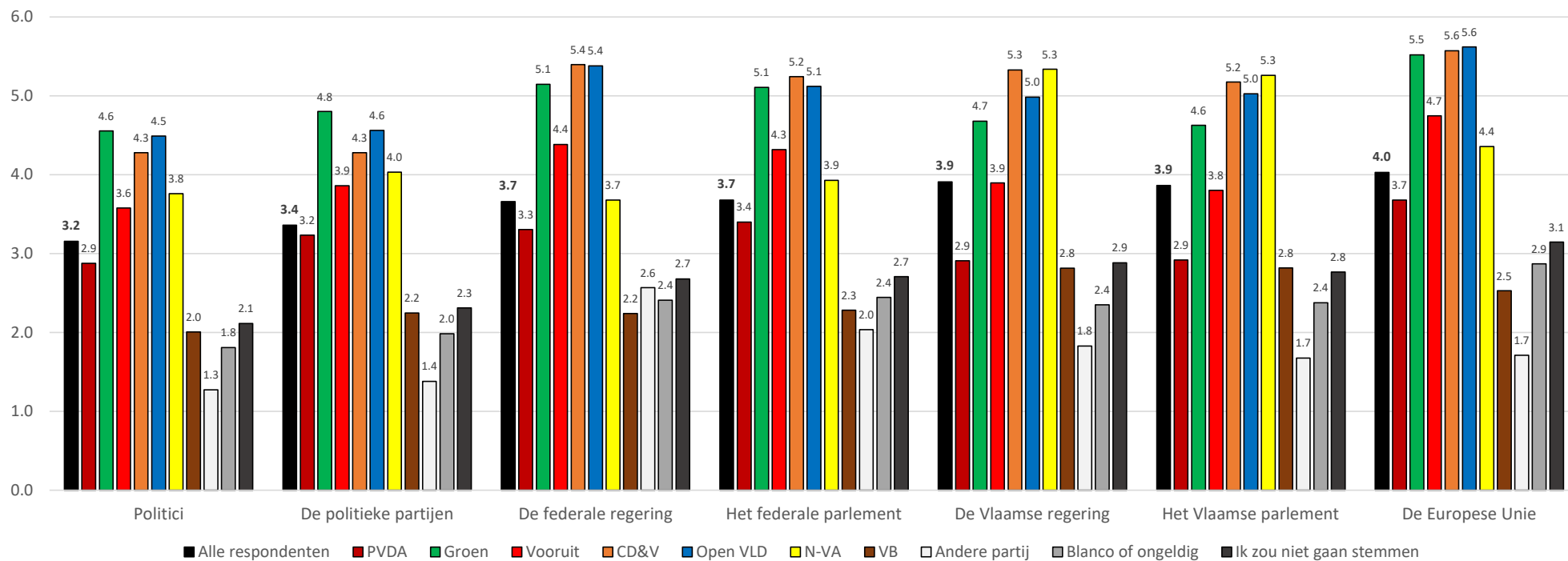
- *In het algemeen, bent u eerder tevreden of eerder ontevreden over de manier waarop de democratie in België werkt? (heel ontevreden tot heel tevreden).*
- Dit is een standaardvraag die internationaal en longitudinaal veel gebruikt wordt, de antwoorden zijn normaal gezien vrij stabiel doorheen de tijd.
- We hebben intussen een mooie tijdsreeks, en vergelijken De Stemming 2020, 2021, 2022, 2023 met 2024 en ook met gelijkaardige bevragingen door het EOS-netwerk RepResent net voor en net na de verkiezingen van 2019.
- De grootste groep Vlamingen is anno 2024 *ontevreden* over de Belgische democratie (43% ontevreden (17%+26%) vs. 23% tevreden (22%+1%)).
- Er lijken wat minder mensen tevreden te zijn in 2024 ten opzichte van 2023, maar dat verschil is niet statistisch significant, dus het zou aan toeval te wijten kunnen zijn. In 2023 was er wel nog een significante daling tov. 2022.
- We zien hier dus hetzelfde als met de tevredenheid met het beleid: na een daling in 2022-2023 is de tevredenheid nu in 2024 gestabiliseerd.

Vertrouwen in instellingen

- *Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk heeft in elk van de volgende instellingen? (0=helemaal geen vertrouwen; 10=volledig vertrouwen).* Standaardvraag die internationaal en longitudinaal veel gebruikt wordt.
- Dit is een relatief nieuwe vraag in De Stemming, alleen in 2023 en 2024 werd ze gesteld. De grafiek hiernaast bevat de gemiddelde score (0-10) in DS2024 van alle instellingen over alle respondenten heen (rode balken). De grijze balken zijn vorige metingen.
- Alle genoemde instellingen scoren onder het neutrale middelpunt van 5. Er is niet zo'n heel groot verschil tussen instellingen, maar 'politici' scoren wel het laagste en, verassend, de 'Europese Unie' scoort het hoogst (maar de verschillen zijn klein).
- Voor vier instellingen kunnen we vergelijken met onze RepResent enquête uit 2019 (licht grijze balken, N=1.919): we zien telkens statistisch significant *dalend* vertrouwen voor alle instellingen tussen 2019 en 2023. In vergelijking met DS2023 zien we enkel bij de Vlaamse Regering een (net) significante wijziging in 2024 ($p=0,02$), maar substantieel is het een heel beperkt verschil. Dus opnieuw een stabilisatie in 2024, weliswaar op een laag niveau.

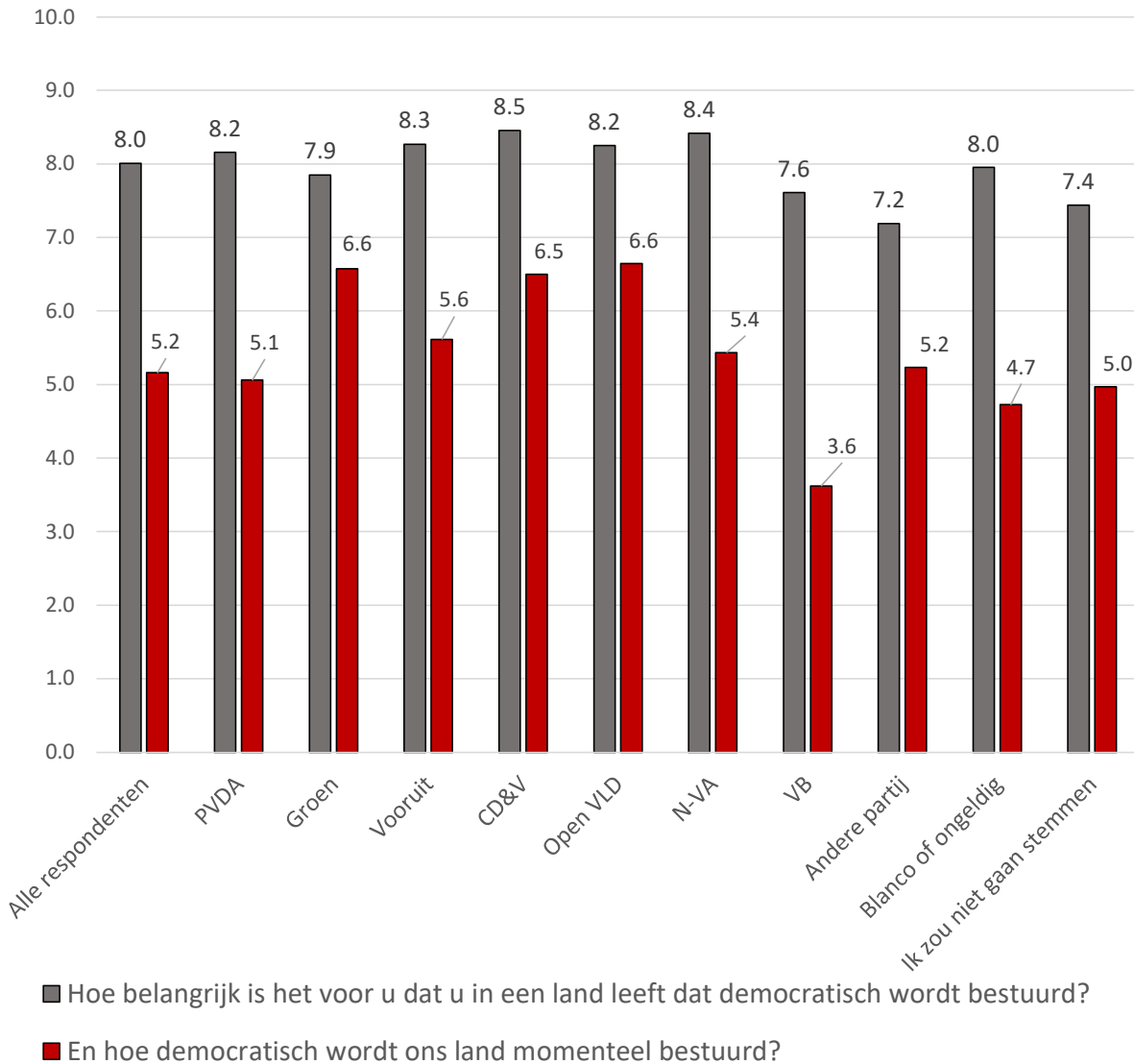
Vertrouwen in instellingen, per electoraat

- Er zijn grote verschillen tussen electoraten. Globaal zijn er twee partijen die er uitspringen door hun wantrouwen: PVDA en Vlaams Belang. Voor één van de instellingen scoren ze qua vertrouwen het laagste van alle electoraten, VB-kiezers altijd *nog* lager dan PVDA-kiezers.
- Blanco/ongeldig-stemmers en niet-stemmers scoren soms *nog* lager dan de twee electoraten van de radicale partijen, bijvoorbeeld niet-stemmers geven politici een vertrouwensscore van 1,3, het laagste cijfer van heel de grafiek.
- Aan de hoge kant zitten doorgaans Open Vld-kiezers, CD&V-kiezers en Groen-kiezers. Voor beide Vlaamse instellingen (regering en parlement) scoren N-VA-kiezers dan weer opmerkelijk hoger.

Is democratie belangrijk?

- In DS2023 gingen we uitgebreid in op de ontevredenheid van de Vlamingen met de huidige democratische werking. In de slides hiervoor hebben we aan de hand van een beperkt aantal klassieke vragen gezien dat er sinds 2023 niet veel beterschap is, eerder een stabilisatie op laag niveau.
- Zoals in 2023 stelden we ook in 2024 de vraag of mensen democratie eigenlijk belangrijk vinden. De survey bevat twee items die meten of mensen democratie belangrijk vinden, en of ze vinden dat ons land de naam democratie waardig is.
  - *Hoe belangrijk is het voor u dat u in een land leeft dat democratisch wordt bestuurd? 0=helemaal niet belangrijk; 10=absoluut belangrijk.*
  - *En hoe democratisch wordt ons land momenteel bestuurd? 0=helemaal niet democratisch; 10=volledig democratisch.*

- De grafiek bevat de gemiddeld score op de 0-10 schaal van de twee items, per electoraat.
- De meeste Vlamingen zeggen veel belang te hechten aan het feit dat ze in een democratie leven, de gemiddelde score is 8 op 10 en maar liefst 36% plaatste zich op het 'absoluut belangrijk' punt op de schaal (niet in grafiek). Slechts 1% zit op het 'helemaal niet belangrijk' punt. 84% zit aan de 'belangrijk'-kant van de schaal. Dus, er is overweldigende steun voor het idee van democratie. Er zijn relatief weinig verschillen tussen electoraten, maar VB-kiezers vinden democratie wel minder belangrijk.
- In schril contrast met de grote steun voor het principe van democratie staat de beoordeling van het democratiegehalte van ons huidige bestuur. Daar zit de gemiddelde Vlaming bijna helemaal in het centrum (5,2), hij/zij laat m.a.w. zijn/haar oordeel over of ons land nu democratisch bestuurd wordt in het midden. Terwijl België volgens allerlei internationale rankings als een bijzonder democratisch land wordt beschouwd (bvb. [Freedom house](#), [Economist Intelligence Unit](#)), zegt 33% van de Vlamingen dat ons land *niet* democratisch bestuurd wordt (ze scoren onder 5, cijfer niet in grafiek). De verschillen tussen de electoraten in hun oordeel over het democratiegehalte zijn groot. VB-kiezers zijn opvallend pessimistisch (3,6). 58% van de kiezers van VB vinden dat ons land niet democratisch bestuurd wordt (scoren lager dan 5, cijfers niet in grafiek). 21% vindt zelfs dat ons land 'helemaal niet democratisch' (score 0) bestuurd wordt. Na de kiezers die blanco zouden stemmen (4,7), en mensen die niet zouden gaan stemmen (5,0), zijn PVDA-kiezers het meest pessimistisch, maar zitten eigenlijk pal in het midden (5,1). Opnieuw zijn de electoraten van Groen, CD&V en Open Vld het meest positief.
- Tenslotte, als je beide items anno 2024 vergelijkt met DS2023 dan zie je eigenlijk geen verschillen. De resultaten zijn zo goed als identiek, er is geen evolutie het laatste jaar.

Leeftijd	-0.01*
Vrouw	0.06
Opleidingsniveau (ref: middelbaar afgemaakt)	
Lager opgeleid	-0.12
Hoger opgeleid	0.06
Gestandaardiseerd inkomen (ref: middelste kwartielen)	
Laagste kwartiel inkomen	-0.08
Hoogste kwartiel inkomen	0.17+
Politieke kennis	-0.03
Links-Rechts	0.03
Sociaal-economisch links-rechts	0.03
Sociaal-cultureel links-rechts	-0.09**
Politieke interesse	0.15***
Stemkeuze (referentie: Vlaams belang)	
PVDA	0.54**
Groen	1.97***
Vooruit	1.45***
CD&V	2.35***
Open VLD	2.22***
N-VA	1.61***
Andere partij	-0.01
Blanco of ongeldig	0.07
Ik zou niet gaan stemmen	0.50*
Ik mag (nog) niet gaan stemmen	0.13
Ik weet het niet	1.03***
First time voter	0.32+

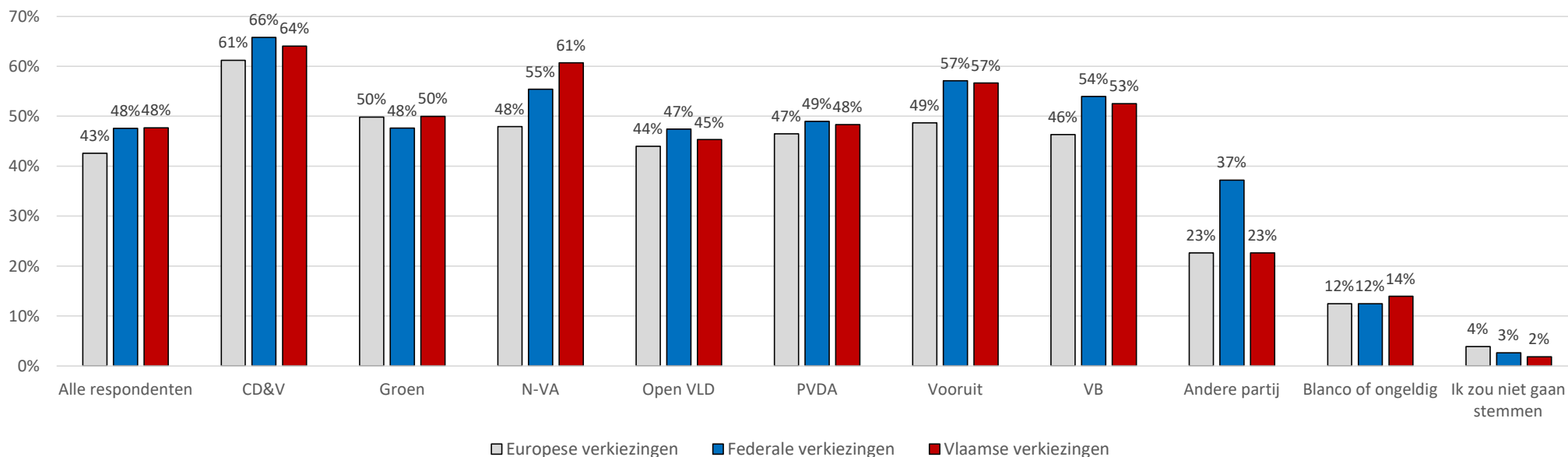
- We creëren één schaal die de verschillende indicatoren van ontevredenheid en wantrouwen samenvoegt. Deze schaal capteert (1) beleidstevredenheid (lokaal/regionaal/federaal/Europees), (2) tevredenheid met de democratie, en (3) vertrouwen in de instellingen. Hogere waarden = meer vertrouwen/tevredenheid; lagere waarden = minder vertrouwen/tevredenheid. Deze 'superschaal' is betrouwbaar (alpha = 0.95, wat aangeeft dat deze indicatoren sterk samenhangen). Uitzondering is lokale beleidstevredenheid (alpha = 0.65), maar voor de volledigheid nemen we deze wel mee.
- Dan schatten we een regressiemodel waarbij we voorspellen wie er vertrouwen heeft en wie niet. De resultaten staan in de grafiek hiernaast. Significant negatieve effecten in rood, significant positieve in groen.
- Oudere kiezers zijn minder politiek tevreden dan jongere.
- De hoogste inkomens zijn meer tevreden.
- Als je jezelf als sociaal-cultureel rechts definieert (zie verder), dan ben je minder tevreden.
- Mensen met meer politieke interesse, zijn meer tevreden.
- Alle electoraten zijn significant meer tevreden dan Vlaams-Belang-kiezers, dus ook de PVDA-kiezers. Zelfs mensen die niet gaan stemmen of die het nog niet weten, zijn minder ontevreden dan de kiezers van het Vlaams Belang. Ook *first time voters* zijn meer tevreden van de kiezers van Vlaams Belang. Het is dus heel duidelijk dat Vlaams Belang, meer dan gelijk welke andere partij, de politieke ontevredenheid capteert.

Nog gaan stemmen?

- We zagen al verschillende keren dat niet-stemmen of blanco/ongeldig stemmen sterk samenhangt met allerlei negatieve houdingen tov. politiek.
- Nu is België een bijzonder land, in die zin dat er bij ons opkomstplicht bij verkiezingen bestaat. Dat is in weinig landen het geval (slechts in 13% van de landen wereldwijd is dat het geval; <https://www.idea.int/data-tools/data/voter-turnout/compulsory-voting>). Van de andere EU-landen geldt er alleen in Luxemburg, Bulgarije en Griekenland ook een opkomstplicht. Opkomstplicht zorgt over het algemeen voor een hogere opkomst bij verkiezingen (gemiddeld 7,4% hoger; maar ook in landen met opkomstplicht daalt de opkomst). Voor de lokale verkiezingen van 2024 werd de opkomstplicht bij ons afgeschaft, maar voor de federale, Vlaamse en Europese verkiezingen werd ze behouden.
- Of mensen nog willen gaan stemmen, is een goede indicator van hun tevredenheid met het politieke systeem en de werking er van. Daarom stelden we onze respondenten net als in DS2023 de volgende vraag: *Als gaan stemmen voor het regionale, nationale of Europese parlement niet meer verplicht was in België, zou u dan nog gaan stemmen voor die verkiezingen?*

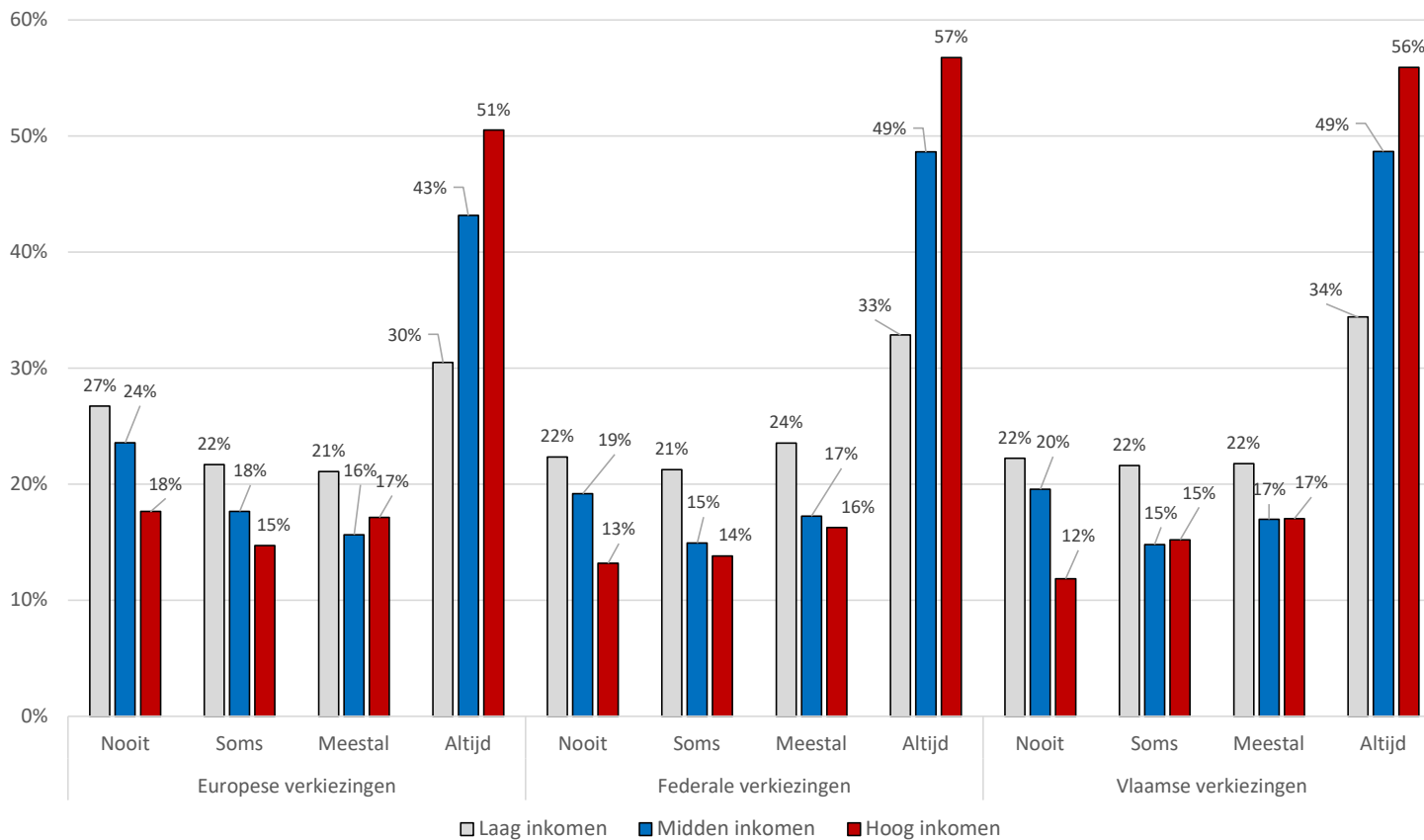
Percentage kiezers dat zegt 'altijd' te zullen gaan stemmen, zelfs zonder opkomstplicht

- *Als gaan stemmen voor het regionale, nationale of Europese parlement niet meer verplicht was in België, zou u dan nog gaan stemmen voor die verkiezingen? Nooit, soms, meestal, altijd.* We kijken in de grafiek naar het percentage van kiezers dat zegt 'altijd' te zullen gaan stemmen.
- Minder dan de helft van alle kiezers zegt altijd te zullen gaan stemmen, voor elk van de bestuursniveaus. Voor het Europese niveau ligt de stembereidheid lager (43%), maar het verschil tussen de bestuursniveaus is al bij al klein. Als we kijken naar degenen die zeggen dat ze 'nooit' zouden gaan stemmen bij de afschaffing van de opkomstplicht en die dus bijna zeker niet meer zullen opkomen (niet in de grafiek), dan zien we dat dat percentage rond één vijfde zit: 22% zou nooit nog stemmen voor de Europese verkiezingen, 18% voor de federale verkiezingen en 18% voor de Vlaamse verkiezingen. Die cijfers zijn iets beter dan in DS2023, we zien voor alle niveaus in 2024 een lichte opleving van de stembereidheid. Voor Europa is de verschuiving significant ($\chi^2 p < 0.01$), maar voor de andere niveaus is de stijging niet significant. Hoe dan ook suggereren de cijfers dat een afschaffing van de opkomstplicht een plotse stevige daling van de opkomst zou veroorzaken.
- Er zijn verschillen tussen electoraten, en ook tussen electoraten en types verkiezingen. Het lijkt er op dat de partij-electoraten zeggen te blijven gaan stemmen vooral voor het bestuursniveau waar ze nu mee aan de macht zijn (zie Open Vld, N-VA). Van alle partijen hebben wellicht PVDA en Open Vld het meest te vrezen van een afschaffing van de opkomstplicht, hun electoraat zou het meest afhaken. In DS2023 was dat ook het geval met het PVDA-electoraat maar stond het Open Vld electoraat nog pal. Dus bij Open Vld lijkt de stembereidheid tussen 2023 en 2024 gedaald, hoewel de verschuiving niet statistisch significant is. De CD&V lijkt globaal relatief het meest te kunnen winnen, hun kiezers zouden blijven komen. Dit hangt uiteraard ook samen met de sociaal-demografische samenstelling van hun electoraat: we weten dat oudere kiezers significant meer bereid zijn om te blijven opkomen bij verkiezingen. Noteer dat de zeer politiek-ontevreden VB-kiezers *niet* massaal zouden afhaken, deze kiezers scoren zelfs hoger gemiddeld en zijn dus relatief gemotiveerd. Dat de afschaffing van de opkomstplicht deze partij zou decimeren, blijkt alvast niet uit deze cijfers.

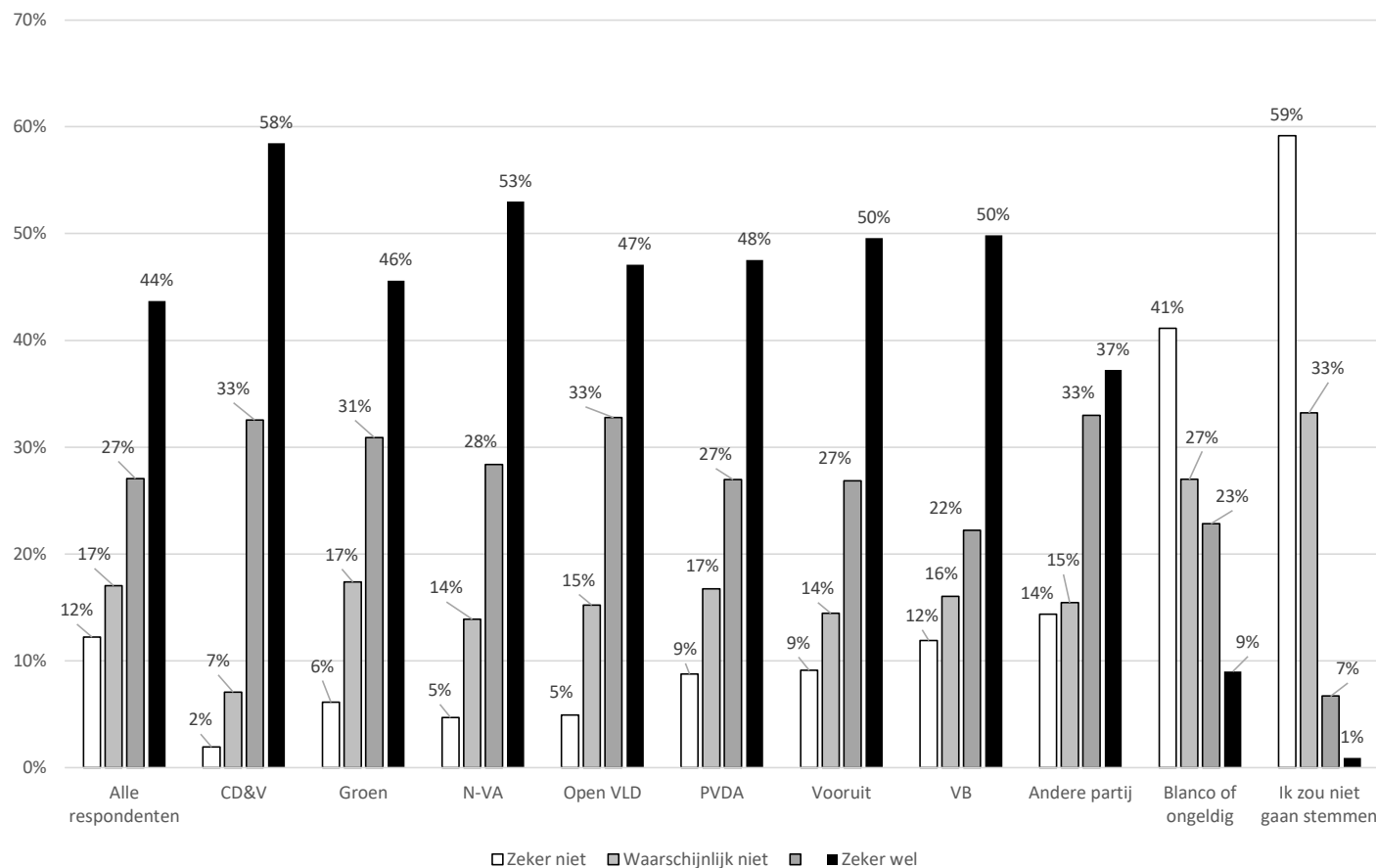
Lage inkomens zouden afhaken

Blijvende opkomst en inkomensniveau

- *Als gaan stemmen voor het regionale, nationale of Europese parlement niet meer verplicht was in België, zou u dan nog gaan stemmen voor die verkiezingen? Nooit, soms, meestal, altijd.*
- Net zoals in DS2023 kijken we opnieuw naar de opkomstintenties per bestuursniveau en per inkomenscategorie. We onderscheiden de 25% hoogste inkomens, de 50% middeninkomens en de 25% laagste inkomens.
- Er is een *heel* sterk verband tussen het inkomen en blijven stemmen (als de opkomstplicht zou worden afgeschaft). Bijvoorbeeld, de intentie om 'altijd' te blijven stemmen is bij hoge inkomens bijna het dubbele van bij lage inkomens (vb. 57% tov. 33% bij federale verkiezingen). Het is duidelijk dat de afschaffing van de opkomstplicht vooral tot het massaal afhaken van de laagste inkomenscategorieën kan leiden.
- In DS2023 schatten we een regressie om te kijken wie de afhakers waren, als we dat in 2024 opnieuw doen, dan komen de exact zelfde patronen naar voren. Opvallend is dat nog duidelijker dan in 2023 naar voren komt dat CD&V wel degelijk kiezers heeft die vaker zouden blijven stemmen in vergelijking met andere electoraten (zelfs als we controleren voor leeftijd).

Afschaffing opkomstplicht lokale verkiezingen

- Voor de komende lokale verkiezingen wérd de opkomstplicht afgeschaft. We vragen ons af welke gevolgen voor de opkomst dat zal hebben in oktober 2024.
- *De opkomstplicht voor de gemeenteraadsverkiezingen werd afgeschaft. Denkt u dat u bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen van 2024 zal gaan stemmen? Zeker niet, waarschijnlijk niet, waarschijnlijk wel, zeker wel*
- 29% van de kiezers zegt zeker (12%) of waarschijnlijk (17%) *niet* deel te nemen aan de komende gemeenteraadsverkiezingen. Als dat werkelijkheid wordt, dan zal de opkomst in 2024 in één keer met een nooit gezien aandeel dalen. Voor alle duidelijkheid: het is helemaal niet zeker dat al deze afhakende kiezers hun intentie ook zullen waarmaken in oktober 2024. Maar de kans op een daling van de opkomst is reëel.
- We zien opnieuw verschillen tussen electoraten. Opvallend is opnieuw de grote trouw van de CD&V-kiezers aan het lokale bestuursniveau: slechts 9% zegt zeker (2%) of waarschijnlijk (7%) af te haken. In vergelijking met 2023 is het verschil tussen het CD&V-electoraat en de andere electoraten nog toegenomen. In tegenstelling met de verkiezingen op de hogere bestuursniveaus zien we dat het deze keer wél dat ook het VB-electoraat wat meer dreigt af te haken. 28% van de VB-kiezers zegt zeker of waarschijnlijk niet te gaan stemmen.
- Vergelijking met de exact zelfde vraag in DS2023 leert dat er niet veel evolutie is. De bereidheid om op te komen is amper gewijzigd.

Besluit houding tegenover politiek

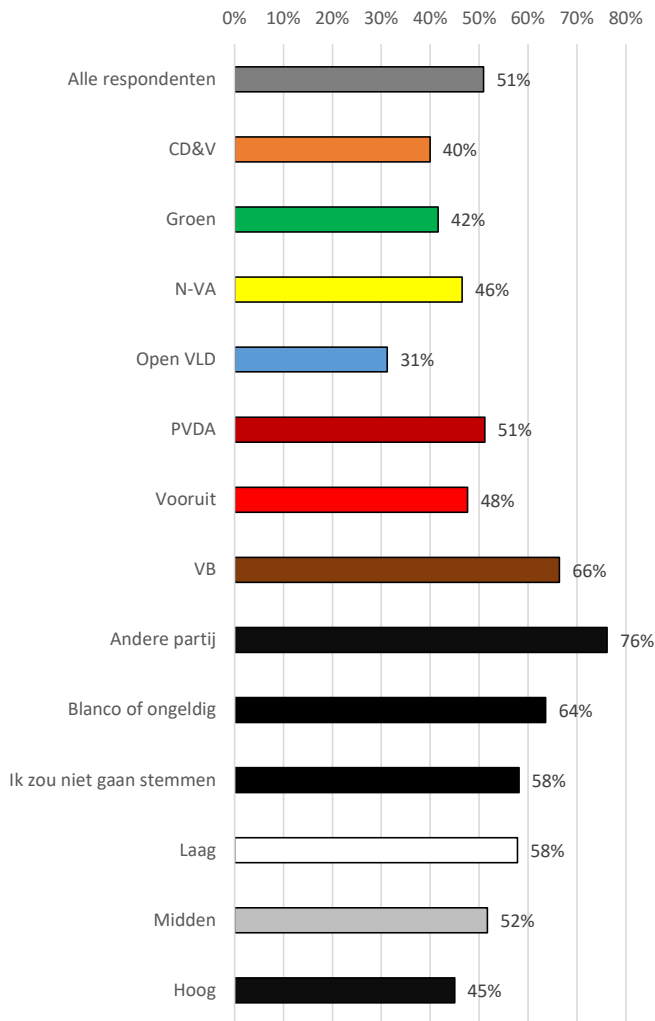
- In DS2023 kwam een onversneden somber beeld naar voren: de Vlamingen waren 2023 zeer kritisch over de democratie en het democratisch proces in ons land. We zagen dat heel wat parameters van politiek ongenoegen tussen 2022 en 2023 stegen.
- Dat is in 2024 niet langer het geval, er is geen verdere daling van de tevredenheid met de politiek begin 2024, maar zeker ook geen stijging (met uitzondering misschien van de tevredenheid met het beleid op Vlaams niveau). Het gaat in het algemeen dus in 2024 om een *stabilisatie op laag niveau*.
- Vele burgers zijn dus niet blij met wat ze politiek zien gebeuren, maar dat wil niet zeggen dat ze de democratie op zich massaal de rug toe keren. Een overgrote meerderheid zegt dat het belangrijk is om in een democratie te leven, maar ze vinden dat die democratie bij ons niet goed werkt. Ze onderschrijven dus het principe, maar stellen de representanten, de actoren die de democratie doen werken, in vraag.
- Gerelateerd aan dat ongenoegen is het patroon dat vele burgers (zeggen te) zullen afhaken als de opkomstplicht wordt afgeschaft. Als we onze respondenten mogen geloven dan zou ongeveer een vijfde dan direct stoppen met te gaan stemmen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen later dit jaar, bij die verkiezingen is de opkomstplicht al afgeschaft, zou meer dan een vierde van de kiezers kunnen afhaken. Opvallend is dat de afhakers in belangrijke mate mensen met een minder voordelige sociaal-economische positie zullen zijn, vooral mensen met een laag inkomen.
- Verdere analyse gaf aan dat het ongenoegen veruit het diepst is bij de electoraten van de twee meest radicale partijen, PVDA en vooral Vlaams Belang. Vooral bij die laatste partij is het afwijzen van het politieke bestel zo goed als absoluut en algemeen. Het is moeilijk in te beelden dat zeker het electoraat van het Vlaams Belang zich zou laten charmeren door één van de andere partijen. Belangrijk is ook dat de eventuele afschaffing van de opkomstplicht op het eerste gezicht niet zo'n heel groot electoraal verschil zal maken voor deze partij (zeker niet op regionaal en federaal niveau).

2. Sociaal-economische percepties en attitudes

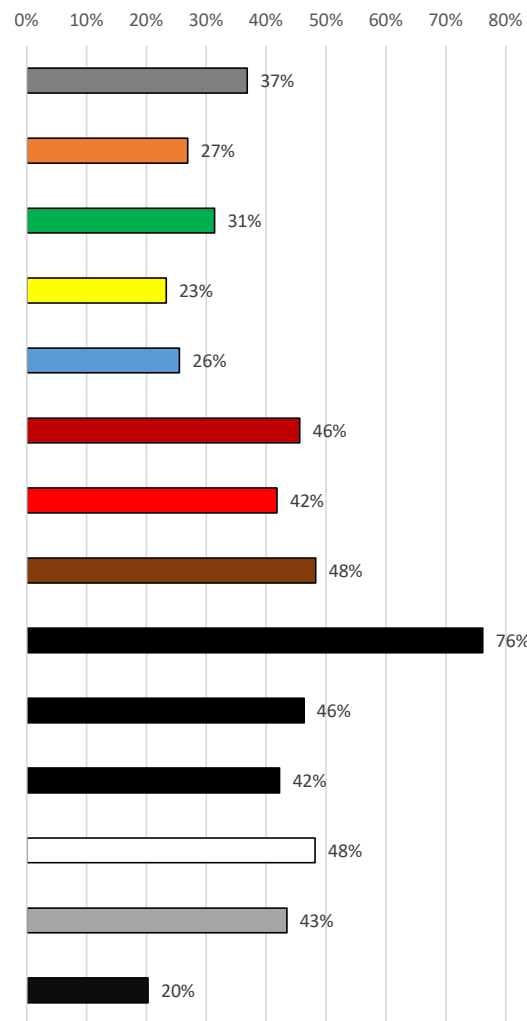
Sociaal-economische percepties en attitudes als oorzaak

- In DS2023 gingen we uitgebreid in op hoe Vlaamse kiezers dachten over sociaal-economische kwesties zoals ongelijkheid, armoede, herverdeling, het economisch beleid, de koopkracht etc. Een belangrijk vaststelling was toen dat die sociaal-economische percepties en attitudes een groot effect hebben op hoe burgers naar *politiek* kijken, en ook op welke partij ze stemmen.
- Wat vooral opviel in DS2023 was dat het eigen inkomen en de evaluatie er van, en dat de perceptie van hoe het met de economie in het algemeen en met het eigen huishouden gesteld is, krachtige voorspellers zijn van wat mensen politiek denken en doen.
- Daarom hernemen we in DS2024 een paar van die indicatoren. Noteer dat we in DS2023 een zeer groot pessimisme over de economie en het eigen inkomen observeerden. Is de toestand in 2024 verbeterd?
- We meten twee dingen:
  - (1) Perceptie van de economie en van het eigen huishouden
  - (2) Moeilijk rond komen met inkomen

% dat vindt dat Belgische economie in de laatste 12 maanden verslechterd is

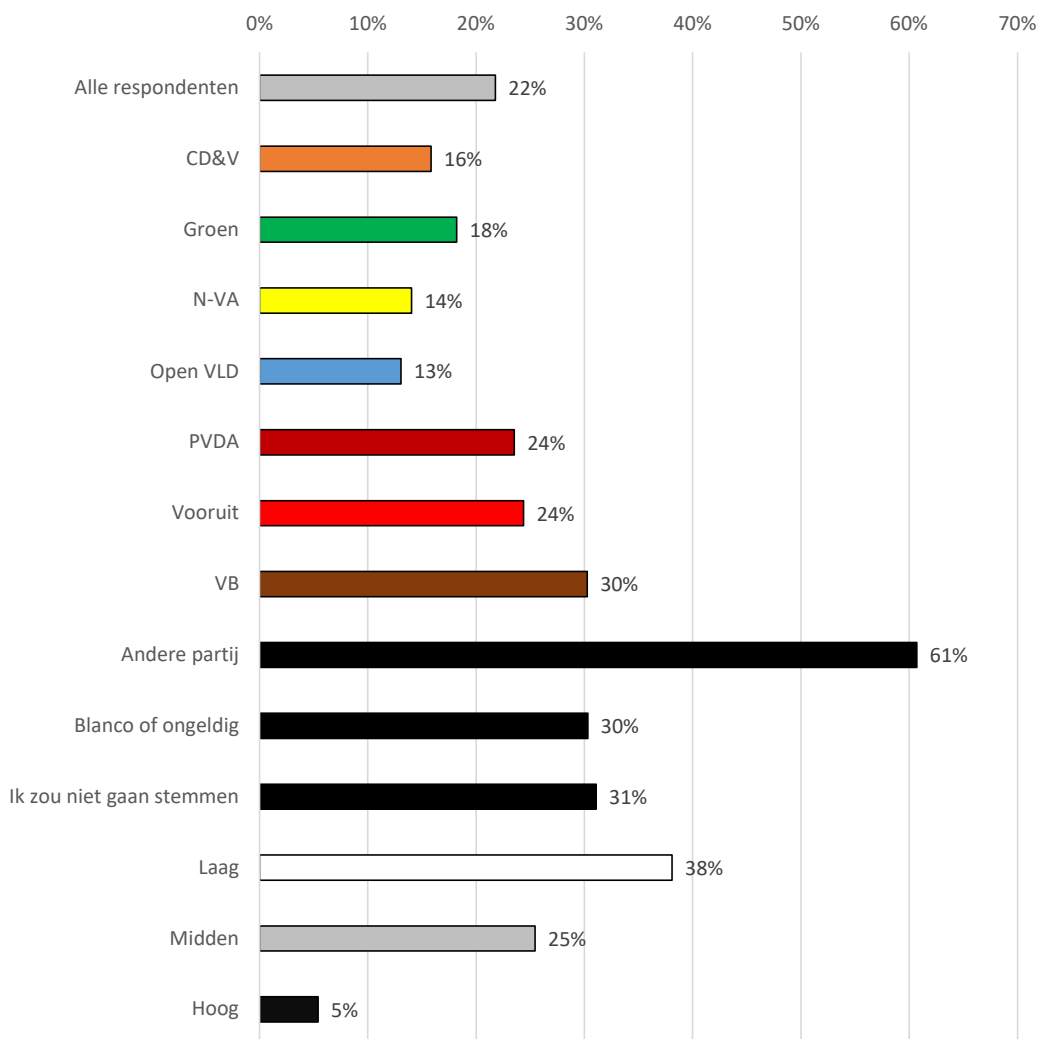
% dat economische toestand eigen huishouden in laatste 12 maanden verslechterd vindt

- We beginnen met twee vragen die de perceptie van de economische evolutie in het laatste jaar vatten: (1) *Zou u zeggen dat in de loop van de voorbije twaalf maanden de toestand van de Belgische economie... verbeterd is/dezelfde is gebleven/verslechterd is*; (2) *En zou u zeggen dat in de loop van de voorbije twaalf maanden de economische toestand van uw huishouden... verbeterd is/dezelfde is gebleven/verslechterd is*. In de grafieken hiernaast geven we het percentage mensen dat vindt dat het *slechter* is geworden.
- Velen zagen zowel de economie in zijn geheel (51%) als hun eigen huishouden (37%) de berg afgaan. Mensen zijn meer negatief over de economie in het algemeen dan over hun eigen huishouden. Al bij al zien we dus nogal wat economisch pessimisme.
- De grootste negatieve perceptie vinden we ruimschoots bij de electoraten van de twee meest radicale partijen, Vlaams Belang (66% en 48%) en PVDA (51% en 46%); daar vindt (bijna) een meerderheid dat zowel de economie als hun eigen huishouden achteruit boerden. Een vergelijkbaar sentiment zien we bij blanco stemmers (64% en 46%) en niet kiezers (58% en 42%). Open Vld-kiezers kijken door de band genomen het meest positief (31% en 26%). N-VA kiezers zijn pessimistisch over de economie (46%), maar minder over zichzelf (23%). Vooruit-kiezers zijn ook eerder pessimistisch.
- Frappant zijn ook de verschillen tussen inkomensgroepen. Mensen met hoge inkomens kijken positiever naar zowel de economie als hun eigen financiën, mensen met lage inkomens zien zowel de economie als hun eigen huishouden meer in moeilijkheden. Uit berichtgeving in onder meer *De Standaard* bleek eerder dat die perceptie klopt met de werkelijkheid. Voor vele hoge inkomens heeft de energiecrisis en de inflatie geen negatieve financiële gevolgen gehad (maar toch zegt 20% van de hoge inkomens dat dat *wel* het geval was).
- Over het algemeen zien we dus heel wat negatieve economisch evaluaties in DS2024, terwijl de werkelijkheid van de economie en van de inkomens het laatste jaar niet in de negatieve zin evolueerde. Maar als je met DS2023 vergelijkt, zie je toch dat de economische evaluaties in 2024 positiever zijn dan in 2023 (wat wel een bijzonder negatief jaar was). *Alle* cijfers in de twee grafieken hiernaast waren hoger en dus pessimistischer in DS2023. Bij *alle* electoraten zien we een verbetering van de twee parameters, ook bij de radicale electoraten. Als we gewoon naar alle respondenten kijken dan zien we dat het aandeel dat vindt dat de economie verslechterde, daalde van naar 62% naar 51%; voor het eigen huishouden gaat het van 45% naar 37%. Het is duidelijk dat de (subjectieve) economische zon het laatste jaar meer is gaan schijnen, en dat het dieptepunt van de economische zwartgalligheid achter de rug is. Dat is iets waar beleidspartijen garen zouden bij kunnen spinnen.

% dat zegt (heel) moeilijk rond te komen met huidig inkomen

- Een tweede manier om te vatten of mensen het gevoel hebben dat hun koopkracht op niveau blijft, is de volgende vraag: *Welke van de volgende omschrijvingen komt het dichtst in de buurt van het huidige inkomen van uw huishouden? Comfortabel leven met het huidige inkomen; het lukt om rond te komen met het huidige inkomen; moeilijk rondkomen met het huidige inkomen; heel erg moeilijk rondkomen met het huidige inkomen.* In de grafiek zetten we het aandeel mensen die zeggen dat ze ‘moeilijk’ en ‘heel erg moeilijk’ rondkomen met hun huidig inkomen.
- Globaal zegt ongeveer één vierde/vijfde (22%) van de bevroagden dat ze het lastig hebben om rond te komen. In vergelijking met DS2023 is dat een daling (toen was het 26%). Als we wat verder teruggaan in de tijd, tot 2018, dan geven data van ESS (European Social Survey) aan dat toen slechts 19% van de Vlamingen aangaven (heel) moeilijk rond te komen. Na een zeer moeilijk jaar (2023) zien we een tendens naar normalisering maar we zijn daar nog niet.
- De verschillen tussen electoraten zijn bijzonder groot, tot een factor twee is het verschil. Slechts een kleine minderheid van Open-Vld-kiezers heeft het lastig (13%) en ook N-VA-kiezers zeggen de eindjes goed aan elkaar te kunnen knopen (14%). Dij PVDA loopt het aantal met financiële problemen op tot een vijfde (24%), idem bij Vooruit (24%), bij Vlaams Belang zelfs tot bijna een derde (30%). Deze cijfers suggereren dat een deel van de motivatie die tot stemmen voor radicale partijen leidt wel degelijk sociaal-economisch is; deze kiezers zeggen het financieel lastig te hebben, veel meer dan andere kiezers. Voor PVDA lijkt dat evident, het is een linkse partij die voor herverdeling is, maar we zien bij VB-kiezers net hetzelfde.
- Het inkomen maakt evident een groot verschil. Bij de lage inkomens heeft meer dan 38% het lastig, bij de hoge slechts 5%.
- De vergelijking met DS2023 ligt in dezelfde lijn met wat we eerder zagen: het negatieve gevoel over het eigen inkomen is het laatste jaar gedaald, minder mensen zeggen in 2024 dat ze niet rondkomen (22%) dan in 2023 (26%). Opnieuw lagen *alle* cijfers in de getoonde grafiek hoger in 2023 dan in 2024, dus bij alle electoraten is het pessimisme gedaald. Opvallend is wel dat vooral de *verschillen* tussen electoraten kleiner zijn geworden. In 2023 piekten PVDA (38%) en VB (36%) op enorm veel persoonlijk economisch ongenoegen, dat is er nu nog steeds—maar het ligt anno 2024 dichterbij dat van de andere electoraten.
- Conclusie: er is anno 2024 nog steeds economische ongerustheid maar die is wel duidelijk gedaald in vergelijking met 2023. Toen waren Vlamingen nog een heel stuk pessimistischer over hun eigen sociaal-economische positie en over de economie in het algemeen.

3. Politieke kennis

Twee types politieke kennis

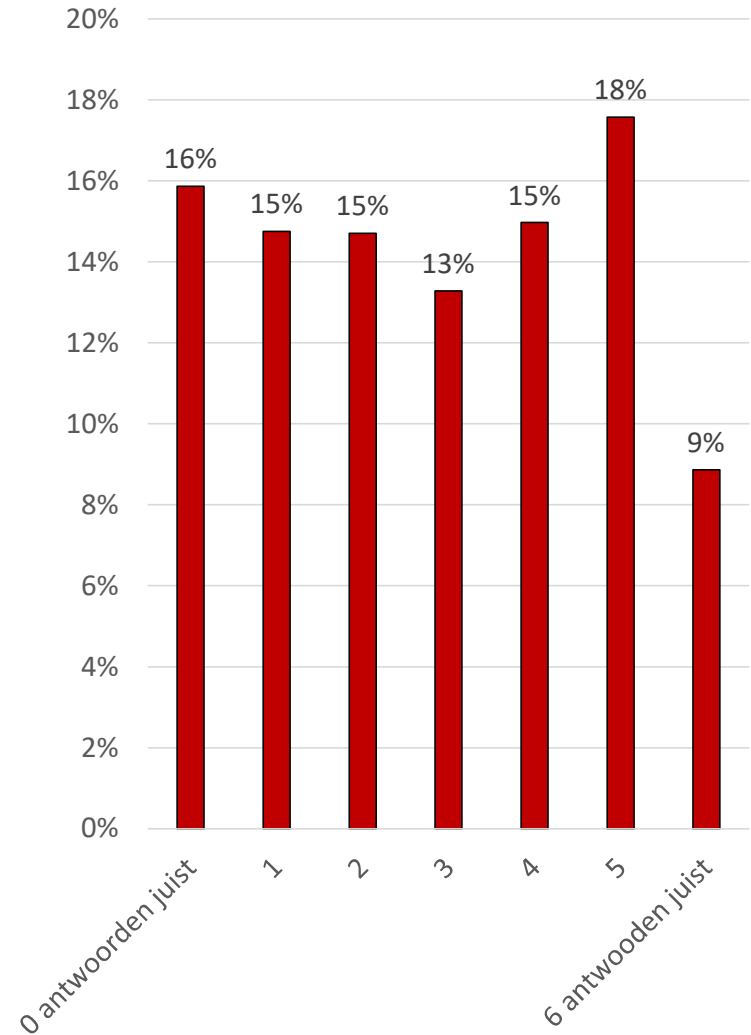
- In DS2024 meten we voor de eerste keer politieke kennis. Om als burger je belangen te kunnen verdedigen, om bijvoorbeeld voor de partijen te kunnen stellen wiens voorstellen het meest met je eigen beleidspreferenties overeenstemmen, moet je politieke kennis hebben.
- Politieke kennis heeft veel gezichten natuurlijk. In DS2024 meten we ten eerste 'institutionele kennis', zijnde zes kenmerken van de politieke spelregels en van de mensen en instellingen die de politiek in ons land kenmerken. Noteer dat we niet zozeer geïnteresseerde zijn in elk van de zes kennisvragen apart, maar eerder in hun samenhang en hoe ze samen politieke kennis vatten. Op de volgende slide staan de concrete items voor institutionele beschreven, evenals het percentage correcte antwoorden.
- Naast institutionele kennis meten we in DS2024 ook de kennis van de partijposities. Kunnen kiezers aanduiden waarvoor de partijen staan en welke positie die partijen hebben op concrete beleidsvoorstellen? Daarvoor gebruiken we de 24 concrete beleidsvoorstellen die we verder toelichten (zie sectie 5) en focussen we meer bepaald op het aantal mensen dat 'weet niet' antwoordt op de vraag om een partij als zijnde voor of tegen het voorstel te identificeren.

Items institutionele kennis

<p>Het federale parlement bestaat uit...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De Kamer en de regering 2. De Kamer en de Senaat [Correct] 3. De Kamer, de Senaat en de parlementen van de deelstaten 4. De Kamer, de Senaat en de regering 5. Weet niet 	33% correcte antwoorden
<p>De voorzitter van het Vlaams Parlement is...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alexander De Croo 2. Liesbeth Homans [Correct] 3. Jan Jambon 4. Gwendolyn Rutten 5. Weet niet 	42% correcte antwoorden
<p>Wie is de Vlaamse Minister van Mobiliteit?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lydia Peeters [Correct] 2. Hilde Crevits 3. Ben Weyts 4. Vincent Van Peteghem 5. Weet niet 	62% juiste antwoorden
<p>Welk beleidsdomein wordt voornamelijk op het federale niveau bepaald?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Cultuur 2. Mobiliteit 3. Migratie [Correct] 4. Onderwijs 5. Weet niet 	50% juiste antwoorden
<p>Hoeveel lidstaten telt de Europese Unie?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 16 tot 20 2. 21 tot 25 3. 26 tot 30 [Correct] 4. 31 tot 35 5. Weet niet 	49% juiste antwoorden
<p>Wie kiest de leden van het Europese Parlement?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De nationale regeringen van de landen van de Europese Unie 2. De staatshoofden van de landen van de Europese Unie 3. De burgers in elk land van de Europese Unie [Correct] 4. De Europese Commissie 5. Weet niet 	50% juiste antwoorden

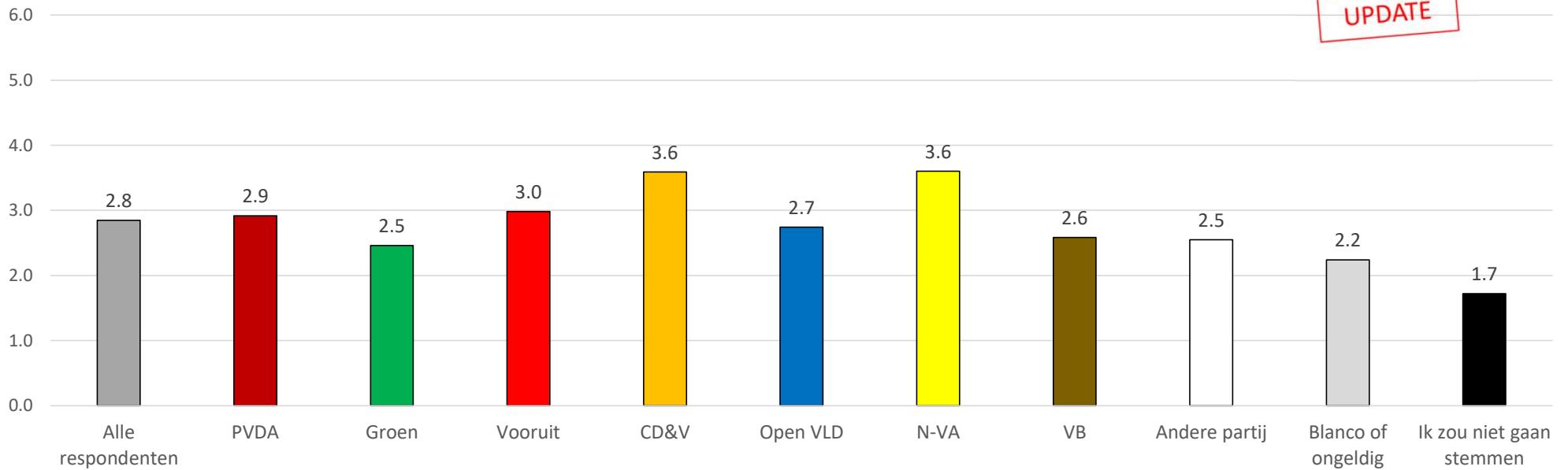
Verschillen in institutionele kennis

- Er zijn mensen met veel, en met weinig kennis. Dat blijkt als we kijken naar hoeveel mensen alle zes vragen juist en alle zes vragen fout beantwoorden.
- Kennis is gelijkmatig verdeeld: de meeste kiezers hebben wel enige kennis van politiek—het aandeel kiezers die geen enkele van de 6 vragen correct beantwoord, is al bij al beperkt (15,9%).
- Anderzijds is er ook maar een beperkt aantal respondenten die *alle* vragen juist had (8,9%).

Verschillen institutionele kennis tussen electoraten

UPDATE

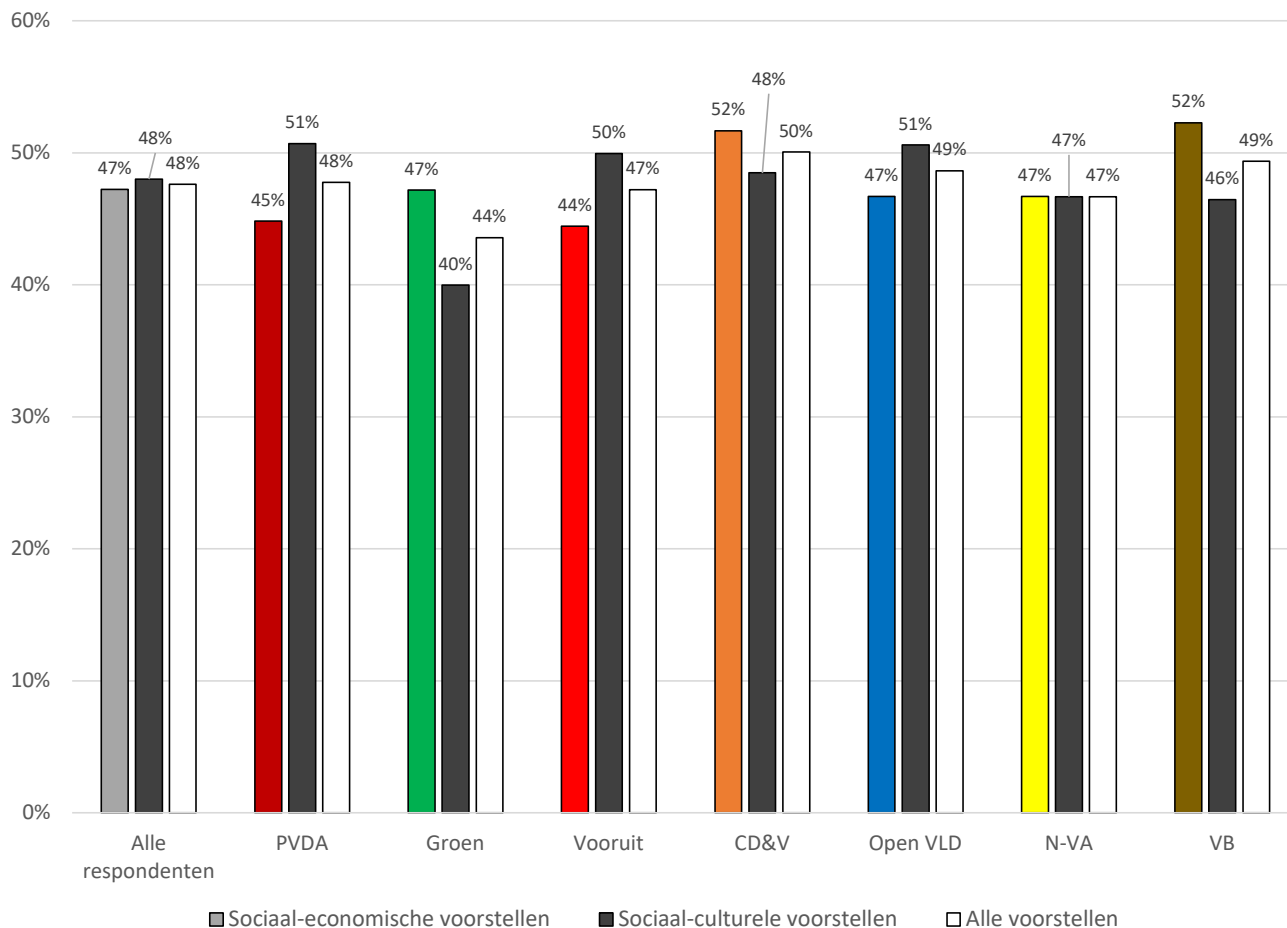

- Van de zes antwoorden, had de gemiddelde respondent er 2,8 juist.
- Weinig kennis zien we bij de mensen die voor een andere partij stemmen, blanco/ongeldig stemmen en, vooral, niet gaan stemmen (1,7). Dus kiezers die echt stemmen voor een partij, hebben meer kennis.
- Van de electoraten scoren CD&V en N-VA het hoogst (3,6 juiste antwoorden). Vooruit (3,0) en PVDA (2,9) scoren gemiddeld. Open Vld (2,7), Vlaams Belang (2,6) en Groen (2,5) scoren het laagste. Vaak wordt gezegd dat VB-kiezers afwijken door hun lage kennis. Dat is in zekere mate het geval, maar er zijn nog andere electoraten die even laag scoren. Lage kennis is zeker niet alleen iets wat het VB-electoraat kenmerkt.

Leeftijd	0.03***
Vrouw	-0.48***
Opleidingsniveau (ref: middelbaar afgemaakt)	
Lager opgeleid	-0.63***
Hoger opgeleid	0.51***
Gestandaardiseerd inkomen (ref: middelste kwartielen)	
Laagste kwartiel inkomen	-0.12
Hoogste kwartiel inkomen	0.23**
Belfius categorie van gemeente waar respondent woont (ref: woongemeenten)	
Landelijke gemeenten	-0.04
Gemeenten met concentratie econ activiteit	-0.07
Verstedelijkte gemeenten	-0.30*
Grote en regionale steden	-0.05
Kustgemeenten	0.03
Links-Rechts	-0.00
Sociaal-economisch links-rechts	-0.03
Sociaal-cultureel links-rechts	0.01
Politieke interesse	0.21***
Tevredenheid democratie	-0.03
Stemkeuze (referentie: CD&V)	
PVDA	-0.20
Groen	-0.57**
Vooruit	-0.46*
Open VLD	-0.55**
N-VA	-0.13
Vlaams Belang	-0.60***
Andere partij	-0.33
Blanco of ongeldig	-0.31
Ik zou niet gaan stemmen	-0.86***
Ik weet het niet	-0.66
Aantal respondenten	1844
R-squared (verklaarde variantie)	0,37

- Hiernaast staan de resultaten van een regressie-analyse. Wat die probeert te verklaren, is het aantal juist beantwoorde institutionele-kennis-items, dus het minimum is 0 en het maximum is 6. Cellen aangeduid in groen betekenen dat die factor samengaat met meer kennis, een rode cel betekent dat die factor samenhangt met minder kennis. Leesvoorbeeld: leeftijd heeft een positief effect, groene cel. Hoe ouder mensen zijn, hoe meer politieke kennis. Nog meer concreet: met elk jaar dat iemand ouder is, stijgt zijn/haar politieke kennis met 0,03 op de zes-punten kennisschaal.
- Vrouwen scoren minder hoog dan mannen, toch op deze manier gemeten, hier is in de literatuur veel discussie over (bijvoorbeeld mogelijks omdat ze vaker geneigd zijn bij twijfel 'weet niet' aan te klikken, waar mannen toch een gok wagen).
- In vergelijking met mensen die hun middelbaar hebben afgemaakt, hebben laagopgeleiden minder kennis, en hoogopgeleiden meer.
- In vergelijking met gemiddelde inkomens, hebben mensen met hoge inkomens meer kennis.
- In vergelijking met mensen van woongemeenten, hebben mensen van verstedelijkte gebieden minder kennis.
- Hoe meer politieke interesse, hoe meer politieke kennis.
- Als we controleren voor alle andere kenmerken van de respondenten, nemen we bij de partijen de CD&V-kiezers als referentie, en daar vergelijken we dan alle andere electoraten mee. Bijna alle electoraten hebben minder kennis dan het CD&V-electoraat (Groen, Vooruit, Open Vld, Vlaams Belang, niet-stemmers), hoewel de verschillen beperkt zijn. Het electoraat van PVDA en N-VA scoort evengoed als dat van CD&V.

Kennis van partij-posities

- Kan u voor elke partij aangeven of u denkt dat de partij het eens of oneens is met de stelling (oneens, eens, weet niet)? We legden de respondenten alle 24 beleidsvoorstellen voor en vroegen hen om voor elke partij te zeggen of die partij het oneens of eens was met het voorstel. We gaven hen ook de mogelijkheid om 'weet niet' te antwoorden, en dat is het antwoord dat we gebruiken om politieke kennis, eigenlijk *onkennis*, te meten. Hoe meer kiezers 'weet niet' antwoorden, hoe lager hun kennis van de standpunten van die partij. Toegegeven, het is een subjectieve maat. Om objectief de kennis te meten, zouden we de antwoorden van kiezers moeten vergelijken met de échte positie van de partij. Maar we denken dat we op de subjectieve manier, toch al een eind komen (zie bijvoorbeeld Van Der Meer et al., 2016 voor een gelijkaardige aanpak). De grafiek bevat het aandeel 'weet niet'-antwoorden per partij voor de sociaal-economische voorstellen, de sociaal-culturele voorstellen, en alle voorstellen samen.
- Gemiddeld over alle respondenten heen zien we dat ze ongeveer op de helft van de voorstellen 'weet niet' antwoorden als ze gevraagd werd de positie van een partij in te schatten. Er is nauwelijks een verschil tussen de twee links-rechts dimensies. Of dit een hoog of laag percentage is, is moeilijk te zeggen. Want dit is natuurlijk een moeilijke vraag.
- Al bij al zijn de verschillen tussen partijen klein; het is niet zo dat er een partij uitspringt waarover de kiezer heel weinig of heel veel kennis heeft.
- Als we toch op de kleine verschillen inzoomen dan lijkt het er op dat Vlaamse kiezers zich het best en idee kunnen vormen waar Groen voor staat, vooral qua sociaal-culturele posities. Aan de andere kant zit CD&V waarvan de kiezer het vaakst zegt dat hij/zij niet weet wat de partij wilt. Maar opnieuw: de verschillen zijn klein.

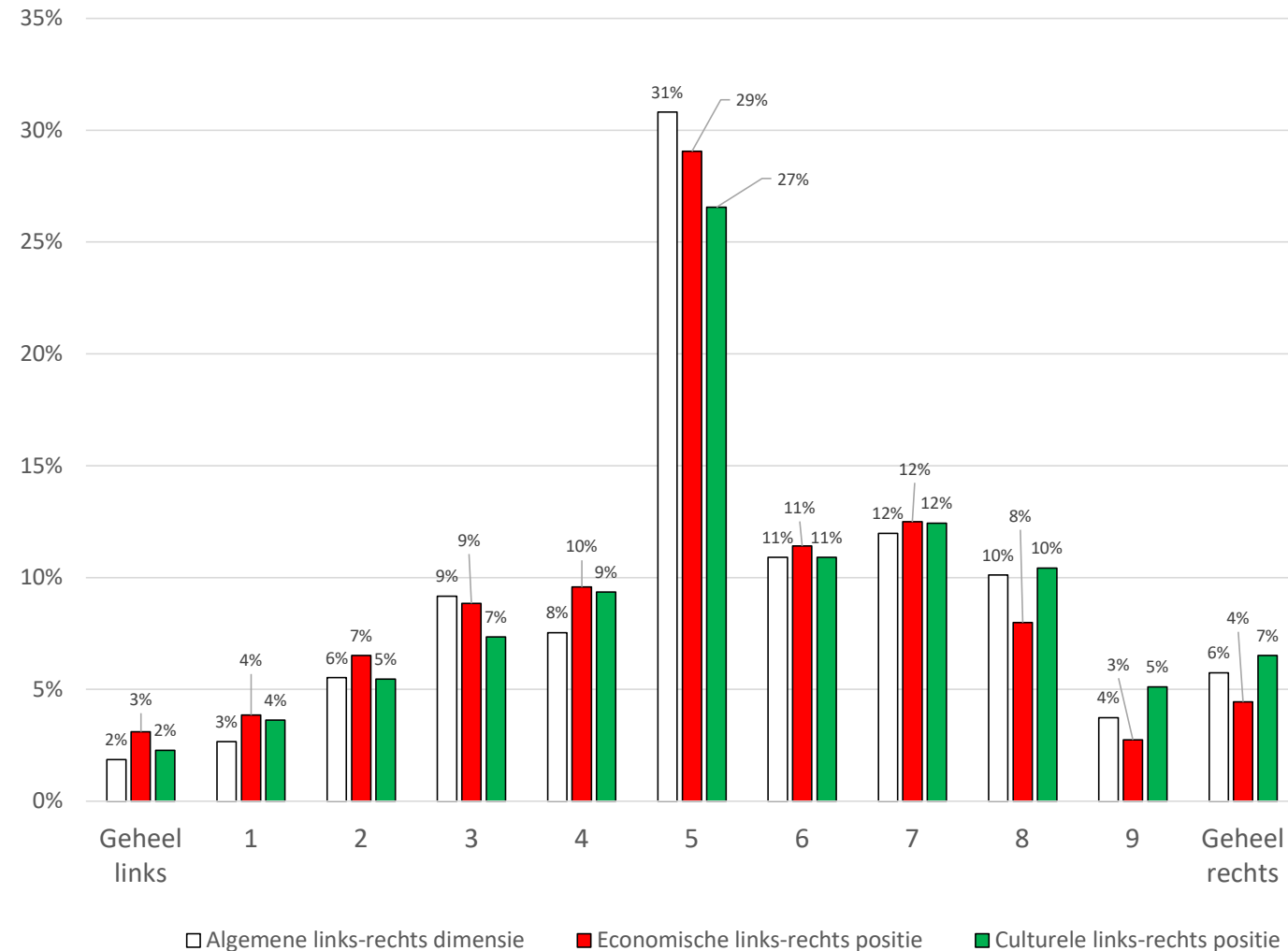

4. Links-Rechts plaatsing

Drie metingen van zelfgerapporteerd links en rechts

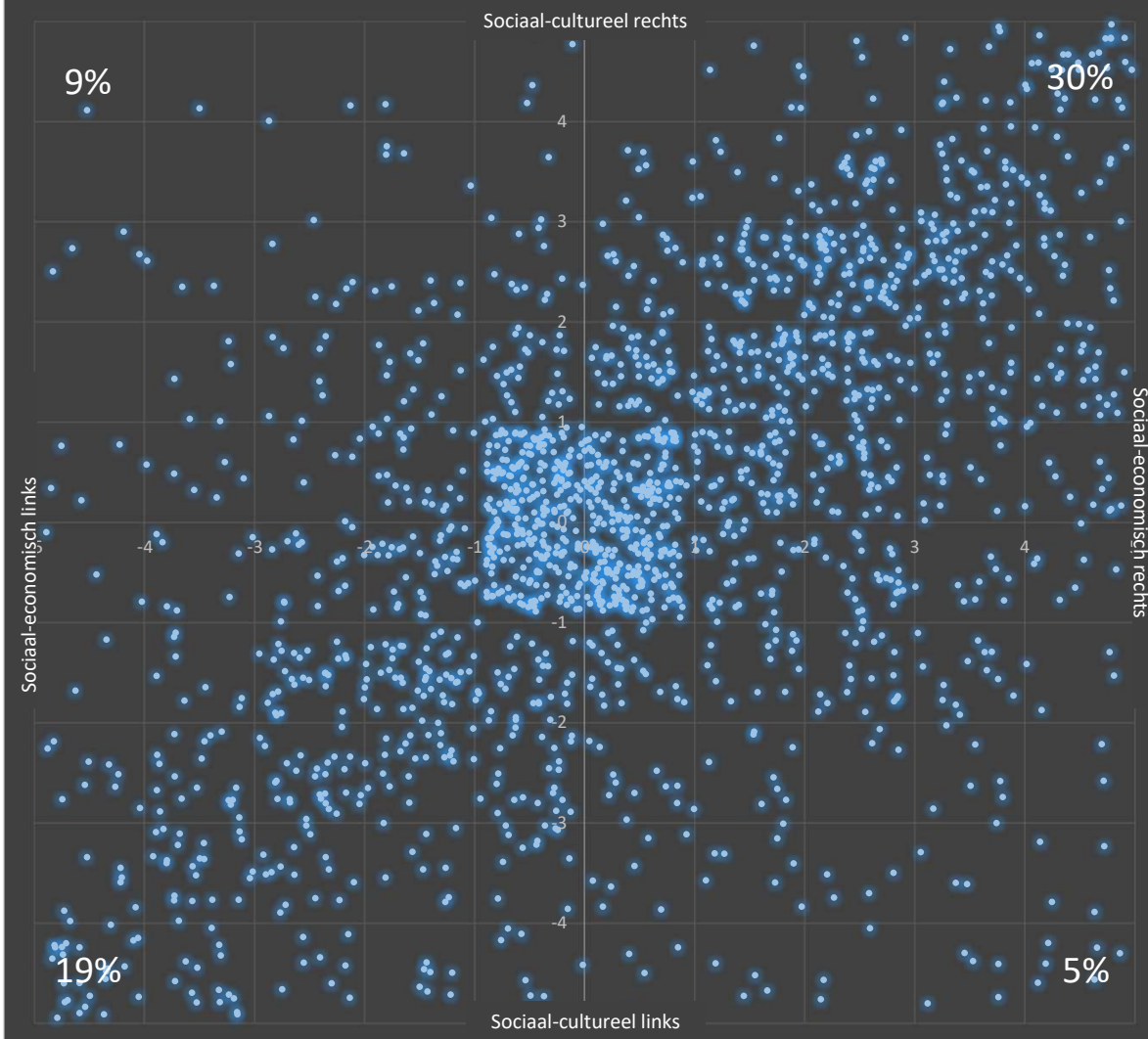
- Politiek is een kwestie van ideologie, en doorgaans dus van een tegenstelling tussen links en rechts. De vorige jaren hebben we in De Stemming steeds de algemene links-rechts zelfplaatsingsvraag gesteld: *In de politiek worden de termen 'links' en 'rechts' vaak gebruikt. Kan u uw eigen opvattingen plaatsen op een schaal van 0 tot 10, waarbij 0 'links', 5 'in het centrum' en 10 'rechts' betekent? (0 = geheel links, 10 = geheel rechts).*
- Voor DS2024 zijn we een stap verder gegaan. Het is immers zo dat er twee verschillende dimensies in de algemeen links-rechts-vraag verscholen zitten: een economische dimensie en een culturele dimensie. In DS2020 en DS2021 zijn we daar reeds op ingegaan. In 2024 stelden we, na de algemene vraag zoals hierboven, ook twee specifieke vragen in een poging om die twee dimensies uit elkaar te trekken:
  - *Bij sociaal-economisch links of rechts gaat het over de mate waarin de overheid moet ingrijpen in de economie en voor herverdeling moet zorgen. Linkse partijen willen meestal dat rijkdom gelijkter wordt verdeeld en vinden dat de overheid een grotere rol moet spelen. Aan de andere kant benadrukken rechtse partijen het belang van persoonlijke verantwoordelijkheid en de vrije markt. Waar zou u zichzelf plaatsen op de sociaal-economische links-rechts as? (0 = sociaal-economisch links, 10 = sociaal-economisch rechts).*
  - *Met sociaal-cultureel links of rechts wordt dan verwezen naar kwesties zoals globalisering en open grenzen, klimaat, migratie en milieu, diversiteit en criminaliteit. Een linkse sociaal-culturele of progressieve partij streeft naar openheid voor globalisering en voor meer open grenzen, wil doorgaans een ingrijpend klimaatbeleid, streeft naar multi-culturaliteit en wil criminaliteit minder repressief aanpakken. Een rechtse sociaal-culturele of conservatieve partij staat wantrouwig tegenover globalisering en open grenzen, vindt klimaat doorgaans minder belangrijk, staat een streng migratiebeleid voor, en wil een hard criminaliteitsbeleid. Waar zou u zichzelf plaatsen op de sociaal-culturele links-rechts as? (0 = sociaal-cultureel links, 10 = sociaal-cultureel rechts).*

Drie links-rechts-zelfplaatsingen van de Vlaamse kiezers

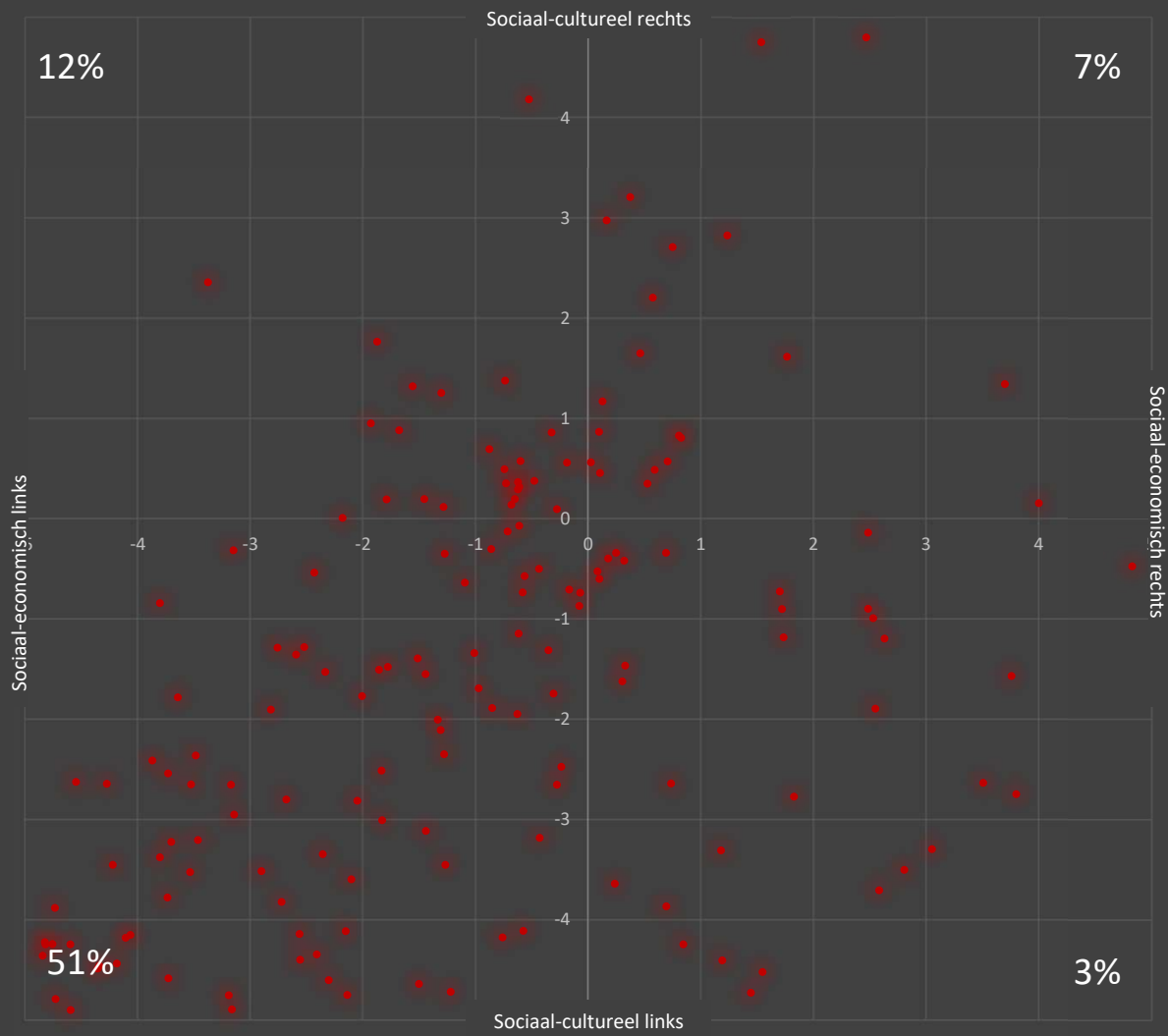
- De grafiek toont de antwoorden van de Vlaamse kiezers op de drie aparte links-rechts-vragen.
- Eerste vaststelling is dat de centrumpositie de meest populaire zelfplaatsing inhoudt. In DS2023 gebruikten we alleen de algemene LR-plaatsing (witte balken) en toen plaatste 33% zich in het centrum, nu is dat 31%. Maar ook op de twee meer specifieke LR-plaatsingen, is het centrum de plaats waar de meesten zich bevinden (respectievelijk 29% en 27%).
- Tweede vaststelling is dat de Vlaming zich overwegend eerder als rechts dan als links definieert, in het algemeen maar ook op beide breuklijnen apart. Op de economische breuklijn (rode balken) is het gemiddelde 5,2, dus net rechts van het centrum. Op de culturele breuklijn (groene balken) is het 5,5, dus net iets rechtser (cijfers niet in grafiek).
- Beide dimensies correleren ongeveer even sterk met de algemene links-rechts plaatsing (economisch * algemeen = 0.70, socio-cultureel = 0.68).
- Dat de drie LR-plaatsingen geaggregeerd zo sterk op elkaar gelijken, doet vermoeden dat ze eigenlijk hetzelfde meten en dat mensen die economisch links zijn ook cultureel links zijn, en omgekeerd. Maar dat is *niet* het geval, zoals uit de grafieken op de volgende slides blijkt.

Alle respondenten (n=2,029)

- In de scatterplot is elk lichtblauw puntje één respondent die zichzelf plaatste op de twee assen (we voegen een kleine random component aan de score toe, omdat anders respondenten op exact dezelfde (gehele) posities staan in de scatterplot). De economisch links-rechts as staat horizontaal, de cultureel links-rechts as verticaal. We kunnen de tekening onderverdelen in vier kwadranten.
- We zien dat de waarnemingen geconcentreerd zijn in een diagonaal. Dat wil zeggen dat de economische links-rechtsplaatsing van Vlaamse kiezers samenhangt met hun culturele links-rechtsplaatsing. De correlatie is 0,53.
- Belangrijk is echter dat er toch heel wat kiezers zijn die zich economisch links plaatsen en cultureel rechts, of omgekeerd (daarom is de correlatie 'slechts' 0,53). Die kiezers hebben dus een tegenstrijdige positie op de twee links-rechts dimensies (of ze zitten in het centrum op slechts één van beide dimensies). Het geeft aan dat het de moeite is om beide dimensies uit elkaar te houden. Ze helpen elk om beter te verstaan waar kiezers voor staan.
- De plot geeft aan dat veel mensen zich in het centrum plaatsen, op beide dimensies. 18% van de respondenten zit op beide dimensies in het centrum.
- Verder scoort 20% van het electoraat op één van beide dimensies in het centrum, en kiest het op de andere dimensie wel een kant.
- Globaal is 19% van de Vlamingen economisch *en* cultureel links, 30% economisch *en* cultureel rechts. Dus voor ongeveer de helft van de Vlamingen (19%+30%) geldt dat ze zich op beide dimensies consistent opstellen.
- De twee kwadranten met tegenstrijdige visies zijn minder bevolkt. 5% is economisch rechts en cultureel links, 9% is economisch links en cultureel rechts.
- Al bij al geeft de grafiek aan dat het kwadrant rechtsboven (dus rechts-rechts) het meest dichtbevolkt is. De meeste Vlamingen hebben de neiging zich op beide dimensie rechts van het centrum te plaatsen

Kiezers PVDA (n=158)

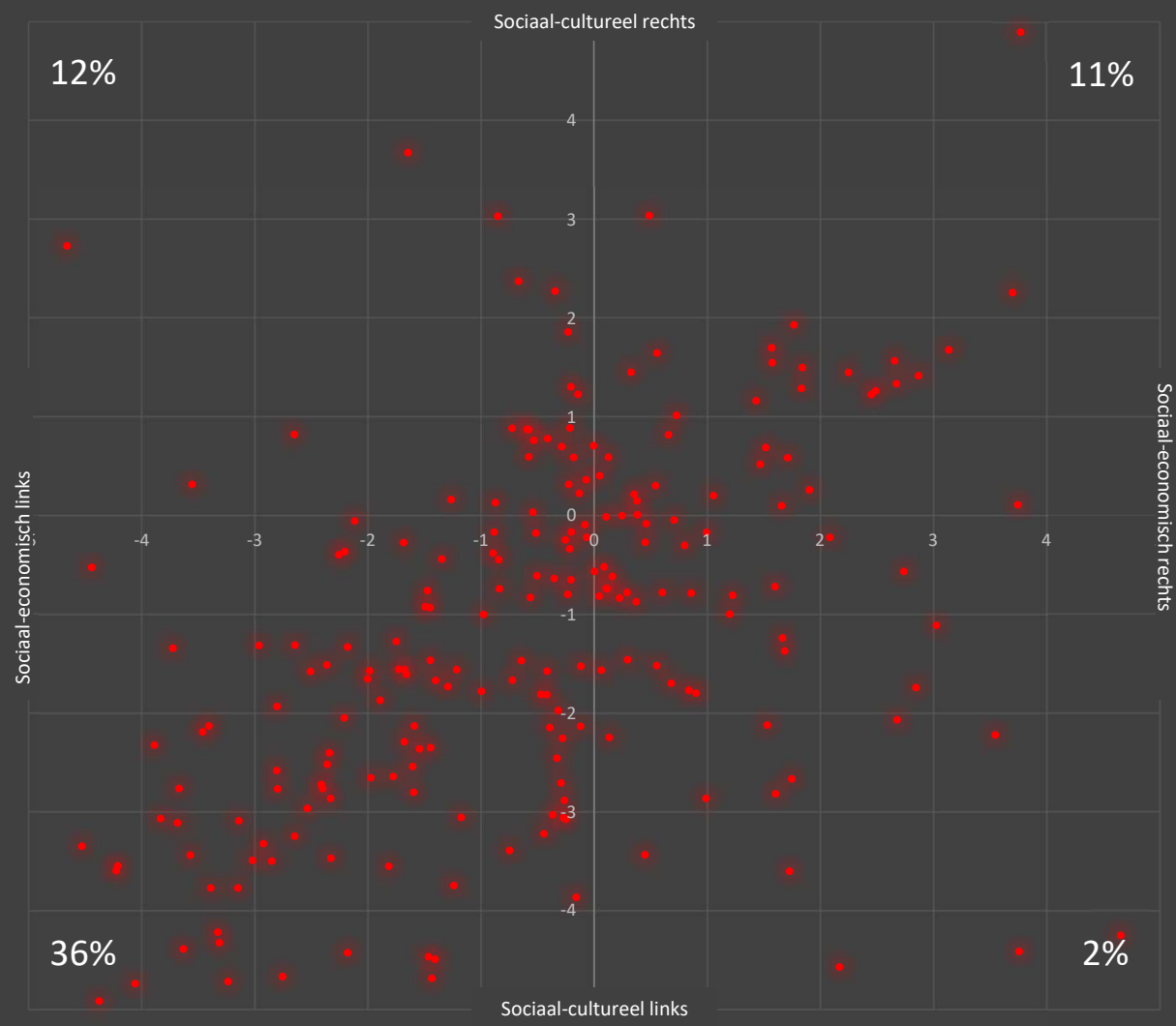
- PVDA-kiezers (degenen die in DS2024 een voorkeur voor de PVDA gaven) zitten vooral in het kwadrant links onder (dus links-links), daar zit 51%. Dat is het meest van alle partijen (hoewel Groen heel sterk in de buurt komt).
- De correlatie tussen de twee dimensies is 'slechts' 0.36, wat wil zeggen dat relatief veel PVDA-kiezers zich op beide assen anders plaatsen.
- De meeste waarnemers zullen PVDA beschouwen als een radicaal-linkse partij, en zo noemt ze zichzelf ook. Het verbaast dan ook dat er PVDA-kiezers zijn die zichzelf op beide dimensies in het centrum plaatsen (14%) of zelfs sociaal-economisch rechts (12%)(beide cijfers niet in grafiek).

Kiezers Groen (n=121)

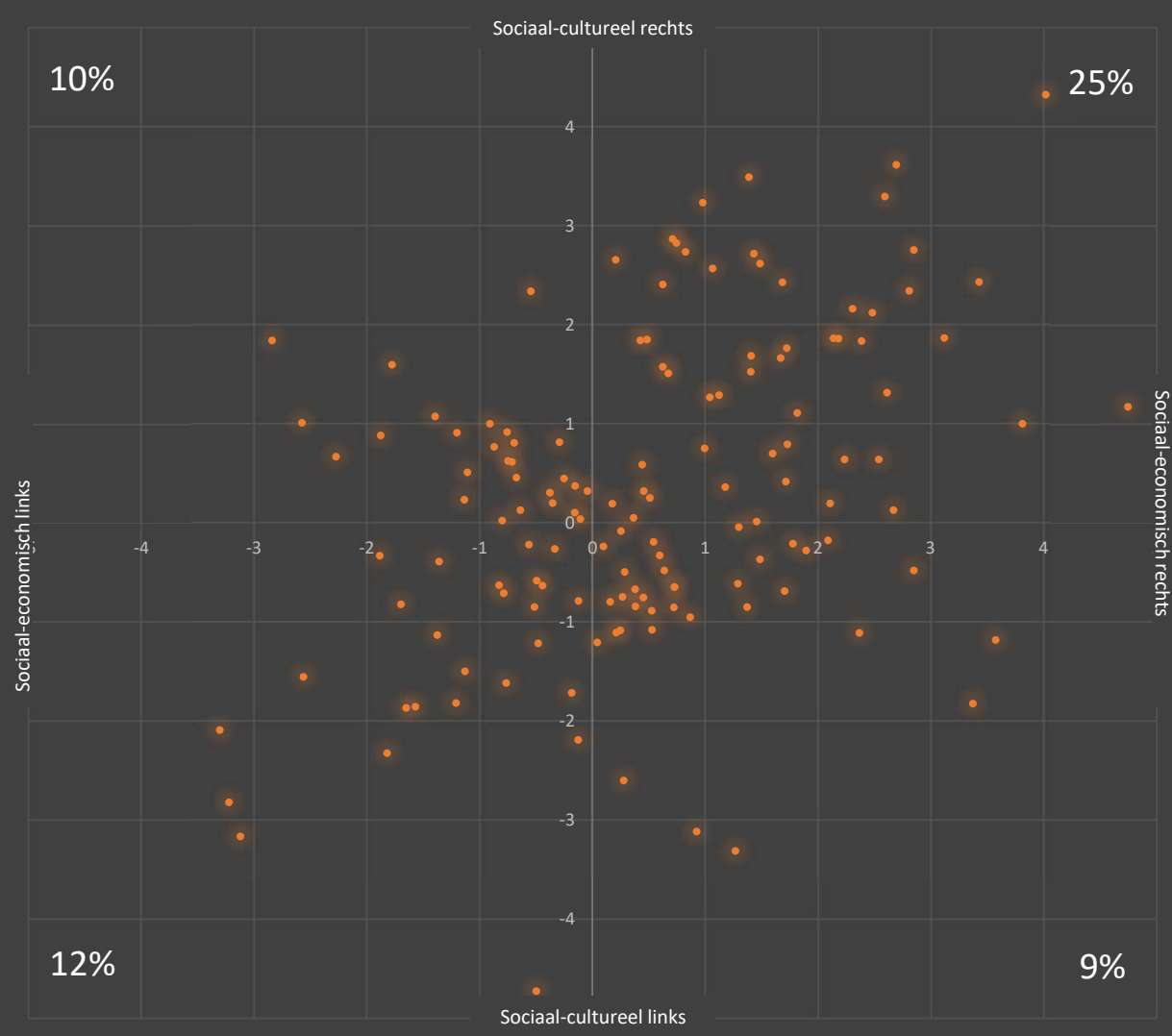
- Groen-kiezers zitten vooral in het kwadrant links onder (50%, dus links-links), met weinig geneigdheid om zich centrum te definiëren (slechts 12% op beide dimensies in het centrum).
- De grootte van de andere kwadranten is klein, slechts 8% noemt zich rechts op beide dimensies. In die zin zou je het Groen-electoraat het meest linkse electoraat kunnen noemen.
- De correlatie tussen beide dimensies is voor de Groen-kiezers 0,52, het hoogste van alle partijen. Dat wil dus zeggen dat er relatief weinig kiezers of de niet-diagonale posities staan.

Kiezers Vooruit (n=202)

- Ook Vooruit-kiezers zitten vooral in het kwadrant links onder (dus links-links, met 36%). Dat cijfer ligt behoorlijk wat lager dan bij Groen en PVDA waar de helemaal linkse groep veel groter is.
- De correlatie is 0,47, wat wel aan de hoge kant ligt.
- Er is met de herprofilering van Vooruit door Conner Rousseau veel gesproken over de andere positionering van Vooruit op de sociaal-culturele links-rechts breuklijn. Vele stelden dat de partij op die breuklijn duidelijk naar rechts opschoof (zie bijvoorbeeld de Molenbeek uitspraken van Rousseau). Bij de kiezers van Vooruit is daar toch iets van te merken. Toch 28% van de Vooruit-kiezers noemt zich sociaal-cultureel rechts, 45% noemt zich sociaal-cultureel links (niet zichtbaar in grafiek). Cultureel links domineert, maar minder uitgesproken dan je misschien zou verwachten. Dat geeft aan dat de profilering van Vooruit toch vooral sociaal-economisch is. Daar is er veel minder verdeeldheid: 56% noemt zich economisch links, 16% economisch rechts (niet in grafiek).

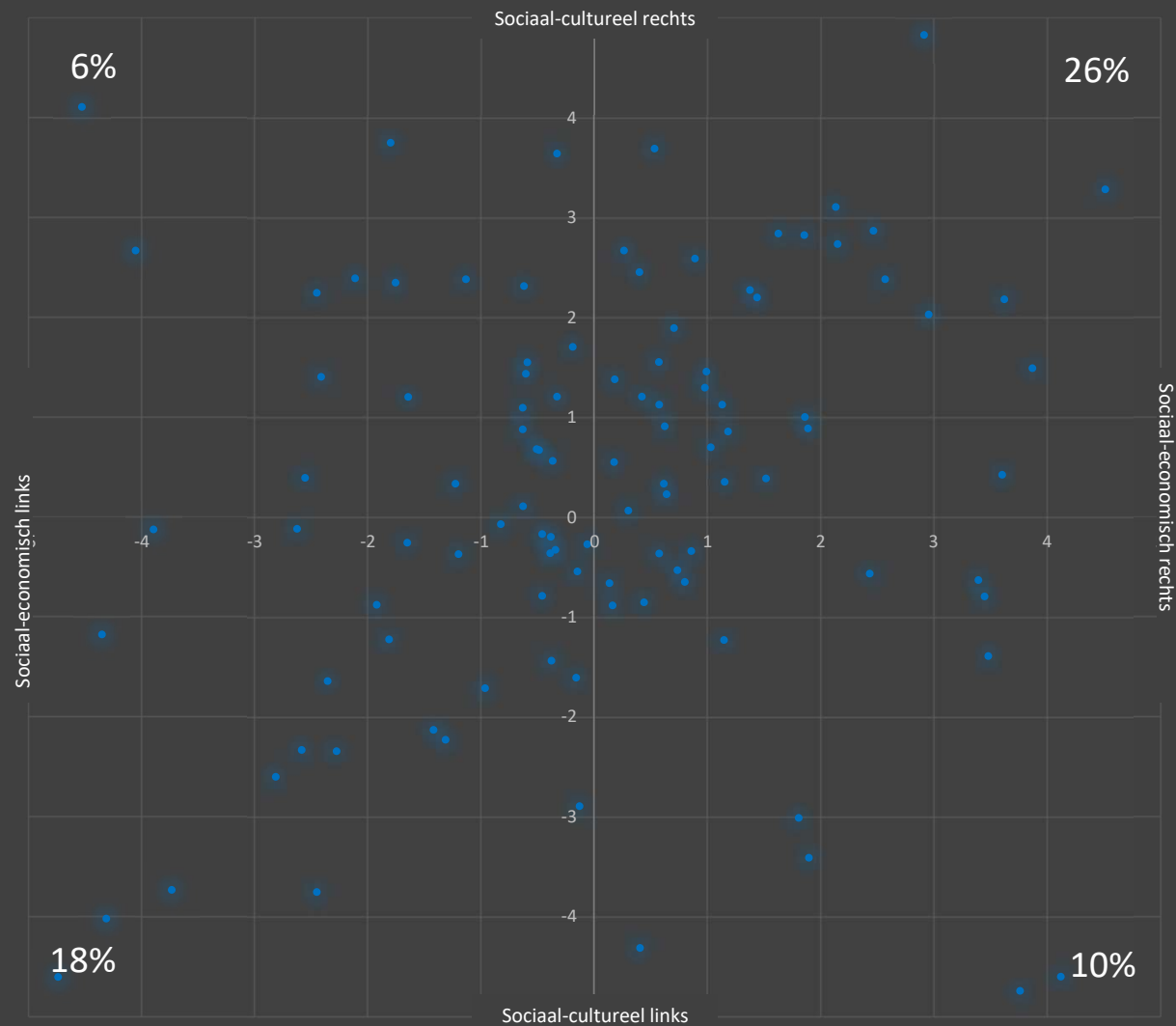
Kiezers CD&V (n=166)

- De CD&V-kiezers zitten zowat overall, in alle kwadranten, maar het rechts-rechtse kwadrant is het grootst (25%)
- Pal in het centrum zit de grootste groep van alle partijen: 22%.
- Op beide dimensies is de partij duidelijk verdeeld, met een dominantie van rechts. Sociaal-economisch is 28% links en 40% rechts, sociaal-cultureel 24% links en 42% rechts (cijfers niet af te leiden uit de grafiek).
- Opvallend is de heel lage correlatie tussen beide dimensies, die is slechts 0,28%. Dus als je weet waar een CD-V-kiezer zich sociaal-economisch bevindt, kan je daar niet uit afleiden wat hij/zij sociaal-cultureel denkt, en omgekeerd. Ook dat duidt op een centrum-positie.
- Ook deze partij kreeg een update door de nieuwe voorzitter Sammy Mahdi. Zo zou de partij, net zoals Vooruit, op de culturele breuklijn naar rechts opschuiven, werd gezegd. We zien daar aanduidingen van bij de kiezers, maar we kunnen natuurlijk niet met een pre-Mahdi-meting vergelijken en weten dus niet of het electoraat effectief is opgeschoven op de culturele breuklijn.

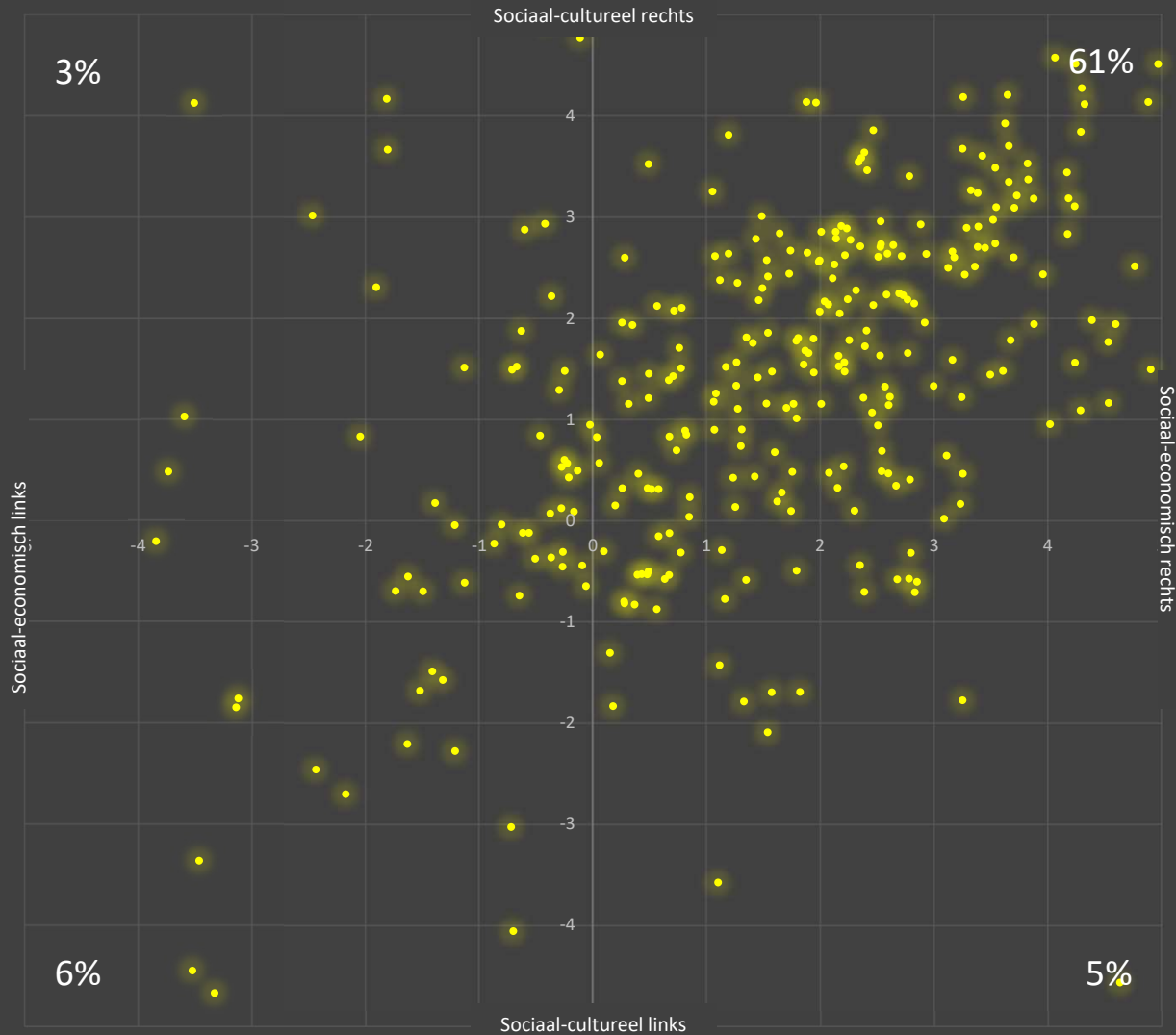

Kiezers Open VLD (n=132)

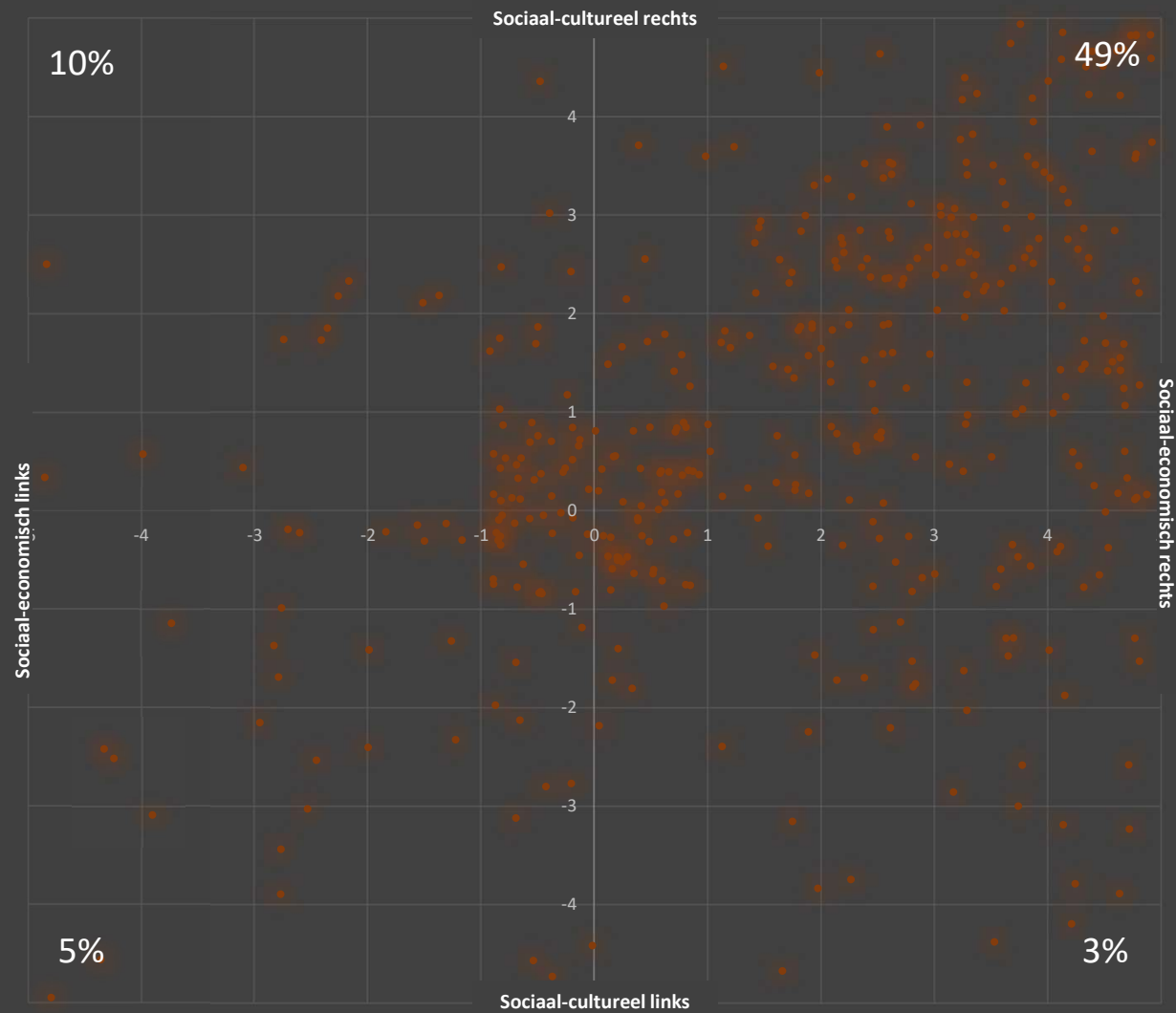
- De Open-Vld-kiezers zijn opvallend verspreid. We hadden ze vooral aan de rechterzijde van de grafiek verwacht, dus aan de economisch rechterzijde, maar er zijn er ook heel wat aan de economisch linkerzijde. Op de culturele scheidslijn hadden we ze dan weer aan de linkerzijde verwacht (dus onderaan), terwijl ze in feite meer aan de bovenzijde en dus rechts terug te vinden zijn. Dus al bij al heeft dit electoraat geen uitgesproken links-rechts-plaatsing.
- Dat blijkt ook uit de correlatie tussen beide dimensies, die ligt met 0,36 relatief laag.
- Als we dan verder naar de cijfers kijken (niet in grafiek) dan zien we dat de dominante sociaal-economische positie rechts is (44%) maar links is niet afwezig (28%).
- Op de sociaal-culturele as zien we quasi perfect verdeeldheid, met 37% links en 36% rechts. Het electoraat van deze partij is dus heel erg verdeeld over zaken zoals klimaat, migratie, criminaliteit en globalisering. Dat maakt het erg moeilijk om als partij positie te kiezen.

Kiezers N-VA (n=279)

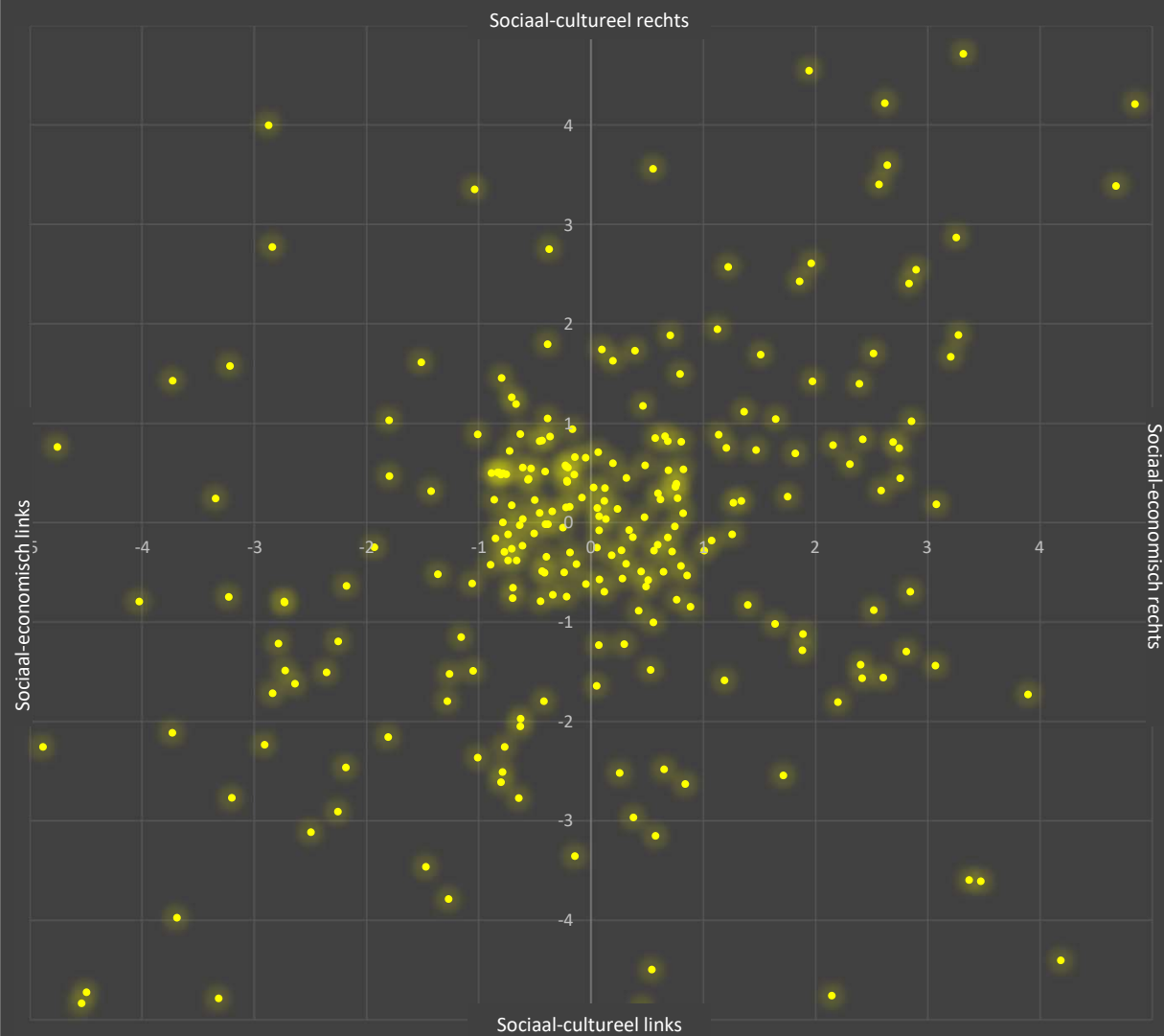
- De kiezers van N-VA hebben een uitgesproken profiel. Ze plaatsen zich twee keer rechts, op beide breuklijnen. Daarmee is de partij zonder twijfel de meest consequent-rechtse partij van Vlaanderen met maar liefst 61% kiezers in dat kwadrant. In het links-linkse kwadrant zijn er bijna geen N-VA-kiezers te vinden (6%).
- De correlatie is met 0,48 hoog, dus er is een duidelijk onderliggende structuur.
- Het N-VA-electoraat verschilt dus heel erg van die van Open Vld en van CD&V omdat er quasi geen verdeeldheid is, op geen van beide dimensies. Economisch is 68% rechts en slechts 13% links (niet in grafiek). Cultureel is 72% rechts en 11% links (niet in grafiek). Dus de N-VA heeft weinig moeite om zich te profileren als partij, hun kiezers wijzen duidelijk de weg.

Kiezers Vlaams Belang (n=410)

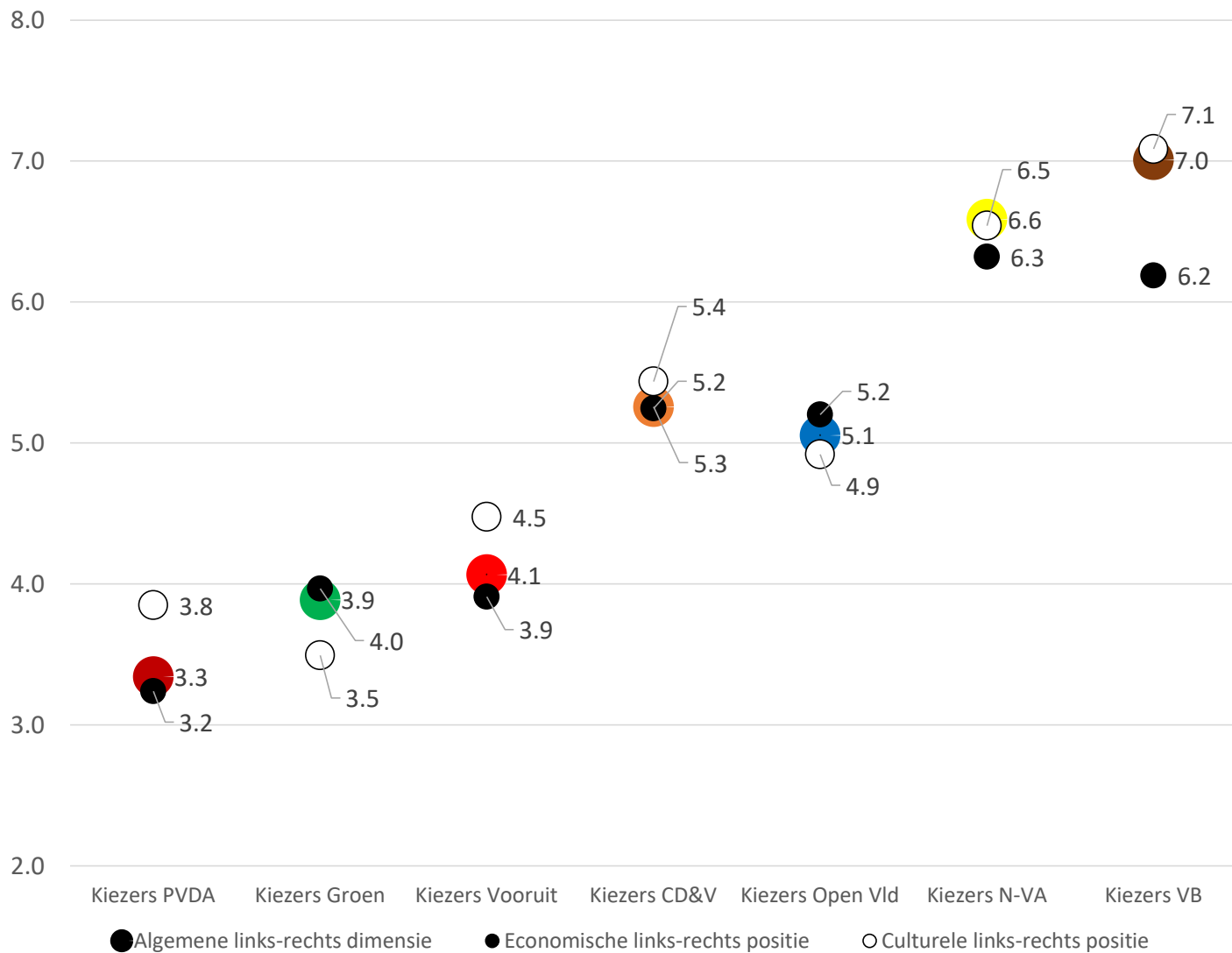

- Vaak wordt gezegd dat het Vlaams Belang door een succesvolle combinatie van economisch links (of centrum) samen met een uitgesproken cultureel rechts gekenmerkt wordt. Dat zien we in de grafiek niet direct. Het rechts-rechtse kwadrant is duidelijk het grootste (49%) en het kwadrant waar het dan zoezegd om gaat, het links-rechtse is veel kleiner, slechts 10%.
- Slechts 18% van het VB-electoraat is sociaal-economisch links, 55% is rechts (niet in grafiek). Het Vlaams-Belang-electoraat is *niet* sociaal-economisch links.
- Het klopt dat de positie van het partij-electoraat op de culturele as nog meer uitgesproken rechts is met 69% rechts versus 10% links (niet in grafiek).
- Verder zie je ook hier—toch opvallend voor een partij die radicaal-rechts wordt genoemd—dat nogal wat VB-kiezers vinden van zichzelf dat ze centrumkiezers zijn op beide dimensies (15%).
- Tenslotte is de correlatie tussen beide dimensies 0,40, wat gemiddeld is.

Weet niet (N=257)

- Zoals we later zullen aantonen (zie slide #99), wist ongeveer 10% van het electoraat op het moment van de bevraging nog niet voor wie het zou stemmen. Dat waren met name 257 respondenten. Het is interessant om te zien waar deze volledig-onbeslist zich momenteel ideologisch bevinden, en waar partijen zich dus moeten op richten om hen alsnog binnen te halen.
- Opvallend is dat bij de onbeslist de correlatie tussen hun twee links-rechtsplaatsingen opvallend laag is (0,27). Verder gaat het om een groep met opvallend veel kiezers die zich op beide dimensies pal in het centrum plaatsen (24%), dat is nog meer het geval bij de weet-niets dan bij de notoire centrum-kiezers van CD&V (daar was het 22%).
- Als je verder kijkt naar het kwadrant waar deze mensen zitten, dan stel je een opvallende gelijke verdeling vast. 18% is rechts op beide dimensies, 12% is links op beide dimensies, 13% is sociaal-economisch links en sociaal-cultureel rechts, 6% sociaal-economisch rechts en sociaal-cultureel links.
- Ons besluit kan alleen maar zijn dat deze kiezers die écht nog geen idee hebben op wie ze zullen stemmen *all over the place* zijn. Voor elke partij zit hier brood in en zijn er bij dit electoraat nog stemmen te halen.

- Deze grafiek vat de drie LR-zelfplaatsingen en toont telkens het gemiddelde per electoraat.
- Al bij al reproduceert de grafiek wat common sense is bij de LR-ordening van de partijen, met PVDA helemaal links en Vlaams Belang helemaal rechts. Maar er is één uitzondering: Open-Vld-kiezers zijn iets linkser dan CD&V-kiezers, op alle drie de LR-metingen (maar verschil is niet significant).
- Opnieuw suggereren de data dat de dimensies samenhangen, want de ‘bollen’ staan dicht bij elkaar, maar er zijn interessante verschillen tussen electoraten.
- Vlaams-Belang-kiezers zijn cultureel rechtser dan dat ze economisch rechts zijn. Ook economisch zijn VB-kiezers rechts (6,2) maar ze zijn cultureel heel wat rechtser (7,1). VB-kiezers zijn economisch linkser dan N-VA-kiezers.
- Bij de drie linkse electoraten is er een opvallend verschil tussen Groen-kiezers enerzijds en PVDA- en Vooruit-kiezers anderzijds. De eerste zijn cultureel linkser dan economisch, de laatste twee zijn economisch linkser dan dat ze cultureel links zijn.

5. Beleidspreferenties

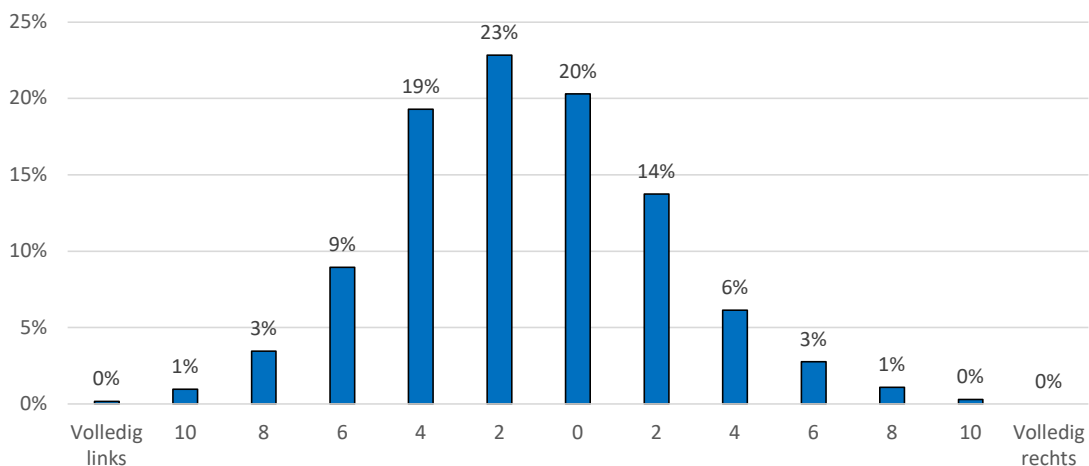
Politiek draait om beleid

- Politiek gaat in essentie om een strijd om het beleid te bepalen. Daarom hebben we in DS2024 opnieuw een grote reeks beleidsvoorstellen gepeild en vroegen we de respondenten of ze het eens of oneens waren met de voorstellen.
- Van de 24 voorstellen waren er 12 die we als sociaal-economische voorstellen kunnen definiëren en 12 als sociaal-culturele voorstellen. Op de volgende slide staan de 24 voorstellen samen met hun classificatie als zijnde sociaal-economisch of sociaal-cultureel en of het antwoord 'eens' op een linkse dan wel een rechtse beleidspreferentie wijst.
- We zijn in DS2024 niet zozeer geïnteresseerd in de antwoorden van de respondenten op deze voorstellen apart, maar wel in de onderliggende dimensies en de posities van de respondenten daarop die ze de antwoorden op de stellingen samen blootleggen.

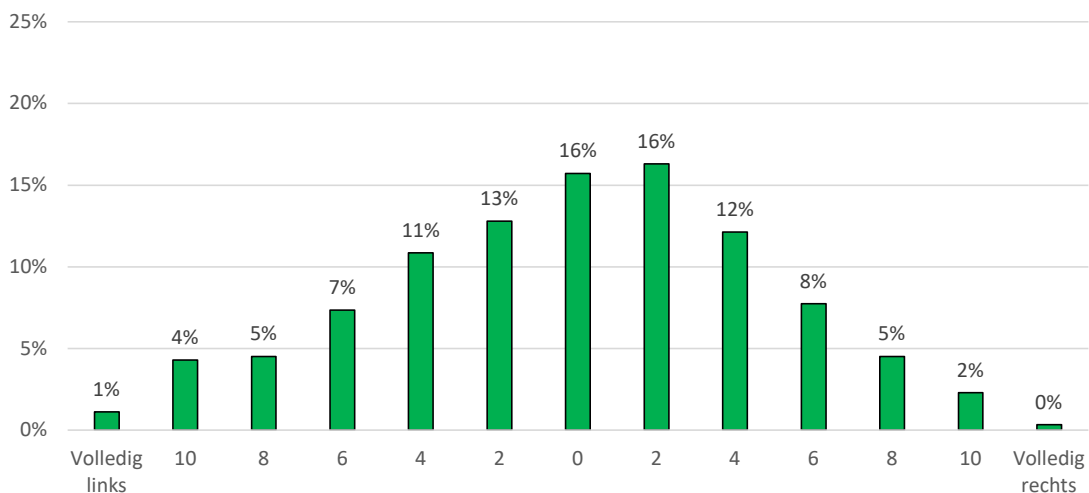
Sociaal-economische beleidsvoorstellen	Eens is...
Dienstencheques moeten duurder worden	Links
Het bedrag van de kinderbijslag moet afhankelijk zijn van het inkomen	Links
Als je meer dan één woning bezit, dan moet je vanaf je tweede woning meer belastingen betalen.	Links
In plaats van zelf sociale woningen te bouwen, moet de overheid mensen helpen om op de privémarkt te huren	Rechts
In heel Europa moet er een minimumloon ingevoerd worden	Links
De winst van bedrijven moet in heel Europa gelijk belast worden	Links
Voor jongeren moet de trein gratis zijn	Links
Stakers mogen andere werknemers niet beletten om te werken	Rechts
Rokers moeten meer betalen voor hun ziekteverzekering	Rechts
Naar de huisarts gaan, moet volledig gratis worden voor iedereen	Links
Werklozen moeten hun uitkering na een tijd verliezen	Rechts
De belastingen op de hoogste lonen moeten omlaag	Rechts
Sociaal-culturele beleidsvoorstellen	Eens is...
De volgende regering moet starten met de bouw van een nieuwe kerncentrale	Rechts
Ook na 2035 moet je nog een nieuwe benzine- of dieselwagen kunnen kopen	Rechts
De overheid moet praktijktesten doen bij bedrijven om te controleren of ze discrimineren bij aanwervingen	Links
De EU moet strenger toezien op de begrotingstekorten van EU-lidstaten	Links
De EU moet een minimumbelasting op vliegtuigbrandstof invoeren	Links
Leerkrachten mogen voor de klas nooit een hoofddoek dragen	Rechts
Huishoudens met een laag inkomen moeten een premie krijgen om zonnepanelen te plaatsen	Links
Enkel om aan wildbeheer te doen, mag er nog gejaagd worden	Links
De beperkingen om stikstof uit te stoten moeten versoepeld worden	Rechts
De overheid mag geen nieuwe moskeeën erkennen	Rechts
Boerkini's moeten toegelaten worden in openbare zwembaden	Links
De lage-emissiezones in steden moeten afgeschaft worden	Rechts

Sociaal-economisch links-rechts voorstellen

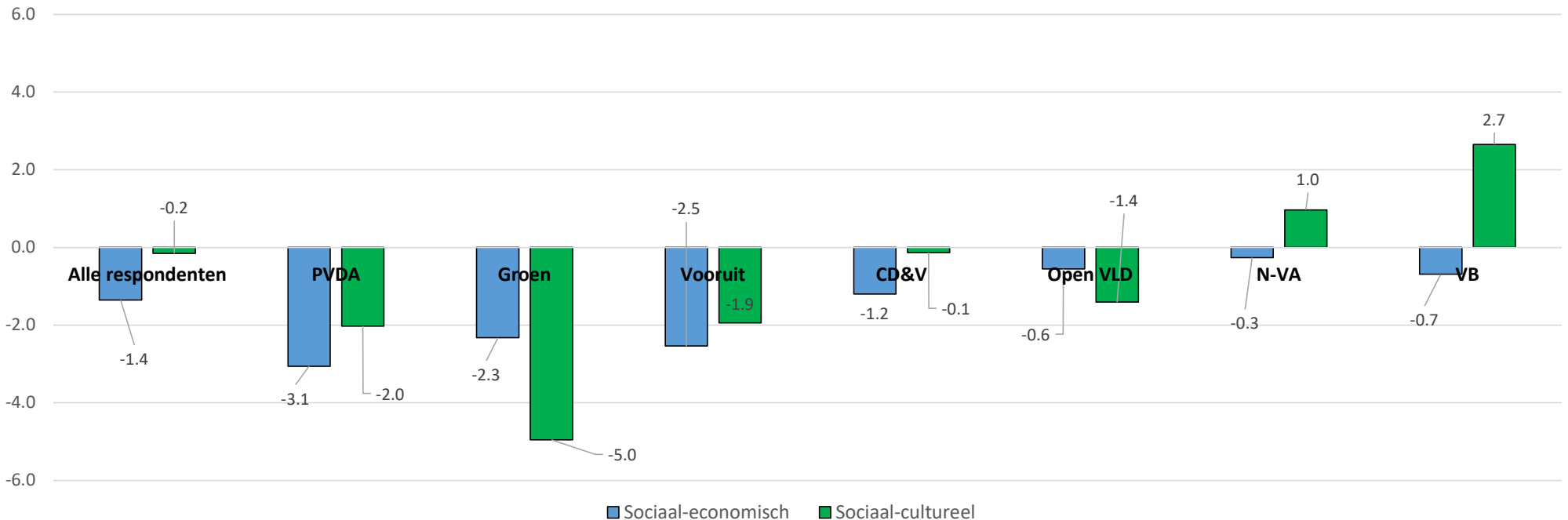

Sociaal-cultureel links-rechts voorstellen

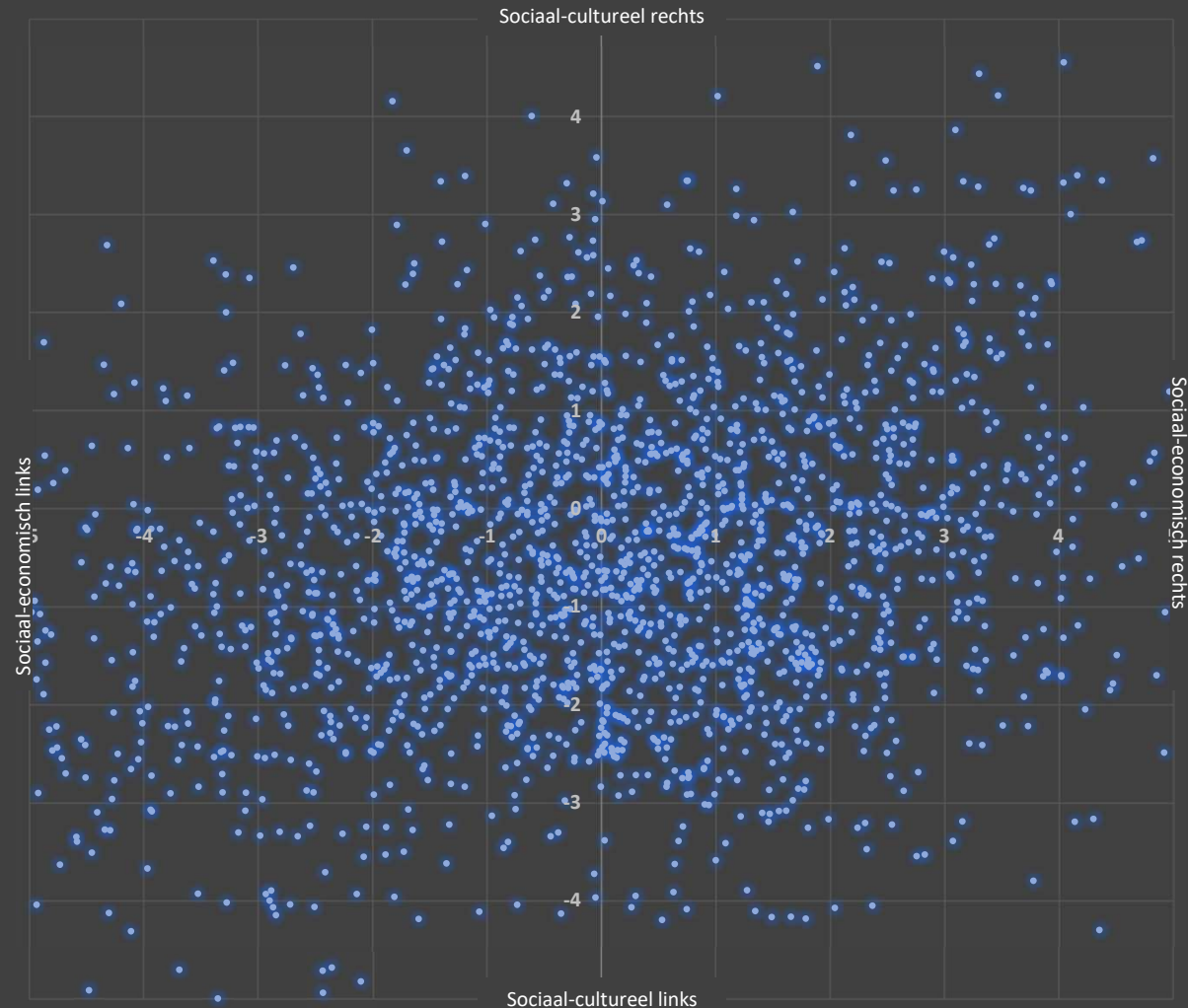
- Op basis van de antwoorden op de 2 x 12 beleidsvoorstellen kunnen we respondenten opnieuw plaatsen op de twee links-rechts-dimensies. Als je alle 12 stellingen in linkse zin beantwoordt, dan is je positie op de schaal volledig links, en omgekeerd.
- De grafieken hiernaast geven aan waar de Vlamingen staan. Noteer dus dat ze een andere, en wellicht meer betrouwbare, manier zijn om te meten of mensen links of rechts zijn. Want zich op een abstracte as plaatsen is heel wat lastiger, en meer gevoelig voor sociale wenselijkheid, dan over concrete beleidsvoorstellen je mening geven. Langs de andere kant is de plaatsing van de respondenten met de beleidsvoorstellen afhankelijk van *welke* beleidsvoorstellen je precies gebruikt. Andere sets van 12 beleidsvoorstellen geven wellicht (licht) andere resultaten.
- Opnieuw zien we dat de grootste groep zich ongeveer in het centrum bevindt, op beide dimensies. Op de sociaal-economische as antwoordt 23% twee keer meer links dan rechts, op de sociaal-culturele as antwoordt 16% twee keer meer rechts dan links; die grootste groepen zitten dus dicht bij het centrum. Vele Vlamingen antwoorden dus soms links en soms rechts, ze zijn niet consistent links of rechts. Maar, belangrijk, wat we wel zien, is dat de Vlaming duidelijk linkser is op de sociaal-economische as dan op de sociaal-culturele as, dat was *niet* uit de zelfplaatsing gebleken waar er nauwelijks verschil was. Dus de zelfplaatsing is wat misleidend. Als je naar de *echte* beleidspreferenties kijkt dan zie je dat de quasi absolute centrumpositie waarop velen zich zetten niet helemaal klopt. Vlamingen zitten sociaal-economisch links van het centrum, en sociaal-cultureel rechts.
- Noteer ook dat de zelfplaatsingen op de twee assen uiteraard correleren met de antwoorden op de beleidsvoorstellen. Maar de sociaal-economisch links-rechtsplaatsing correleert slechts met 0,27 met de beleidspreferenties, terwijl de correlatie voor de beide metingen van de sociaal-culturele plaatsing een stuk hoger ligt met 0,47. Dat betekent dat de sociaal-culturele breuklijn beter gestructureerd is en meer betekent voor mensen dan de sociaal-economische breuklijn; mensen kunnen beter zeggen waar ze sociaal-cultureel staan en hun perceptie van zichzelf hangt betere samen met wat ze dan echt over beleid denken.

Gemiddelde sociaal-economisch en sociaal-culturele links-rechtsplaatsing per electoraat

- De grafiek bevat de gemiddelde positie van alle electoraten op de twee assen. Een negatieve score betekent dat er meer linkse dan rechtse antwoorden werden gegeven door dat electoraat, een positieve score refereert naar meer rechtse dan linkse antwoorden.
- Wat we hierboven al vonden, wordt hier bevestigd. Op de sociaal-economische as zijn de Vlamingen eerder links. Wat meer is: we zien dat voor *alle* electoraten, ook de vermeend rechtse (zie: N-VA), er meer linkse dan rechtse antwoorden werden gegeven. Graag geven we toch nog even mee dat deze links-rechts-plaatsing natuurlijk in grote mate bepaald wordt door de precieze stellingen die werden voorgelegd, andere stellingen zou tot andere antwoorden en dus tot andere globale posities kunnen leiden. De schaal wordt wel intuïtief bevestigd in de zin dat PVDA het meest sociaal-economisch linkse (-3,1) en N-VA het meest rechtse (-0,3) electoraat heeft.
- Op de sociaal-culturele breuklijn liggen de zaken anders. Er zijn wel degelijk rechtse electoraten, met zowel N-VA (1,0) als VB (2,7) die rechts van het gemiddelde scoren. Weeral intuïtief helemaal correct: Groen heeft veruit het meest sociaal-cultureel linkse electoraat (-5,0), veel meer dan de twee andere linkse electoraten.

Alle respondenten (N=2,029)

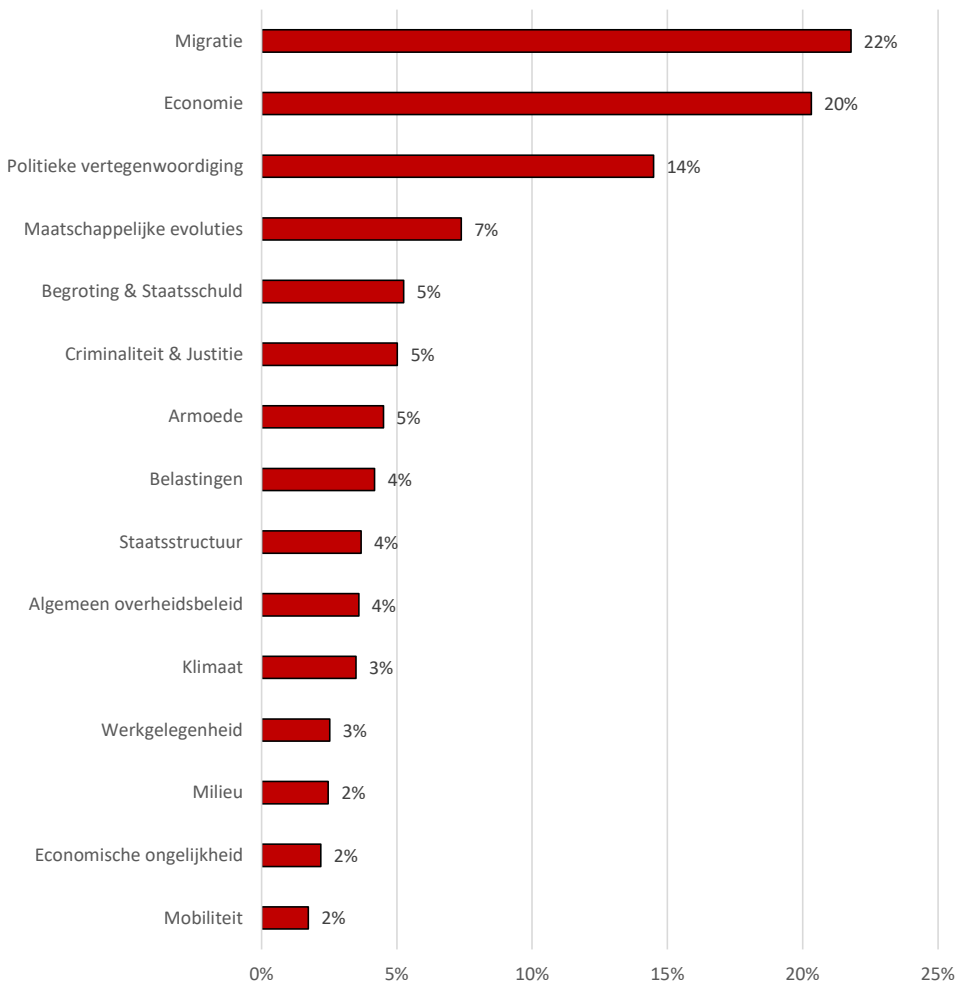
- We kunnen met de antwoorden over de beleidskwesties opnieuw een scatterplot in twee dimensies maken waarbij elk puntje één respondent vertegenwoordigt. We herrekenen de -12 tot +12 schaal tot een -5 tot +5 schaal om ze vergelijkbaar te maken met de zelfplaatsingsschalen. We gebruiken de volle kracht van de volledige steekproef en plaatsen 2.029 respondenten in de ruimte.
- Duidelijke conclusie: Vlamingen zitten overal, met een tendens tot het centrum.
- De correlatie tussen beide dimensies is 0,21 – erg laag dus. Als het gaat om concrete preferenties, zijn de meningen van respondenten minder consistent.
- Volgens deze methode zijn 56% van de Vlaamse kiezers sociaal-economisch links, 20% centrum en 25% rechts; dus een duidelijke linkse meerderheid. Voor de sociaal-culturele breuklijn is 41% links, 16% centrum en 44% rechts, dus daar zit de meerderheid aan de rechterkant, maar minder uitgesproken dan de linkse dominantie op de sociaal-economische as.
- We geven *niet* de aparte scatterplots voor elke partij.

6. Belang van politieke thema's

Het belang van thema's

- Politieke strijd over beleid gaat in essentie om twee dingen: (1) op welke *thema's* de beleidsvoerders zich prioritair moeten toeleggen en (2) over in welke *richting* beleid moet gaan (vb. links of rechts). In deze sectie gaan we in op de prioritering van thema's. We hernemen wat we in De Stemming al sinds de eerste versie van 2020 systematisch doen.
- Democratische politiek betekent niet alleen dat het beleid de beleidsvoorkeuren van de burgers (min of meer) volgt, maar ook dat de thema's die mensen belangrijk vinden en waar ze van wakker liggen op de politieke agenda komen en voorwerp zijn van beleidsbeslissingen.
- Welke thema's burgers belangrijk vinden, heeft een groot effect op hoe ze naar politiek en partijen kijken, en welke stem ze uitbrengen. Dat blijkt verder (in een andere onderdeel) ook uit DS2024 weer.
- Het belang van thema's is erg variabel en vormt vaak de motor van electorale verandering.
- In deze sectie rapporteren we traditioneel achtereenvolgens over het thema-belang dat we op twee manieren bevroegen: via een open vraag en via een gesloten vraag.

Belangrijkste probleem (open vraag)

- Kan u in uw eigen woorden zeggen wat volgens u het grootste probleem is waarmee ons land momenteel wordt geconfronteerd?
- Deze open vraag is de beste manier om het *spontane* belang van politieke problemen/thema's te meten (veel gebruikt in wetenschappelijk onderzoek)
- N=1.844 respondenten gaf een codeerbaar antwoord, open antwoorden werden in categorieën gecodeerd
- Voor elk antwoord van een respondent werden maximaal drie thema's gecodeerd.
- De grafiek geeft de 15 meest vermelde thema's voor 2024 weer. Percentages geven % van steekproef aan dat dit thema vermeldde.
- Migratie (het tophema van de verkiezingen van 2019) scoort het allerhoogst (22%). Nochtans werd het laatste jaar niet gekenmerkt door een uitgesproken migratiecrisis, noch was er heel veel media-aandacht voor het thema.
- Economie is het tweede thema (20%), het was in DS2023 nog meest belangrijke thema.
- Politieke vertegenwoordiging is het derde thema (14%) net zoals in DS2023. Het politieke ongenoegen is dus helemaal niet weg. Vele respondenten zeggen dus dat de politiek *zelf* voor hen het belangrijkste probleem is. Dat stemt overeen met wat we eerder zagen als we de attitudes over politiek bespraken.
- Maatschappelijke evoluties (7%) is het vierde meest belangrijk. Dit is een wat algemene categorie die de antwoorden van mensen samenvat die spreken over te betreuren culturele of sociale evoluties.
- Daarna komt Begroting en Staatsschuld (5%) op de vijfde plaats, dus de zorgen die mensen zich maken of de staat alles wel zal kunnen blijven betalen.
- Opvallend is dat toch wel belangrijke thema's--of tenminste thema's die veel politieke aandacht krijgen—zoals klimaat (3%), armoede (5%), milieu (2%) en mobiliteit (2%) nauwelijks *top of mind* zijn.
- Noteer dat tijdens de bevraging de oorlog in Gaza bezig was, en dat ook Rusland en Oekraïne nog steeds in oorlog waren. Er is daar helemaal niets van te merken in de antwoorden van de burgers.

Subthema's en woordgebruik

- Om een idee te geven van de manier waarop respondenten naar die thema's verwijzen en hoe we de open antwoorden geklasseerd hebben in de beperkte lijst van categorieën, maakten we voor de belangrijkste thema's *word clouds*. Zo krijgen we een idee van de verwoordingen die respondenten gebruiken wanneer ze het over een thema hebben.
- Hoe groter het woord, hoe meer het gebruikt wordt in antwoorden die we in deze categorie stopten.
- Merk op dat in één antwoord ook andere thema's aan bod kunnen komen dus de oefening is niet perfect – maar het geeft een beeld van de subthema's die spelen

Migratie

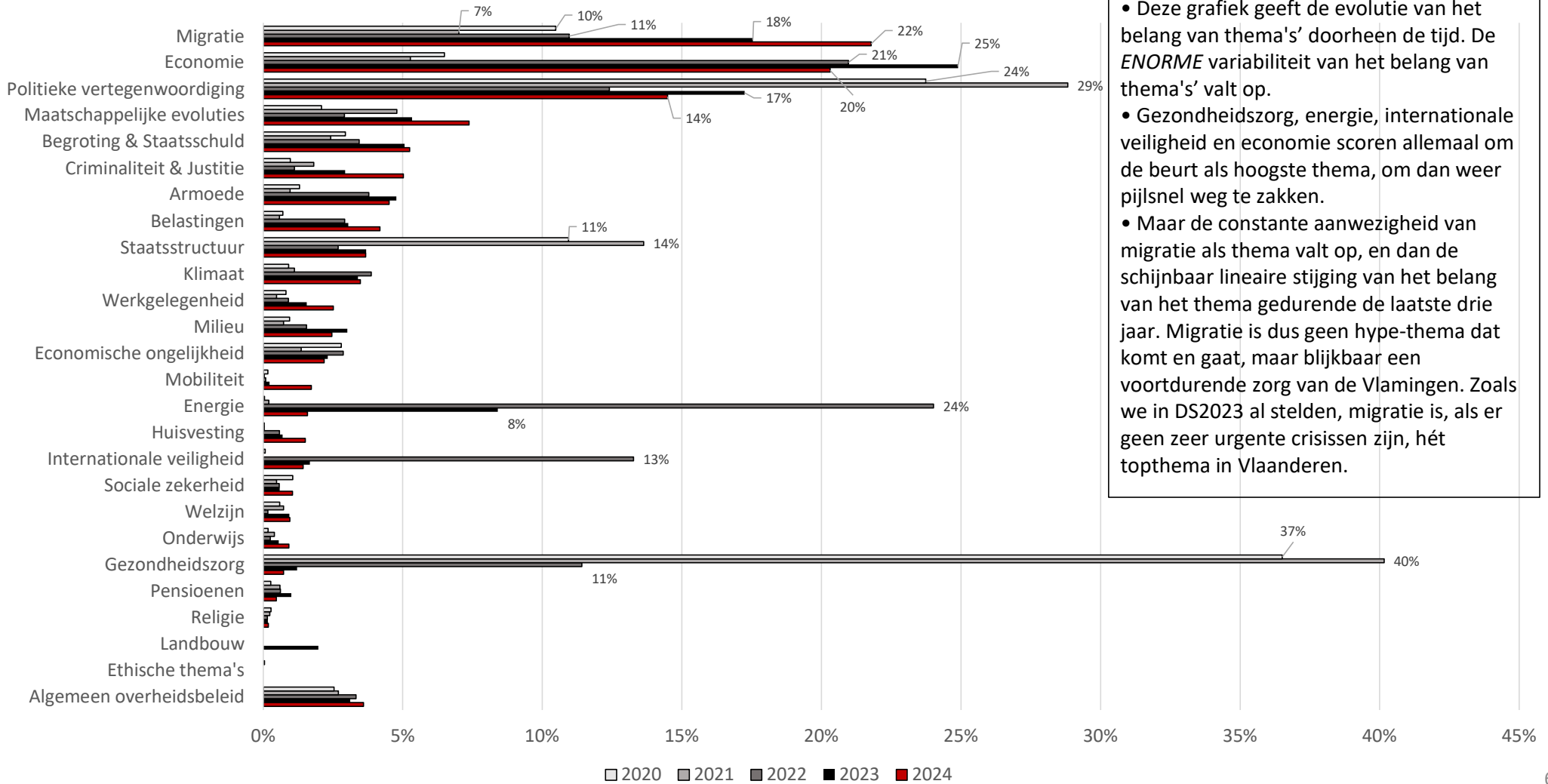

Maatschappelijke evoluties

Belangrijkste probleem 2020-2024

- Deze grafiek geeft de evolutie van het belang van thema's doorheen de tijd. De *ENORME* variabiliteit van het belang van thema's valt op.
- Gezondheidszorg, energie, internationale veiligheid en economie scoren allemaal om de beurt als hoogste thema, om dan weer pijlsnel weg te zakken.
- Maar de constante aanwezigheid van migratie als thema valt op, en dan de schijnbaar lineaire stijging van het belang van het thema gedurende de laatste drie jaar. Migratie is dus geen hype-thema dat komt en gaat, maar blijkbaar een voortdurende zorg van de Vlamingen. Zoals we in DS2023 al stelden, migratie is, als er geen zeer urgente crisissen zijn, hét tophema in Vlaanderen.

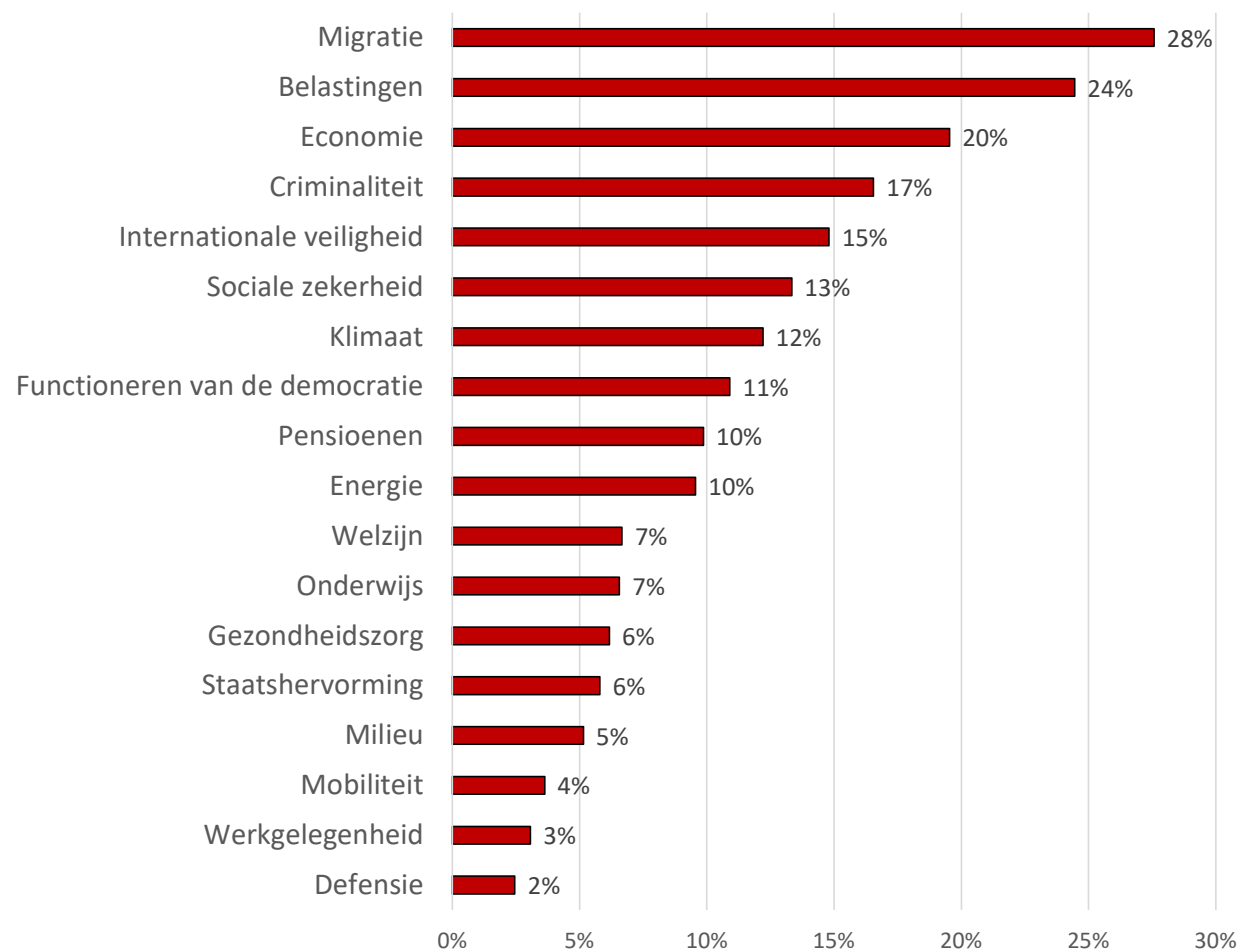
	CD&V	Groen	N-VA	Open VLD	PVDA	Vooruit	Vlaams Belang
Algemeen overheidsbeleid	2%	-2%	1%	-1%	1%	-1%	-1%
Ethische thema's	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Landbouw	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Religie	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%
Pensioenen	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%
Gezondheidszorg	-1%	-1%	0%	-1%	1%	1%	0%
Onderwijs	0%	1%	0%	0%	0%	2%	-1%
Welzijn	0%	1%	-1%	0%	0%	0%	1%
Sociale zekerheid	0%	-1%	-1%	1%	1%	1%	-1%
Internationale veiligheid	0%	0%	0%	0%	-1%	0%	-1%
Huisvesting	0%	1%	-1%	0%	0%	0%	-1%
Energie	0%	5%	0%	1%	-1%	1%	0%
Mobiliteit	1%	2%	0%	2%	2%	-1%	-1%
Economische ongelijkheid	0%	0%	0%	0%	6%	1%	-1%
Milieu	1%	8%	-1%	2%	-2%	-1%	-2%
Werkgelegenheid	1%	-3%	0%	-1%	1%	1%	0%
Klimaat	2%	7%	0%	3%	0%	2%	-3%
Staatsstructuur	0%	-3%	0%	2%	4%	0%	-2%
Belastingen	-1%	-4%	0%	0%	4%	2%	0%
Armoede	-1%	0%	-2%	-2%	0%	5%	-1%
Criminaliteit & Justitie	0%	-3%	2%	-2%	-2%	-1%	1%
Begroting & Staatsschuld	-1%	-3%	10%	-1%	-2%	-1%	-3%
Maatschappelijke evoluties	2%	5%	-4%	1%	4%	3%	-4%
Politieke vertegenwoordiging	-2%	-8%	2%	-1%	-1%	0%	-1%
Economie	5%	3%	-5%	4%	0%	5%	-1%
Migratie	-3%	-11%	3%	-8%	-10%	-10%	20%

- De grafiek laat zien hoe de verschillende electoraten afwijken van het totale electoraat wat betreft het belang dat ze hechten aan de thema's. Bijvoorbeeld de eerste cel geeft aan dat 2% meer dan gemiddeld de CD&V-kiezers belang hechten aan het 'algemeen overheidsbeleid'. De kleuren geven de afwijking aan, groen duidt er op dat het electoraat er meer dan gemiddeld belang aan hecht, rood minder dan gemiddeld.
- Het grootste deel van de tabel is een kleurloze mengeling tussen rood en groen.
- Het electoraat van Groen lijkt het meest afwijkende thema-belang te hebben, met veel uitgesproken groene cellen (energie, milieu, klimaat, maatschappelijke evoluties, en economie) en een paar rode (politieke vertegenwoordiging, klimaat).
- Het CD&V-electoraat is het meest gemiddelde, met nauwelijks afwijkende thema's (misschien met economie als de enige uitzondering).
- De kiezers van Vlaams Belang scoren ook erg doorsnee met één héél uitgesproken uitzondering: migratie dat ze maar liefst dubbel zo belangrijk vinden dan de gemiddelde kiezer.
- Als we naar de thema's kijken dan is migratie duidelijk het thema dat de electoraten het meest differentieert. Sommige electoraten hechten er veel meer dan gemiddeld belang aan, andere electoraten veel minder. Noteer wel dat die profilering op migratie ook logisch is, omdat het een belangrijk thema is en je van een hoog gemiddelde meer kan afwijken dan van een klein percentage.

Wie hecht veel belang aan bepaalde thema's

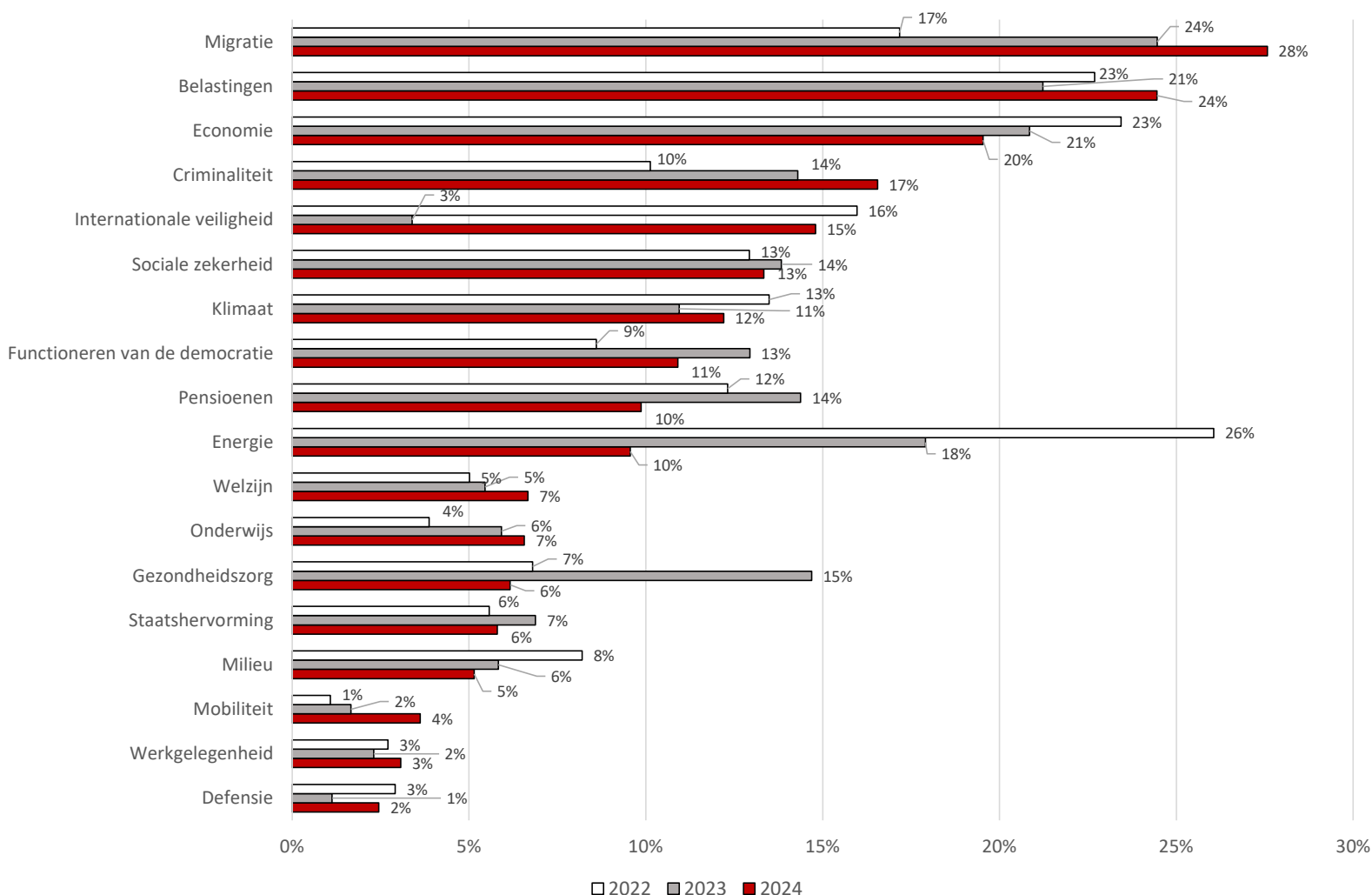
- Los van de verschillende electoraten zijn er natuurlijk nog andere verklaringen waarom sommige mensen meer hechten aan bepaalde thema's. In DS2023 gingen we voor het eerst na in welke mate het gezinsinkomen en de woonplaats factoren van belang waren. Dat zijn ook de twee dingen die we hier testen.
  1. Voor volgende thema's is er een verschil tussen burgers met een laag gezinsinkomen (gestandaardiseerd inkomen in de laagste 25% van de steekproef) en burgers met een hoog gezinsinkomen (gestandaardiseerd inkomen in de hoogste 25% van de steekproef). We geven telkens het verschil in percentage dat het thema naar voren schuift. Laagverdieners geven beduidend *meer* om economie (+20%) dan hoogverdieners. Laagverdieners geven beduidend *minder* om migratie (-8%), politieke vertegenwoordiging (-9%), en begroting en staatsschuld (-4%). Wat migratie betreft, lijkt ons dat een verrassende vaststelling.
  2. Qua woonplaats zijn de verschillen tussen woonplaatsen beperkt. Inwoners van landelijke gemeenten geven meer om klimaat (7%), inwoners van verstedelijkte gemeenten om economie (28%). Al bij al zijn de andere verschillen tussen woonplaatsen eerder klein.

Belangrijkste probleem (gesloten vraag)

- *Kunt u aangeven welke van deze thema's het belangrijkste zijn bij het maken van uw stemkeuze als er nu verkiezingen zouden zijn? U kunt maximaal twee thema's aanduiden.* Grafiek bevat de percentages Vlamingen die het betrokken thema aanduidde als één van de twee meest belangrijke. Percentages in grafiek tellen niet op tot 100% omdat iedereen maximaal twee thema's kon aanduiden.
- Deze gesloten vraag leidt tot meer systematische antwoorden dan de open vraag die echt naar het thema peilt dat *top of mind* is (en wellicht het meest impact heeft op de stem). De gesloten vraag herinnert mensen aan de verschillende problemen die er zouden kunnen zijn en leidt doorgaans tot een grotere spreiding van belangrijke problemen. Ook is de vraagverwoording zelf wat anders omdat ze naar de verkiezingen verwijst en naar de kiezers zelf en niet naar 'het land'.
- De grafiek bevestigt, niet verbazend, wat we vonden in de open-vraagbenadering maar leidt inderdaad tot meer spreiding, want het is minder spontaan en *top of mind*. De klassieke thema's scoren daardoor hoger.
- Migratie scoort het allerhoogst met 28%. Dat is de hoogste score van dat thema in de vijf jaargangen van De Stemming.
- Belastingen (24%) was sterk afwezig in de open vraag, maar zit hier bovenaan. Mensen noemen dat thema niet spontaan maar kruisen het wel aan als het hen wordt voorgeschoteld. Economie bevestigt hier zijn status als tophema (20%).
- Scoren veel hoger dan bij de open vraag: klimaat (12%), sociale zekerheid (13%), pensioenen (10%), en criminaliteit (17%). Aan die thema's moeten mensen blijkbaar eerst herinnerd worden.

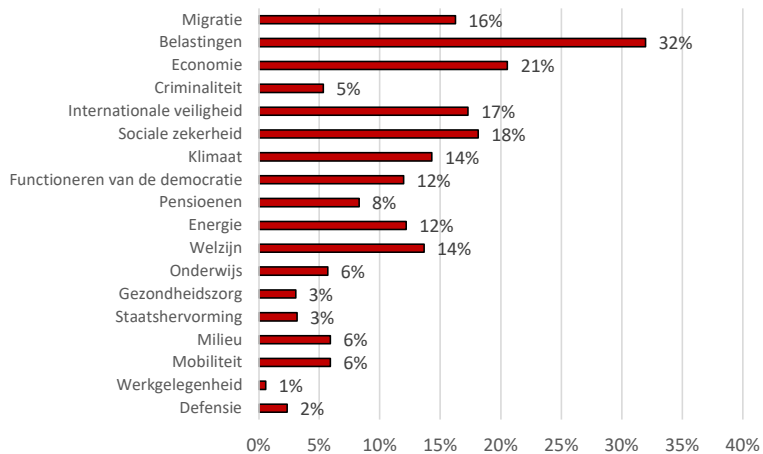
Verandering in belang (gesloten) thema's 2022-2024

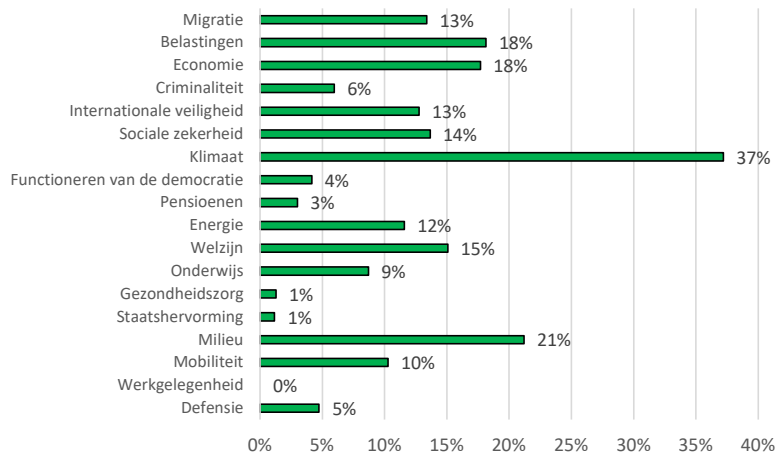
- De grafiek bevat het (gesloten) belang van thema's in 2024 vergeleken met onze identieke bevraging in 2022 en 2023 (we kunnen niet vergelijken met 2021 en 2020, aangezien energie en internationale veiligheid toen niet in de lijst stonden).
- De verschillen zijn opnieuw groot, er is veel volatiliteit binnen de drie laatste jaren, ook als je het gesloten bevroegd (we zagen dat ook al bij de open bevraging).
- Op de vorige slide stelden we al dat migratie sterk scoorde, hier zien we de stevige stijging jaar op jaar van migratie van 2022 over 2023 tot in 2024.
- Belastingen is min of meer constant gebleven, maar economie is minder belangrijk geworden.
- Ook criminaliteit is qua thema aan een gestage opmars bezig.
- Het thema energie vat de grote volatiliteit erg goed, het is na de energiecrisis steeds verder weggezaakt.

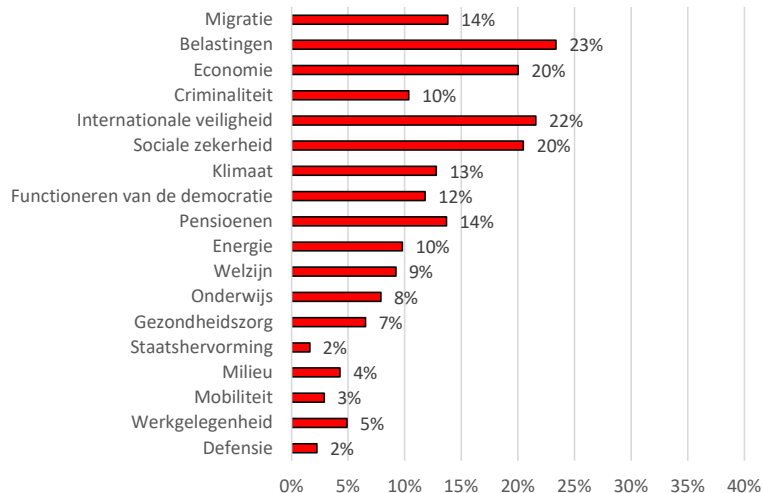
PVDA-kiezers

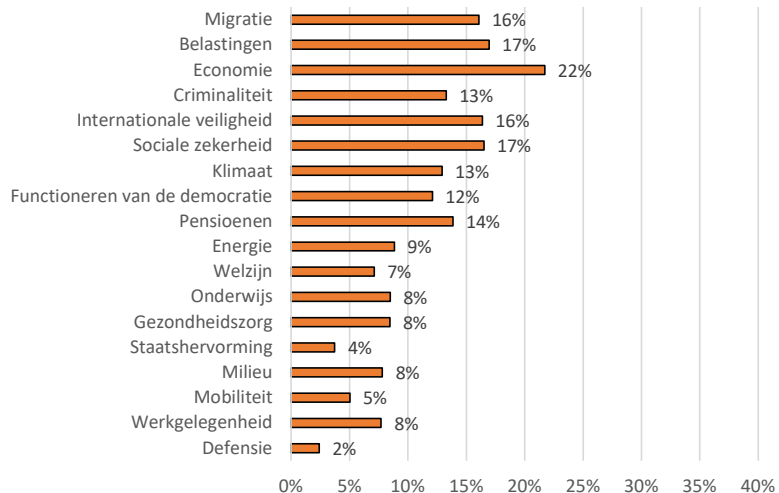
Groen-kiezers

Vooruit-kiezers

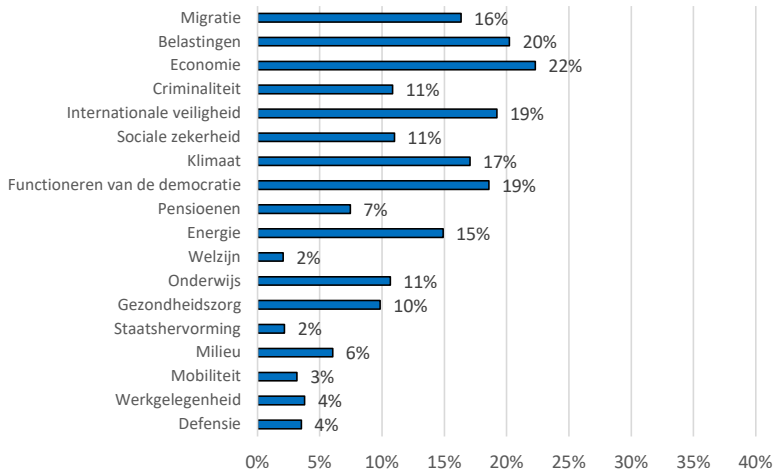

CD&V-kiezers

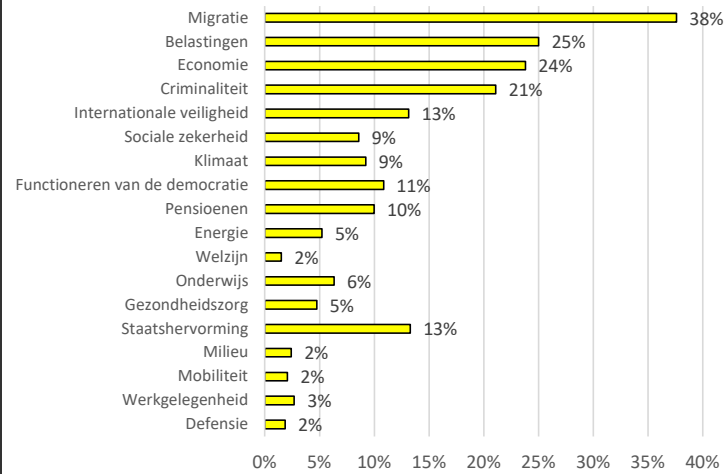

- Als de linkse en centrum electoraten worden herinnerd aan 'hun' thema's (door de vraagverwoording), dan duiden ze de thema's aan die van hen verwacht worden. Dat geldt ook voor de rechtse electoraten op de volgende slide.
- PVDA-kiezers schieten er uit met belastingen.
- Bij Vooruit-kiezers vallen ook op door belastingen en internationale veiligheid.
- Groen-kiezers zetten klimaat op één en milieu op twee, helemaal zoals je zou verwachten (en heel sterk afwijkend van het algemene electoraat).
- CD&V-kiezers hebben een heel 'vlak' profiel met een grote spreiding. Pensioenen, bijvoorbeeld, zijn relatief belangrijk.

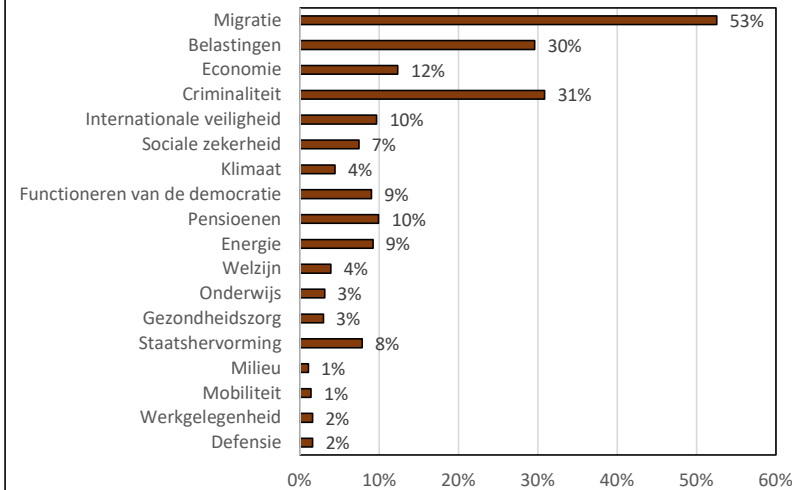
Open Vld-kiezers

N-VA-kiezers

VB-kiezers

- Ook de rechtse electoraten neigen naar de thema's die door hun partijen belangrijk gevonden worden, vooral bij N-VA en Vlaams Belang.
- Het thema-profiel van de Open-Vld-kiezers beantwoordt aan wat je van een liberale partij kan verwachten. Er is een hoge score voor economie en ook voor het functioneren van de democratie. Maar we zien ook een opvallend sterke spreiding van het Open-Vld-electoraat over thema's.
- De thema-volgorde van de N-VA-kiezers lijkt wellicht het meeste op die van het Vlaamse electoraat in zijn geheel. Staatshervorming schiet er uit aan de hoge kant, maar ook bij de uitgesproken nationalistische N-VA is het slechts het vijfde thema (in 2023 nog het elfde) zelfs als de kiezer aan dat thema wordt herinnerd (in ons gesloten-vraagformat). Verder scoort migratie opvallend hoog bij N-VA-kiezers.
- VB-kiezers gaan volop voor twee uitgesproken thema's: migratie piekt extreem hoog en ook criminaliteit steekt er bovenuit.

Wie vindt migratie belangrijk?

UPDATE

Leeftijd	0.02***	(0.00)
Geslacht (vrouw)	0.06	(0.13)
Opleidingsniveau (referentie: middelbaar)		
Lager opgeleid	0.20	(0.17)
Hoger opgeleid	-0.31*	(0.14)
Gestandaardiseerd inkomen (referentie: midden)		
Laag	-0.33*	(0.17)
Hoog	0.04	(0.15)
Subjectieve evaluatie inkomen	0.06	(0.08)
Migratie achtergrond	-0.54**	(0.21)
Belfius categorie van gemeente van respondent (ref: landelijke gemeenten)		
Woongemeenten	0.25	(0.26)
Gemeenten met concentratie economische activiteit	0.06	(0.26)
Verstedelijkte gemeenten	0.40	(0.30)
Grote en regionale steden	0.07	(0.26)
Kustgemeenten	0.28	(0.39)
Politieke kennis	0.01	(0.04)
Politieke interesse	0.09***	(0.03)
Constante	-2.81***	(0.37)
N	1.844	
R ²	0,05	

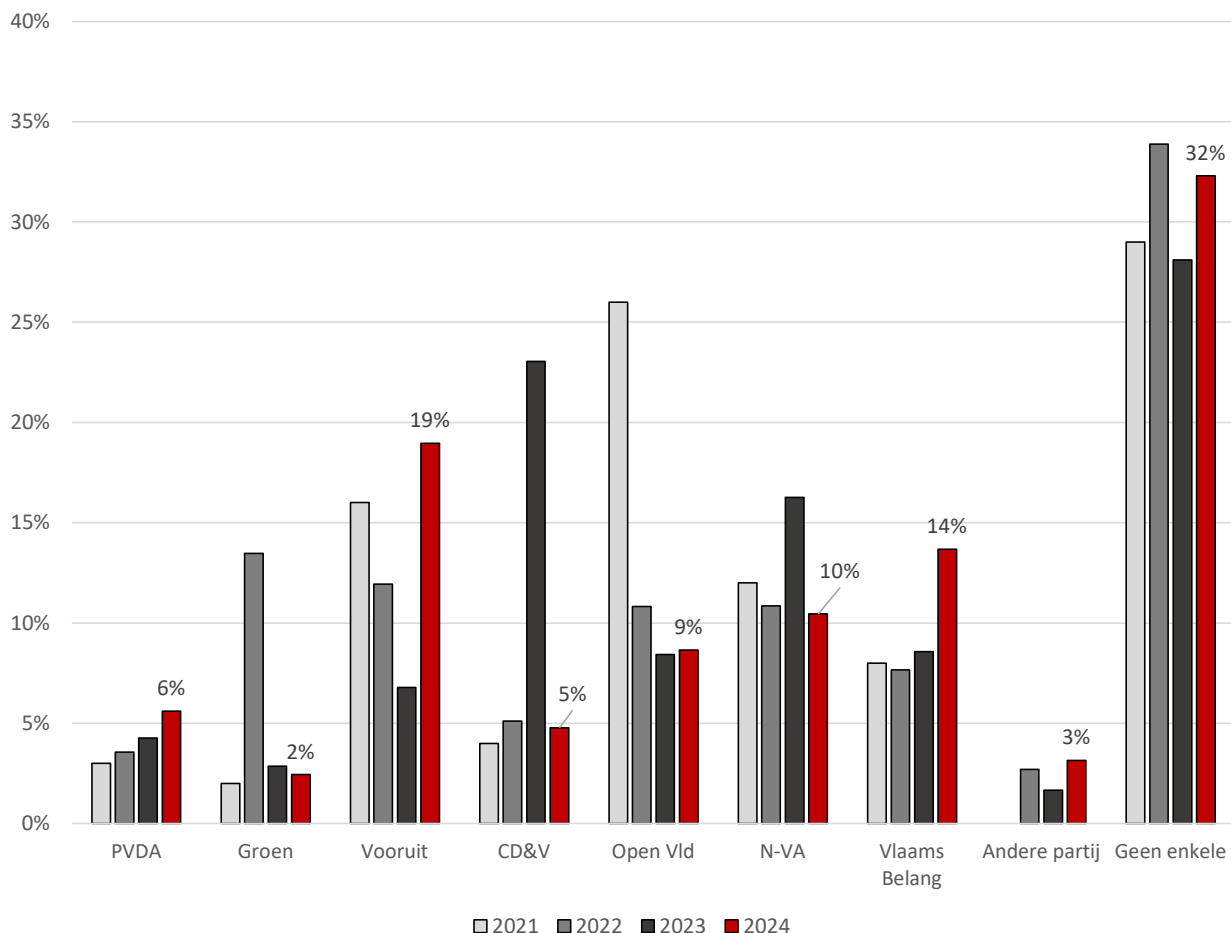
- Omdat Migratie zo'n belangrijk thema is zowel in de open als de gesloten vraag, is het interessant om te kijken wie de personen precies zijn die migratie belangrijk vinden. We schatten daarom een regressie waar we het al dan niet vermelden van migratie als belangrijkste thema als de afhankelijke variabele nemen. In die regressie nemen we géén politieke variabelen op, dus geen partijstem, geen links-rechtsplaatsing etc. Dat doen we omdat migratie niet alleen een oorzaak is van die politieke overtuigingen maar ook een gevolg. Mensen stemmen Vlaams Belang en dat op zich zorgt er voor een stuk voor dat ze migratie belangrijker gaan vinden.
- Ten eerste is de 'verklaarde variantie' van de analyse klein. Dat wil zeggen dat de kenmerken in de regressie al bij al *geen* goede voorspeller zijn van migratie belangrijk vinden. Het zijn dus wellicht vooral de politieke kenmerken (niet opgenomen in de regressie) eerder dan de sociaal-demografische kenmerken die belangrijk zijn.
- Leeftijd is significant. Hoe ouder kiezers zijn, hoe meer ze migratie noemen als belangrijkste thema. Jongeren noemen het dus minder.
- Hoger opgeleiden noemen het minder dan gemiddeld opgeleiden, maar het is niet zo dat lager opgeleiden het meer noemen dan gemiddeld opgeleiden. Migratie belangrijk vinden zit dus *niet* specifiek bij lager opgeleiden, maar bij lager én bij gemiddeld opgeleiden.
- Qua inkomen zien we iets anders, hier zijn het vooral de gemiddelde inkomens die migratie meer noemen, en de lage inkomens minder (dan de gemiddelde inkomens).
- Niet verwonderlijk, zelf een migratieachtergrond hebben, verlaagt (sterk) je kans dat je migratie een probleem vindt.
- Noteer dat migratie belangrijk vinden *geen* stedelijk of landelijk verschijnsel is, het is in zo goed als alle types van gemeenten even sterk aanwezig, we zien geen significante verschillen. Dat verkleint de kans dat migratie belangrijk vinden gedreven wordt door de realiteit van toenemende migratie en de 'verkleuring' van de samenleving. Want ook waar er veel minder migratie en verkleuring is, bijvoorbeeld in landelijke gemeenten waar mensen minder geconfronteerd worden met die realiteit, zien we dat mensen migratie belangrijk vinden.
- Tenslotte is politieke interesse ook een factor. Meer politiek-geïnteresseerden geven om migratie als belangrijkste probleem.

Besluit belang politieke thema's

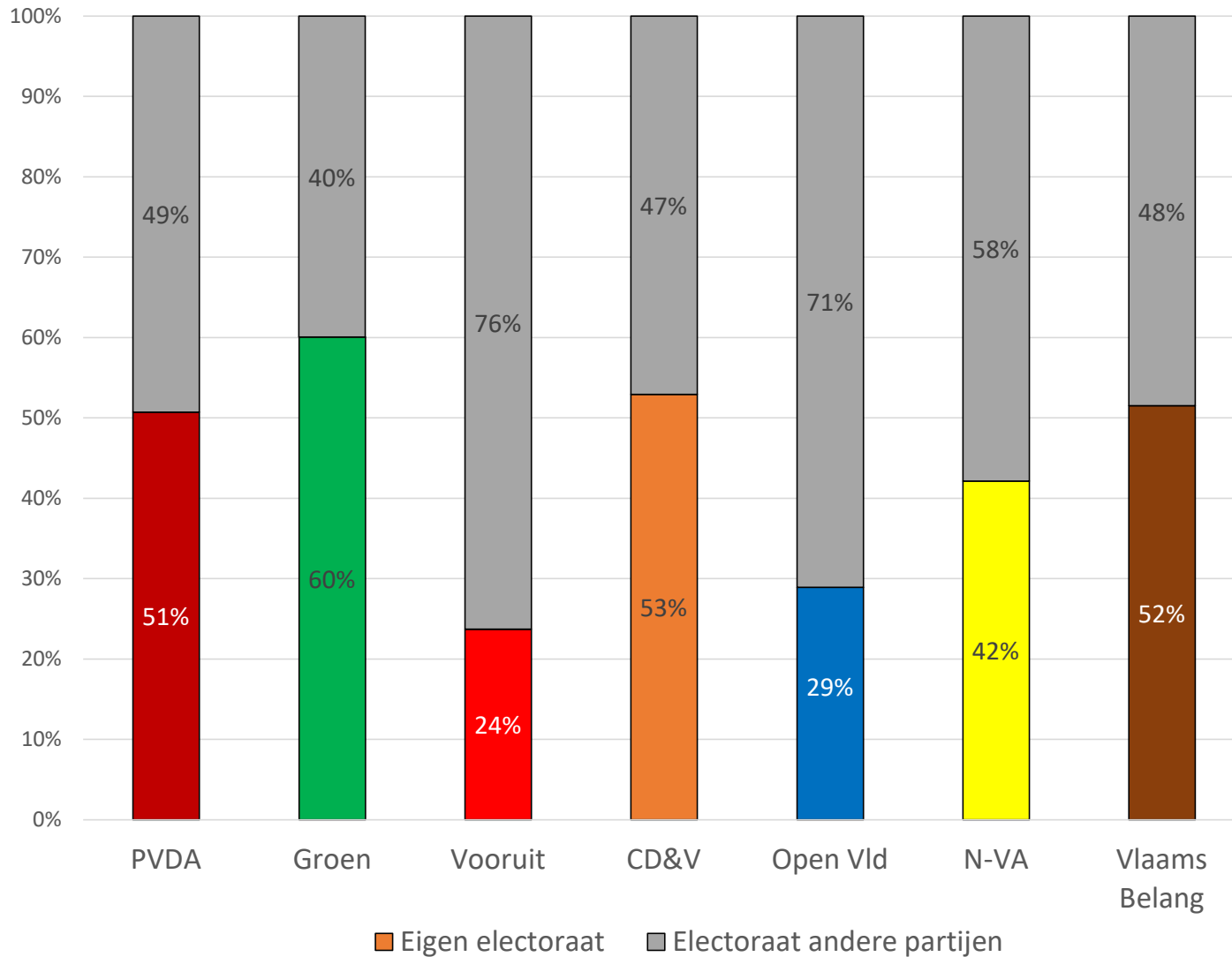
- Elk jaar opnieuw zien de besognes van de Vlamingen er anders uit, telkens weer zijn de wijzigingen substantieel. Tussen 2023 en 2024 zien we echter geen grote omkeringen meer. We zien eerder het doortrekken van de tendens die we tussen 2022 en 2023 al zagen. Migratie, economie, belastingen en politieke vertegenwoordiging lijken de top-thema's te zijn, vooral in de open vraag maar ook volgens de gesloten-vraagmethode. Economie gaat dan vooral over de inflatie en de koopkracht van burgers, dus er zit een aspect van ongelijkheid en koopkracht onder. Een sluipende stijger is ook criminaliteit, dat anno 2024 hoog scoort.
- Die mix van thema's lijkt slecht weer aan te kondigen voor de regeringspartijen. De overwinning van het Vlaams Belang in 2019 kon zondermeer aan het belang van het migratiethema worden toegeschreven; nu is dat thema helemaal terug aan de top van de ranking, het is tegenover 2023 zelfs verder doorgroeid in 2024. Criminaliteit is ook iets waarop de partij zich sterk profileert. In de vijf jaar dat we De Stemming doen was migratie nog nooit zo belangrijk. Dat de politiek zelf als een belangrijk probleem wordt beschouwd, wijst ook al in de richting van kiezers die zich afkeren van de traditionele en/of regeringspartijen.
- Maar een eventuele vertaling van het themabelang naar de verkiezingsuitslag en de sterkte van de partijen hangt af van het eigenaarschap van thema's, dat bespreken we nu in de volgende sectie.

9. Partijen in de media

Welke partij is zichtbaar

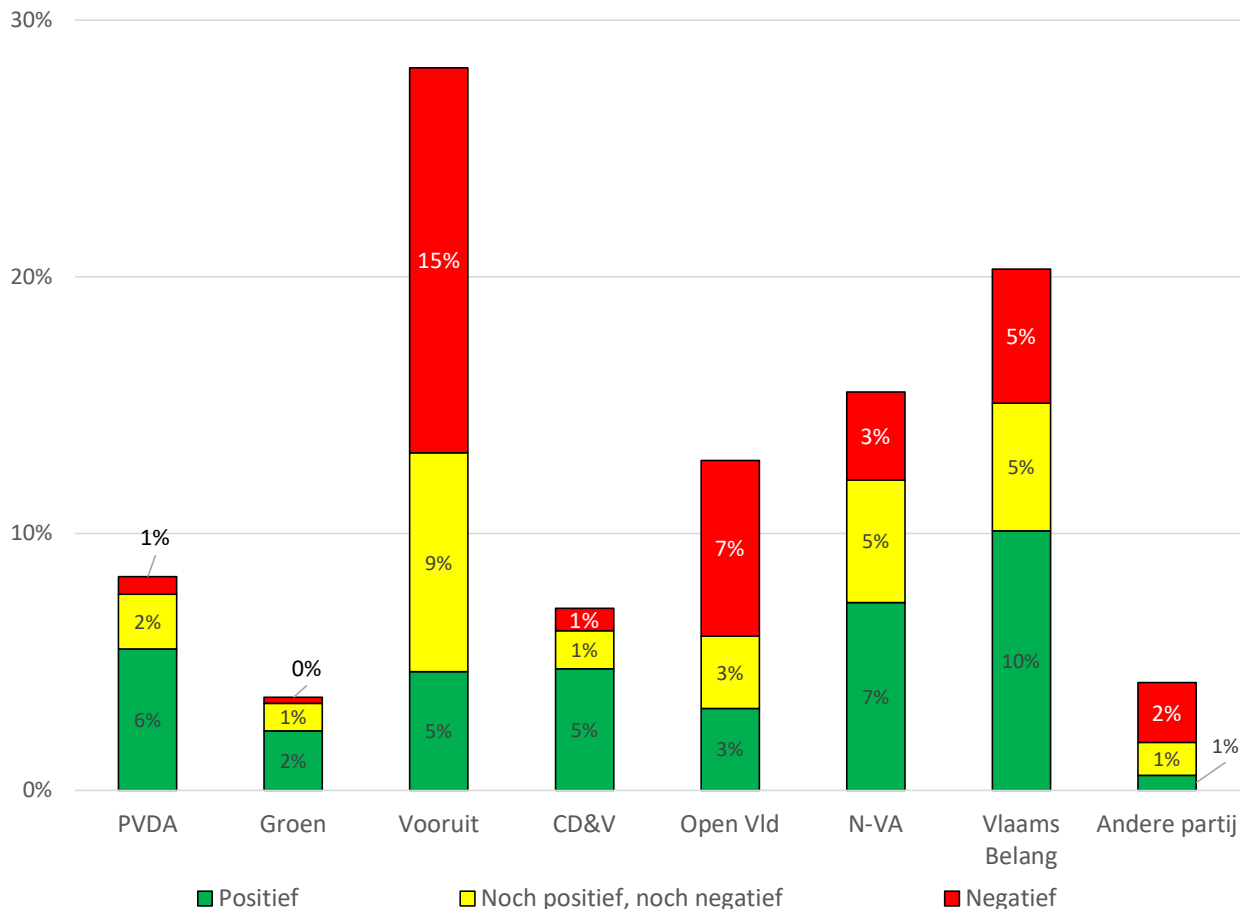

- Welke partij is u in de afgelopen weken het meest opgevallen in de media?
- Deze vraag is natuurlijk heel erg context-bepaald, en hangt af van wat er gebeurde aan politieke actualiteit tijdens en net voor de data-inzameling (januari 2024).
- Noteer dat elk jaar opnieuw de grootste groep kiezers zegt dat geen enkele partij hen bijzonder is opgevallen.
- De meest opvallende vaststelling in 2024 is dat Vooruit sterk in de kijker liep. 19% van de respondenten vond dat die partij hen het meest was opgevallen. In 2022 en 2023 was Vooruit er electoraal op voortgegaan, in de luwte, zonder op te vallen in de media.
- In 2021 was Open Vld nog de meest opvallende, dat was gerelateerd aan de El Kaouakibi saga. In 2022 was Groen het meest opvallend, toen had dat te maken met de energiecrisis en kernenergie, in 2023 had CD&V zich in de kijker gewerkt met de stikstofdiscussie in de Vlaamse regering. En nu dus in 2024 Vooruit, wellicht door Conner Rousseau en zijn val na zijn vermeende racistisch uitschuiver.
- In 2024 is het ook wel opvallend dat Vlaams Belang het tweede meest opviel, en dat terwijl de partij relatief weinig in de media aan bod komt. Er was ook geen gebeurtenis waarbij de partij opvallend aanwezig was. Wellicht hebben we hier te maken met het fenomeen dat de meest populaire partij ook gewoon structureel als zeer zichtbaar wordt ingeschat (door de eigen kiezers).

- Meestal vallen partijen vooral op bij hun eigen achterban, die een boontje voor de partij heeft. Maar in 2024 is dat niet het geval. Partijen hebben deze keer veel 'bereik' —noteer dat dat bereik ook negatief kan zijn—bij de andere electoraten.
- Kijk bijvoorbeeld naar Vlaams Belang. In 2023 viel die partij nog heel hard op bij de eigen achterban (74% tegen 26%) maar in 2024 is het bijna in balans. Hetzelfde geldt minder uitgesproken voor PVDA die nu evenveel door de niet-kiezers dan door de kiezers wordt gezien.
- Vooruit en Open Vld zijn de partijen die het meest opvielen buiten de eigen achterban. Voor Open Vld was dat ook al zo in 2023, voor Vooruit is het nieuw (maar ook niet onverwacht gezien de gebeurtenissen).

Positieve of negatieve indruk

- *Maakte deze partij daarbij op u een positieve of een negatieve indruk?*
- Noteer dat we in deze grafiek degenen die zegden dat geen enkele partij hen was opgevallen buiten beschouwing laten. Daardoor liggen de percentages hoger dan op de eerste slide. Dat laat toe de percentages eenduidig te interpreteren. Bijvoorbeeld: de 1% bij de PVDA die het rode gedeelte van de PVDA-balk markeert, moet als volgt geïnterpreteerd worden. 1% van alle mensen die naar een specifieke partij verwijzen wanneer hen gevraagd wordt welke partij hen het meest is opgevallen zegt dat de PVDA hen het meest opviel en dat dat negatief was. De percentages in de grafiek tellen dus samen op tot 100%.
- Zuivere zichtbaarheid is interessant, maar de kwestie is toch vooral of die zichtbaarheid positief of negatief werd gepercipieerd. Immers, ook als je in een schandaal terechtkomt, ben je zichtbaar, maar dan was je dat wellicht liever niet.
- De belangrijkste conclusie is dat Vooruit met de vele aandacht die het kreeg toch vooral een negatieve indruk heeft gemaakt. 15% van de respondenten verwijst naar die partij en doet dat negatief. Dat is veruit het grootste percentage van de hele grafiek. We weten niet zeker dat dat met Conner Rousseau te maken heeft, maar we zien geen ander plausibele verklaring.
- Het was de vorige jaren ook al zo dat de partij die het meest opviel grotendeels negatief in de kijker liep. Opvallen is meestal negatief. Dus, media-zichtbaarheid is zeker niet altijd een goede zaak.
- Als we naar de groene stukken van de balkjes kijken dan zien we dat Vlaams Belang het meest positief is opgevallen, 10% van alle verwijzingen zijn positief naar VB. Ook N-VA en PVDA zijn positief opgevallen.
- CD&V is de enige partij waarbij er heel wat meer positieve dan negatieve en neutrale verwijzingen zijn, maar op een relatief laag niveau.